

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_224688

UNIVERSAL
LIBRARY

DAMAGE BOOK

جدید سکیم کے مطابق

سلسلہ حساب نمبر ۳

پرائمری کی تیسری جماعت کے واسطے

ORMANIA UNIVERSITY
COLLEGE LIBRARY

مولوی عبداللہ خاں سابق سیکند ماسٹر
گورنمنٹ سنٹرل ماڈل سکول لاہور

جس کو

جناب ڈائریکٹر صاحب برادر سررشتہ تعلیم پنجاب و
ٹیکسٹ بک کمیٹی پنجاب نے مدارس پرائمری کی
تیسری جماعت کے طلباء کے لئے ٹیکسٹ بک مقرر کیا

۱۹۲۱ء میں

لالہ عطرچند کپور اینڈ سنز نے اپنے مطبع کپور آرٹ پرنٹنگ ورکس
واقع گوانڈی لاہور میں باہتمام لالہ گورانند تامل منجر مطبع کیا

قیمت فی جلد ۸۰ ۹۰ محمولہ

دفعہ

۲۱۵۷ ✓

تصحیح

اس

نارچیز کتاب کو

جناب

خان بہادر مولوی عمر الدین صاحب ایم اے

کے

نام نامی سے نامزد کیا جاتا ہے

گر قبول افتد زہے عز و شرف

عبد اللہ

دوسرا حصہ

یہ کتاب رائیڈ حساب کا تیسرا حصہ ہے۔ اور جدید حکیم کے مطابق ہے۔ اس میں مفصل ذیل قاعدے اور اُن کے متعلق حل شدہ اور حل طلب مثالیں درج ہیں۔ تجویز اور چاروں مرکب قاعدہ سے جن میں صرف نقدی کے پیمانے استعمال کئے گئے ہیں۔ انیسویں پہاڑے $14 \times 1 \frac{1}{2}$ و $14 \times 1 \frac{1}{2}$ کے ذریعے بیان کیے ہیں۔ اور اُن کے سمجھنے میں مبتدی کو کچھ بھی دقت نہیں ہو سکتی۔ مشقی سوالات برکت کثرت سے دیئے گئے ہیں۔ اور یہ ضرور نہیں کہ اُن سب کو حل کیا جائے۔ پہلی مرتبہ حل کیے اور مشکل سوالوں کو بالکل چھوڑ دینا چاہئے۔ جب کتاب بالکل ختم ہو جائے۔ تو مشکل سوال جو پہلی مرتبہ چھوڑ دیئے ہوں۔ اُن کو حل کرنا مناسب ہے۔ عقلی اور عبارتی سوالات جو دیکھنے کی سہولت کو برقرار رکھ کر آخر میں ڈال دیئے ہیں۔ انہیں عملی سوالوں کے ساتھ حل کرنا مناسب ہے۔ مثلاً اگر چار عملی سوال حل کیئے جائیں۔ تو اُن کے ساتھ ایک دو عبارتی سوال بھی ضرور حل کرنا بہتر ہے۔

فہرست مضامین

صفحہ نمبر	مضمون	صفحہ نمبر
۱	کسی چیز کا آدھا اور دُوبڑھا	۱
۸	کس چیز کا پُورھا اور سوا	۲
۱۶	ادھ، دُوبڑھ، پُورے اور سوائے کے ہمارے	۳
۲۳	مرتب و قدریں	۴
۳۷	تجزیل	۵
۳۹	تجزیلِ فردی	۶
۵۶	تجزیلِ صغودی	۷
۵۵	جمع مرتب	۸
۸۲	تفویج مرتب	۹
۱۰۱	متفرق سوالات	۱۰
۱۱۷	فرد مرتب	۱۱
۱۳۳	التقسیم مرتب	۱۲
۱۳۹	تقری جواب و ریافت کرنے کا طریق	۱۳
۱۵۳	تکثری سوالات	۱۴
۱۵۹	نوٹات	۱۵

سلسلہ حساب نمبر ۳۱

کسی چیز کا آدھا اور ڈیوڑھا

۱۔ اگر ہم رستی کا ایک ٹکڑا لیں۔ اور اُسے
دو نوں سرے تھام کر ڈھرا کریں۔ تو ہر ایک ٹکڑا
کل رستی کا آدھا ہو جائیگا۔ مثلاً فرض کرو۔ کہ
دب رستی کا ایک ٹکڑا ہے۔ اور اُس کے

دو نوں سرے د ب ————— د

د ب کو ج ————— د
تھام کر ہم د ب ————— د

نے نقطہ ج پر ڈھرا کیا ہے۔

پس د ج = د ب ج کے

اور د ج د ب ج میں سے ہر ایک آدھا

ہے دب کا

اب فرض کرو۔ کہ دب ایک فٹ کے برابر ہے۔

پس چونکہ دِج اور بَیج میں سے ہر ایک آدھا
 ہے ذب کا۔ اس لئے ران میں سے ہر ایک
 ٹکڑا برابر ہے آدھے ٹٹ کے۔
 آدھے کو اس طرح نکلتے ہیں :-

۱۲

اس کا مطلب یہ ہے۔ کہ ایک پوری رچیز
 کے ہم نے دو برابر ٹکڑے کئے ہیں۔ اور ان
 میں سے ایک ٹکڑا لے لیا ہے۔ اسے اس طرح
 بھی پرٹھتے ہیں :-

ایک بٹا دو

۳۔ اوپر کے بیان سے ظاہر ہے۔ کہ اب
 رشی کا ایک پورا ٹکڑا ہے۔ اور دِج اور بَیج
 میں سے ہر ایک اُس کا آدھا ہے۔ پس اگر ہم
 ایک پورا ٹکڑا لیں۔ اور ایک اُس کا آدھا۔ تو
 یہ شکل مل کر ڈیڑھ ہو جائیگا۔ اور اسے ہم
 اس طرح نکھیں گے :-

۱۳

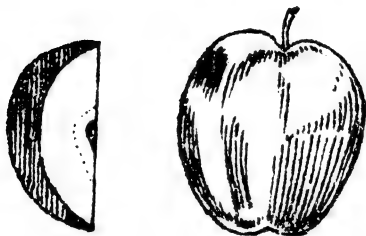
اسے اس طرح بھی پرٹھتے ہیں :-
 ایک صحیح ایک بٹا دو

• راس سے یہ مراد ہے۔ کہ ہم نے ایک
پلوڑی چیز لی ہے۔ اور اُسی چیز کا آدھا بھی
لیا ہے +

دیکھو ان شکلوں میں شکل الف ایک پورا
سیب ظاہر کرتی ہے۔ اور ب آدھا سیب -
پس دونوں کر ڈیڑھ سیب ظاہر کرتی ہیں +

ب

الف

اوپر کے بیان سے ظاہر ہے کہ اگر کسی چیز
کا $\frac{1}{2}$ یعنی آدھا دریافت کرنا ہو۔ تو اُس چیز کو
۲ پر تقسیم کر دیتے ہیں۔ اور اگر اُس چیز کا
 $\frac{1}{4}$ یعنی ڈیوڑھا دریافت کرنا ہو۔ تو وہ پلوڑی
چیز اور اُس کا آدھا لے لیتے ہیں +
مثال ۱۔ اگر ایک روپے میں ۱۶ آنے ہوں۔

تو بتاؤ $\frac{1}{4}$ روپے میں کتنے آنے ہونگے ؟

ایک روپے کا $\frac{1}{4} = (1 \div 4) = 2$ آنے

$= 8$ آنے جواب +

مثال ۲۔ اگر ایک فٹ میں ۱۲ انچ ہوں۔ تو

بتاؤ $\frac{1}{4}$ فٹ میں کتنے انچ ہونگے ؟

$\frac{1}{4}$ فٹ = $12 \div 4 = 3$ انچ

$= 3$ انچ

$= 12$ انچ جواب +

مثال ۳۔ تین نارنگیوں کا $\frac{1}{4}$ دریافت کرو۔

۲۳

باقی ۱ = ۱

۳ نارنگیوں کو ۲ پر تقسیم کیا۔ تو ایک پوری

نارنگی حاصل ہوئی اور ایک نارنگی بچ رہی۔ اس

نارنگی کا آدھا برابر ہے $\frac{1}{2}$ کے۔ پس ۳ نارنگیوں

کا $\frac{1}{4}$ برابر ہے $\frac{1}{4} \times 3 = \frac{3}{4}$ نارنگیوں کے +

سوالات نمبر ۱

زبان مشق کے لئے

۱۔ اگر ایک تے میں ۳ پیسے ہوں۔ تو بتاؤ ایک

۱. آنے کے ۱۲ میں یکتہ پیسے ہو گئے ؟
۲. بتاؤ ۱۲ روپے کا ۱۲ کتنا ہوتا ہے ؟
۳. ۱۲ روپے کا ۱۲ زیادت کرو ؟
۴. ایک کڑ میں ۱۲ گر میں ہوتی ہیں۔ بتاؤ ۱۲ کڑ میں کتنی گر ہیں ہوتی ؟
۵. ایک لڑکے کو پیر کے دن ۶ پیسے رانعام میں ملے۔ منگل کے دن اُس سے ڈیڑھ سے۔ بتاؤ۔ اُسے کُل یکتہ پیسے رانعام میں ملے ؟
۶. پچھلی نراٹن کی سخاوت ۱۰ روپے نہیں ہے۔ ہر نراٹن کی اُس سے ڈیڑھ ہی ہے۔ بتاؤ۔ ہر نراٹن کی کیا سخاوت ہے ؟
۷. دوسری جماعت میں ۲۴ طالب علم پڑھتے ہیں۔ تیسری میں دوسری سے آدھے۔ اور پہلی میں دوسری سے ڈیڑھ ہے۔ بتاؤ۔ تینوں جماعتوں میں کُل یکتہ طالب علم پڑھتے ہیں ؟
۸. میرے پاس ۱۵ روپے تھے۔ میں نے آدھے روپے خیرات کر دیے۔ بتاؤ۔ اب میرے پاس یکتہ روپے ہیں ؟
۹. ایک آدمی پہلے دن ۱۱ میل چلا۔ دوسرے دن

پہلے دن سے ڈیوڑھا چلا۔ بتاؤ۔ وہ دوسرے دن کتنے میل چلا ؟

۱۰ ایک شخص کو بُدھ کے دن ۱۵ روپے آمدنی ہوئی۔ مُغرّات کے دن بُدھ سے آدھی آمدنی ہوئی۔ تو بتاؤ۔ اُسے دو نو دن میں کتنی آمدنی ہوئی ؟

۱۱ ایک بٹے نے ۱۳ من گیہوں خریدے۔ اور آدھے اُسی وقت بیچ ڈالے۔ بتاؤ۔ اب اُس کے پاس کتنے گیہوں ہیں ؟

۱۲ میری عمر ۱۵ سال کی ہے۔ میرے بھائی کی عمر سے آدھی عمر ہے۔ بتاؤ۔ میرے بھائی کی کیا عمر ہے ؟

تحریری مشق کے لئے

۱۳ ایک شخص کے پاس ۳۵ روپے تھے۔ اُس نے ۵ روپے کا کپڑا خریدا۔ اور جو بچا۔ اُس کا آدھا اپنے بھائی کو دے دیا۔ بتاؤ۔ اب اُس کے پاس کتنے روپے باقی ہیں ؟

۱۴ ایک بٹے نے پیر کے دن ۲۲۹ من گیہوں خریدے۔ منگل کے دن اُس سے ڈیوڑھے

۱. خریدے۔ بتاؤ۔ اُس نے کُل کتنے من گیہوں

خریدے؟

۱۵ خدا بخش کے پاس ۴۶۵ پیگے زمین تھی۔

اُس نے ادھی زمین فروخت کر دی۔ اور ۴۵ پیگے زمین اور مول لی۔ بتاؤ۔ اب اُس کے پاس کتنی زمین ہے؟

۱۶ ۴۱۵ سیر گھی کی قیمت ڈیڑھ روپیہ سیر کے حساب دریافت کرو۔

۱۷ میری سالانہ آمدنی ۴۵۸ روپے ہے۔ اور میرے بھائی کی آمدنی مجھ سے ادھی ہے۔ بتاؤ میرے بھائی کی آمدنی کیا ہے؟

۱۸ میری سالانہ آمدنی ۶۴۹ روپے ہے۔ اور میرے بھائی کی آمدنی مجھ سے ادھی ہے۔ بتاؤ ہم دونوں کی کُل سالانہ آمدنی کیا ہے؟

۱۹ میرے پاس ۴۵۶ روپے تھے۔ میں نے ادھی روپے خیرات کر دیے۔ اور ۱۰۰۰ روپے اپنے بھائی کو دے دیے۔ بتاؤ۔ اب میرے پاس کتنے روپے ہیں؟

۲۰ میں نے ۴۵۵ روپے کا غلہ خریدا۔ اور اُس

سے آدھے روپے کی زرین خریدی۔ بتاؤ۔ میں نے کُل کتنے روپے خرچ کئے؟

۲۱ سنہ ۱۹۷۸ء میں ایک شخص کی عمر ۳۵ ½ سال تھی۔ بتاؤ۔ ۱۸۷۸ء میں اُس کی عمر کیا تھی؟

۲۲ دو گھوڑوں میں سے ہر ایک گھوڑے کی قیمت ۳۵۷ ½ روپے ہے۔ بتاؤ۔ دونو گھوڑوں کی قیمت کیا ہے؟

۲۳ دو آدمیوں نے سوداگری شروع کی۔ اور ہر ایک نے ۴۵۰ ½ روپے سوداگری میں لگائے۔ بتاؤ۔ اُن دونوں نے کتنے روپے لگائے؟

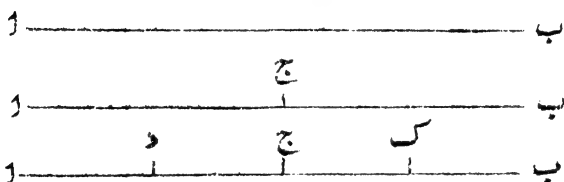
۲۴ ۴۵۶۰ کا ڈیوٹھا بتاؤ۔

کسی چیز کا چوتھائی اور سوایا

۱۔ اس سے پہلے تُم بڑھ چکے ہو۔ کہ اگر ہم کسی چیز کے دو برابر ٹکڑے کریں۔ تو ہر ایک ٹکڑا کُل چیز کا آدھا ہوگا۔ اب ہم تینیں بتائینگے۔ کہ اگر آدھے کا آدھا کریں۔ تو یہ کُل چیز کا چوتھائی ہوگا۔ اور کُل چیز اور چوتھائی مل کر اُس

چیز کا سوایا ہوگا +

فیض کرو۔ کہ اب رسی کا ایک ٹکڑا ہے۔
 اور نقطہ ج پر اُس کے دو برابر برابر حصے
 کئے گئے ہیں۔ اب اگر ان برابر برابر حصوں
 کے دو برابر حصے د و ک نقطوں پر کئے جائیں۔
 تو د و د ج و ج ک د ک ب میں سے ہر ایک
 حصہ اب کا چوتھائی ہوگا +

اگر اب ایک فٹ ہو۔ تو د ج و ج ب میں سے ہر ایک
 حصہ آدھا فٹ ہوگا۔ اور د و د ج و ج ک د ک ب
 میں سے ہر ایک حصہ چوتھائی فٹ ہوگا +
 کسی چیز کی چوتھائی کو رشتہوں میں اس طرح
 دیکھتے ہیں :-

$\frac{1}{4}$

اس کا مطلب یہ ہے۔ کہ ایک پوری چیز کے ہم
 نے ۴ برابر حصے کئے ہیں۔ اور ان میں سے ایک

حصہ لیا ہے۔ اسے اس طرح بھی پرٹھتے ہیں :-

ایک بٹا چار

۲۔ اوپر کے بیان سے ظاہر ہے۔ کہ اب رستی کا ایک پورا ٹکڑا ہے۔ $1d$ و dj و $جک$ و $کب$ میں سے ہر ایک اُس کا چوٹھائی ہے۔
پس اگر ہم ایک پورا ٹکڑا لیں اور ایک اُس کا چوٹھائی۔ تو یہ شکل مل کر سوا ہو جائیگا۔ اور اسے ہم اس طرح لکھیں گے :-

$\frac{1}{4}$

اوپر کے بیان سے ظاہر ہے۔ کہ اگر کسی چیز کا $\frac{1}{4}$ یعنی چوٹھائی دریافت کرنی ہو۔ تو اُسے 4 پر تقسیم کر دیتے ہیں۔ اور اگر اُس چیز کا $\frac{1}{4}$ یعنی سوا دریافت کرنا ہو۔ تو وہ پوری چیز اور اُس کا چوٹھائی ملے لیتے ہیں +

مثال ۱۔ اگر ایک گز میں ۱۶ گرہیں ہوں۔ تو بتاؤ $\frac{1}{4}$ گز میں کتنی گرہیں ہوں گی؟

ایک گز کا $\frac{1}{4} = 16 \div 4$ گرہ

$= 4$ گرہ جواب +

مثال ۲۔ اگر ایک سیر میں ۱۶ چٹانکیں ہوں۔

تو بتاؤ ۱/۴ سیر میں کتنی چھٹانکیں ہونگی ؟

$$\frac{1}{4} \text{ سیر} = \text{چھٹانک} \div 11 \div 4 = \text{چھٹانک}$$

$$= 4 + 4 = 8 \text{ چھٹانک}$$

$$= 20 \div \text{جواب}$$

مثال ۳۔ ایک شخص کے پاس ۵ پیسے ہیں۔

اگر وہ یہ پیسے ۴ فقیروں کو برابر برابر بانٹے۔

تو بتاؤ۔ ہر فقیر کو کیا ملیگا ؟

پیسے

$$\frac{5}{4}$$

باقی ۱/۴

بس ہر فقیر کو ایک ایک پیسہ پورا ملیگا۔ اور

ایک پیسہ بچ رہیگا۔ اگر یہ پیسہ چاروں پر بانٹا

جائے۔ تو ہر ایک کو ۱/۴ پیسہ اور ملیگا۔ یعنی کُل

۱/۴ پیسے ہر ایک کو رہیں گے۔

نوٹ۔ ۱/۴ + ۱/۴ ہیں جو لکیریں ہندسوں کے درمیان ہیں۔

وہ تقسیم کی علامت یعنی ÷ کا اختصار ہیں +

اسے اس طرح بھی پڑھتے ہیں۔ ایک صحیح ایک

بٹا چار۔ اس سے یہ مراد ہے۔ کہ ہم نے ایک

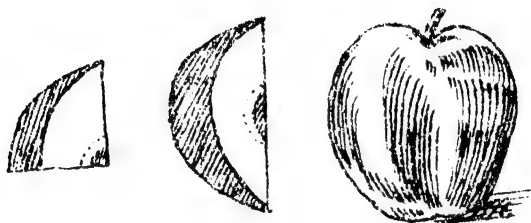
پوری چیز لی ہے۔ اور اسی چیز کا چوتھائی بھی

لیا ہے ۔
 دیکھو ان شکلوں میں شکل آلف ایک پورا
 سیب ظاہر کرتی ہے۔ ب آدھا سیب اور ج
 پونہائی سیب۔ پس آلف اور ج مل کر سوا سیب
 ظاہر کریں گی ۔

ج

ب

الف

سوال نمبر ۲

زبان مشق کے لئے

- ۱ اگر ایک آنے میں ۴ پیسے ہوں۔ تو بتاؤ۔ ایک
 آنے کے $\frac{1}{4}$ میں کتنے پیسے ہونگے ؟
- ۲ ۱۳ سیر کے $\frac{1}{4}$ کی قیمت بتاؤ ۔
- ۳ اگر میں ایک خرگوزے کے چار برابر عمل کرتا ہوں

کروں۔ اور اپنے چار بھائیوں میں سے ہر ایک کو ایک ایک ٹکڑا دوں۔ تو بتاؤ۔ کل خرچہ کتنا ہوگا؟

۴ ایک سیر میں ۱۶ چھٹائیں ہوتی ہیں۔ بتاؤ۔
۱ سیر میں کتنی چھٹائیں ہونگی؟

۵ میرے پاس ۱۲ روپے ہیں۔ میرے بھائی کے پاس مجھ سے سوائے روپے ہیں۔ بتاؤ۔ ہم دونوں کے پاس کل کتنے روپے ہیں؟

۶ ایک مسافر پیر کے دن ۱۶ میل چلا۔ منگل کے دن پیر سے سوا یا۔ بتاؤ۔ دونوں دن میں وہ کتنے میل چلا؟

۷ ایک سوداگر کو پیر کے دن ۶۰ روپے کی آمدنی ہوئی۔ منگل کے دن پیر سے سوائے آمدنی ہوئی۔ اور بدھ کے دن پیر سے ۱۰ - بتاؤ۔ تینوں دن میں اسے کل کتنی آمدنی ہوئی؟

۸ میری جیب میں ۱۶ پیسے تھے۔ میں نے ان پیسوں کا ۱/۲ خیرات کر دیا۔ بتاؤ۔ اب میرے پاس کتنے پیسے ہیں؟

۹ ہرے پاس کپڑے کا ایک تھان ہے۔ اگر

اُس تھان میں ۳۶ گز کپڑا ہو۔ اور میں آدھا
تھان اپنے بھائی کو اور پوٹھائی اپنی بہن کو
دے دوں۔ تو بتاؤ۔ میرے پاس رکشے گز کپڑا
بچ رہیگا؟

۱۰ میرے بھائی کی عمر اس وقت ۱۶ برس کی
ہے۔ اور میری بہن کی اُس سے چھ اہے۔
بتاؤ۔ میری بہن میرے بھائی سے کس
بڑی ہے؟

۱۱ ایک بزاز نے محل کے ۶۴ تھان خریدے۔ اُن
میں سے آدھے اُس نے اُسی دن بیچ ڈالے۔
پوٹھائی دوسرے دن بیچے۔ بتاؤ۔ اب اُس کے
پاس کُل تھانوں کا کونسا حصہ باقی ہے؟

۱۲ میرے پاس ۱۱۲ بیگھے زمین تھی۔ میں نے محل
زمین کے ۱/۲ میں گھنوں بوئے۔ اور ۱/۲ میں
چنے۔ اور باقی میں کپاس۔ بتاؤ۔ میں نے کپاس
رکشے بیگھے زمین میں بوئی؟

تجزیری مشق کے لئے

۱۳ میرے پاس ۴۴۴ روپے ہیں۔ میرے بھائی
کے پاس اس سے ڈیڑھ۔ اور میری بہن

۱۳۔ نئے پاس اُس سے چڑھائی۔ بتاؤ۔ ہم رتینوں کے پاس محل کھٹنے روپے ہیں ؟
 ۱۴۔ پچھسی ٹرانشن کے پاس ۳۶۰ روپے تھے۔ اُس نے نصف روپے کا کپڑا خریدا۔ اور باقی کے $\frac{1}{2}$ کا خلد۔ بتاؤ۔ اب اُس کے پاس کتنا روپیہ ہے ؟

۱۵۔ حمید نے ۴۱۶ روپے تجارت میں لگائے۔ اور اُس کے بھائی نے اس سے سوائے۔ بتاؤ۔ دونوں نے محل کھٹنے روپے تجارت میں لگائے ؟
 ۱۶۔ سوا اور سوا ریل کرکٹنا ہوتا ہے ؟
 ۱۷۔ ڈیڑھ اور سوا میں کیا فرق ہے ؟
 ۱۸۔ ڈیڑھ میں سے سوا نکل جائے۔ تو باقی کیا رہتا ہے ؟

۱۹۔ سوا گز میں کھٹنے پاؤ گز ہوتے ہیں ؟
 ۲۰۔ اگر سوا گز کپڑے کی قیمت ۵ روپے ہو۔ تو پاؤ گز کی قیمت بتاؤ +
 ۲۱۔ ڈیڑھ گز میں کھٹنے آدھ گز ہوتے ہیں ؟
 ۲۲۔ اگر ڈیڑھ گز کپڑے کی قیمت ۳ روپے ہو۔ تو آدھ گز کی قیمت بتاؤ +

۲۴ اگر ڈیڑھ سیر چائے کی قیمت ۹ روپے ہو۔ تو
ایک سیر چائے کی قیمت بتاؤ۔
۲۴ ۴۶۸۰ کا $\frac{1}{4}$ کتنا بڑا ہے ۴۶۸۰ کے
 $\frac{1}{4}$ سے ؟

ادھے۔ ڈیڑھے۔ پوے اور سوائے کے پہاڑے

۱۔ ڈیڑھے اور سوائے کا مطلب ٹم پتلے سمجھ
چکے ہو۔ اب ہم ٹمیں ران کے پہاڑے ۱۶ تک
بنا کر دکھاتے ہیں +

ڈیڑھے کو ہندسوں میں لکھنے کے دو طریقے ہیں۔
ایک تو اس طرح ۱۔۱۶۔ یہ ٹم پڑھ چکے ہو۔ دوسرے
اس طرح ۱۔۱۶ اس میں جو نقطہ ہے۔ وہ آدھے
کو ظاہر کرتا ہے۔ پس ۰.۲ سے مراد ہے دو اور
آدھا یعنی ڈھائی۔ اسی طرح ۰.۳ سے مراد ہے ساڑھے
تین، ۰.۴ سے ساڑھے چار +

پس اگر کسی عدد کے بائیں طرف صفر لکھ دیں۔
تو اس سے وہ پورا عدد اور اکائی کا آدھا مراد

ہوتی ہے :

کسی بینز کے سوائے کو رکھنے کے جس دو طریقے
ہیں۔ ایک تو اس طرح ۱۔۲۔۳۔۴۔۵۔۶۔۷۔۸۔۹۔۱۰۔
دوسرے اس طرح ۱۔۲۔۳۔۴۔۵۔۶۔۷۔۸۔۹۔۱۰۔
پہلی مانی کو ظاہر کرتی ہے۔ اسی طرح ۲ سے مراد
ہے سوا دو ۱۲ سے مراد ہے سوا تین :

پس اگر کسی عدد کے نیچے ۲ (۱) لکیر لکھ
دیں۔ تو اس سے وہ پورا عدد اور اگلی کا
چوتھائی ظاہر ہوتا ہے :

۲۔ کسی عدد کے آدھے اور پانچویں تین چوتھائی
یا پونے کو ظاہر کرنے کا طریق یہ ہے۔ کہ اس
عدد کے نیچے لکیر کھینچ دو اور بائیں طرف نقطہ
لگا دو۔ مثلاً ۱۲ سے مراد ہے پونے دو۔ یعنی
ایک پوری چیز اور اسی چیز کا پانچ ۱۲ سے مراد
ہے پونے تین یعنی دو پورے اور اگلی کا پانچ۔
مثلاً ۱۲ سے مراد ہے پونے پندرہ۔ یعنی ۱۲ پورے
اور اگلی کا پانچ۔ ڈیڑھے آدھ سوائے کا پانچ۔
اس نقشے سے معلوم ہوگا۔ طالب علم کو چاہئے۔
کہ اسے خوب یاد کرے :

نقد و	اوشے	ڈیوڑھے	پوسے	سوائے
۱	۰	۰۱	—	۱
۲	۱	۰۲	۰	۲
۳	۲	۰۳	۱	۳
۴	۳	۰۴	۲	۴
۵	۴	۰۵	۳	۵
۶	۵	۰۶	۴	۶
۷	۶	۰۷	۵	۷
۸	۷	۰۸	۶	۸
۹	۸	۰۹	۷	۹
۱۰	۹	۱۰	۸	۱۰
۱۱	۱۰	۱۱	۹	۱۱
۱۲	۱۱	۱۲	۱۰	۱۲
۱۳	۱۲	۱۳	۱۱	۱۳
۱۴	۱۳	۱۴	۱۲	۱۴
۱۵	۱۴	۱۵	۱۳	۱۵
۱۶	۱۵	۱۶	۱۴	۱۶

و ان پیازوں کو پڑھنے کا طریق یہ ہے کہ ایک ڈیوڑھا توڑ لیا
دو ڈیوڑھے بنیں۔ ایک سوائے سوایا۔ دوسرا سوائے ڈھلائی۔ علیٰ ہذا تقیاس
ان پیازوں کو ٹھکانی کے طور پر یہ کرنا چاہئے۔

- ۱۳ سیر چلے کھٹنے میں آئیگی ؟
- ۳۴ اگر پالک کا ساگ ڈیڑھ پیسے سیر پکٹا ہو۔ تو
بتاؤ ۱۵ سیر ساگ کھٹنے میں آئیگا ؟
- ۳۵ اگر ۴ آنے کے ۷ سیر بیٹکن کھٹتے ہوں۔ تو
ایک آنے کے کھٹنے بیٹکن آئیگے ؟
- ۳۶ اگر گیہوں کا نرخ باجرے سے ڈیوڑھا ہو۔ تو
بتاؤ ۱۵ سیر گیہوں کے بدلے کتنا باجرا آئیگا ؟
- ۳۷ اگر ۴ سیر چاولوں کے بدلے ۶ سیر گیہوں
آئیں۔ تو بتاؤ ۱۳ سیر گیہوں کے بدلے کھٹنے
چاول آئیگے ؟
- ۳۸ اگر بانات ۳ روپے گز بنتی ہو۔ اور محفل ۴۔
روپے گز۔ تو بتاؤ ۱۵ گز بانات کے بدلے
کھٹنے گز محفل آئیگی ؟
- ۳۹ محفل کا بھاؤ بانات سے ڈیوڑھا ہے۔ اگر
بانات ۷ روپے گز ہو۔ تو محفل کا بھاؤ بتاؤ ؟
- ۴۰ ۸ سیر چاولوں کے بدلے ۱۰ سیر گیہوں ملتے
ہیں۔ اگر گیہوں کا بھاؤ ۶ پیسے سیر ہو۔ تو
چاولوں کا بھاؤ بتاؤ ؟
- ۴۱ گیہوں روپے کے ۱۸ سیر اور چنے روپے کے

۲۸ سیر چلتے ہیں۔ بتاؤ ۱۵ سیر گھٹن کے عوض
کتنے چنے آئیں گے ؟

۲۹ اگر بھس کا نرخ سوا روپے من ہو۔ تو بتاؤ۔
۱۳ من بھس کتنے میں آئیگا ؟

۳۰ اگر ۸ روپے کا ۷ من بھس بکتا ہو۔ تو بتاؤ۔
۲ روپے کا کتنا بھس آئیگا ؟

۳۱ اگر ۸ روپے کا ۱۰ من بھس بکتا ہو۔ تو بتاؤ۔
۷ من بھس کتنے میں آئیگا ؟

۳۲ ایک دینچے میں ۱۳ لوٹے پانی سماتا ہے۔ اگر
لوٹے میں سوا سیر پانی آتا ہو۔ تو بتاؤ۔ دینچے
میں کتنا پانی سماتا ہے ؟

۳۳ ایک دینچے میں ۱۳ لوٹے پانی سماتا ہے۔ اگر
ایک لوٹے میں ڈیڑھ سیر پانی آتا ہو۔ تو بتاؤ۔
دینچے میں کتنا پانی سماتا ہے ؟

۳۴ اگر ۴ آنے کی دیچھا تک چارے آتی ہو۔ تو
ایک آنے کی کتنی آئیگی ؟

۳۵ اگر ۱۹ روپے کی $\frac{1}{2}$ سیر مٹائی آتی ہو۔ تو
ایک روپے کی کتنی آئیگی ؟

۳۶ اگر ۱۱ روپے کا ۱۳ سیر مٹن آتا ہو۔ تو

۱۷ روپے کا کتنا کمٹن آئیگا ؟
 ۱۵. اگر پستے کا بھاؤ ڈیڑھ روپے سیر ہو۔ تو بتاؤ۔
 ۱۶ سیر پستہ کتنے میں آئیگا ؟

مُرکب مقدار میں

۱۔ مختلف ضرورتوں کے سبب ہر ایک قسم کی مقدار کے ظاہر کرنے کے واسطے علیحدہ علیحدہ اکائیاں نقدی ہیں۔ مثلاً نقدی کے واسطے روپیہ۔ لباۓ کے لئے گز۔ وقت کے لئے دن۔ اور

عے لڑا القیاس ۔
 چونکہ بعض دگر ایک ہی قسم کی مقدار کثرت سے بیان کرنا چاہتے ہیں۔ اور بعض دفعہ اُسی قسم کی مقدار کثرت کی سکے۔ پس ہم نے اپنی سہولت کے واسطے ایک ہی قسم کی مقدار کے ظاہر کرنے کے لئے کئی کئی اکائیاں مُقرر کی ہیں۔ مثلاً نقدی کے واسطے روپیہ آنہ پائی وغیرہ۔ لباۓ کے لئے گز فٹ اینچ وغیرہ۔ وقت کے لئے سال مہینہ دن وغیرہ ۔

۲۔ یہ اکائیاں کسی خاص اکائی کا کوئی حصہ ہوتی ہیں۔ یا اُس کا کئی گنا۔ ان اکائیوں کو **انفرادی اکائیاں** کہتے ہیں ایک ہی قسم کی مقداروں کا پیمانہ ظاہر کرنے کے واسطے جو مختلف اکائیاں استعمال میں آتی ہیں۔ اُن کو جب کسی نہرست کے ذریعے اس طرح لکھتے ہیں۔ کہ اُن سے اعلیٰ درجے تک کی مقداریں ترتیب وار ظاہر ہو جائیں۔ تو اُس نہرست کو اصطلاح میں **نقشہ** کہتے ہیں +
پہلے ہم نقدی کے نقشے لکھتے ہیں۔ طالب علم کو چاہئے۔ کہ انہیں اچھی طرح سے یاد کر لے +

ہندوستانی نقدی کا نقشہ

۱۲ پائی = ایک پیسہ
۴ پیسے یا ۱۲ پائی = ایک آنہ
۱۶ آنے = ایک روپیہ
تانبے کے مُفَصِّل ذیل سکتے رائج ہیں :
پائی۔ دھیلا یعنی آدھا پیسہ۔ پیسہ۔ ادھتا یعنی دو پیسے +
چاندی کے مُفَصِّل ذیل سکتے رائج ہیں :
دوانی (دو آنے کا سکہ)۔ چوٹی (چار آنے کا سکہ)۔

اٹھنے (آٹھ آنے کا سکہ)۔ روپیہ (۱۶ آنے کا سکہ) ۵

سونے کے مفصلہ ذیل سکتے رائج ہیں ۵

۱۵ روپے کا سکہ جسے پونڈ یا ساورین یا گنی

بھی کہتے ہیں۔ ۷ روپے ۸ آنے کا سکہ جسے نصف

پونڈ یا نصف ساورین یا نصف گنی کہتے ہیں۔ ان

سکوں کی قیمت بدلتی رہتی ہے۔ مثلاً آج کل

پونڈ کا نرخ بازار میں تقریباً ۱۶ روپے ہے ۵

ان سکوں کے علاوہ کچھ عرصے سے ہماری

گورنمنٹ نے نکل دھات کے سکتے بھی جاری کئے

ہیں۔ آج کل اس کی اکٹیاں اور دو اکتیاں

چوٹیاں اور اٹھتیاں رائج ہیں۔ یہ سکتے اب بہت

کثرت سے استعمال ہوتے ہیں ۵

نوٹ۔ ہندوستان کے سونے یا چاندی کے سرکاری

سکوں میں ۱۱ حصے خالص سونا یا چاندی ہوتی ہے۔ اور

ایک حصہ کھوٹ ۵

علاوہ ان سکوں کے کوڑیاں بھی استعمال میں

آتی ہیں۔ لیکن ان کا نرخ بھی پیسے کے مقابلے

میں یکساں نہیں ہوتا۔ کبھی پیسے کے ۱۵ گندے

ہوتے ہیں۔ کبھی ۱۶ اور کبھی اس سے زیادہ ۵

کوڑیوں کا نقشہ

۴ کوڑی = ایک گنڈا
 ۱۵ کوڑی = ایک دھڑی یا ۲ ادھی
 ۲ دھڑی = ایک دھیلہ
 ۱۵ گنڈے یا ۲ دھیلے = ایک پیسہ
 نوٹ - ہندوستان میں پنجاب کے برعکس ادھی کو
 دھڑی اور دھڑی کو پھصام کہتے ہیں۔
 ان نقشوں کے جو اگلے صفحوں پر دئے ہیں۔
 دھات کے مختلف نقشوں کے رستوں کا تصور
 زیادہ واضح طور پر پیدا ہوگا :-
 مٹانے کے رستے

۳ پائی = ایک پیسہ
 ۱۲ پائی = ایک آنہ

پائی

پیشانی

پیشانی

۲ دھیلے = ایک پیسہ

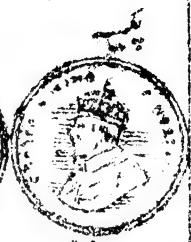
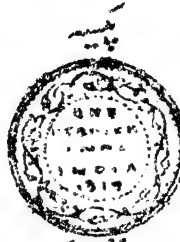
پیشانی

پیشانی

۵

۲ پیسے = ایک اوسٹیا
۴ پیسے = ایک آنہ

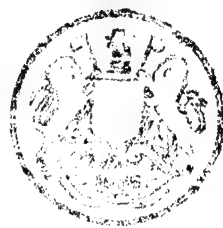
آٹا مرغ

سیدھا مرغ

اوسٹیا

اوسٹیا

۲ اوسٹیا = ایک آنہ

آٹا مرغ

سیدھا مرغ

نکل و سہات کے سہکے

۲ اکٹیاں = ایک دوآئی
۴ اکٹیاں = ایک روپیہ

آٹا مرغ

سیدھا مرغ

دوانی

سید صالح

دوانی

انکاخ

۳ دوانیاں = ایک دھانی
 ۴ دوانیاں = ایک اٹھنی
 ۸ دوانیاں = ایک روپیہ

چوٹی

سید صالح

چوٹی

انکاخ

۲ چوٹیاں = ایک اٹھنی
 ۴ چوٹیاں = ایک روپیہ

اٹھنی

سید صالح

اٹھنی

انکاخ

دواٹھنیاں = ایک روپیہ

دوانی

دھانی چاندی کے سکہ

۲ دواٹھنیاں = ایک دھانی
 ۴ دواٹھنیاں = ایک اٹھنی
 ۸ دواٹھنیاں = ایک روپیہ

۸

۲ چھڑیاں = ایک اٹھنی
 ۴ چھڑیاں = ایک روپیہ

چوٹی

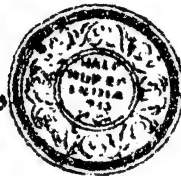
چوٹی

اٹھارہ

سیدھاٹھ

اٹھنی

اٹھنی

۲ اٹھنیاں = ایک روپیہ

اٹھارہ

سیدھاٹھ

روپیہ

روپیہ

اٹھارہ

سیدھاٹھ

سونے کے سکے

نصف پونڈ نصف پونڈ

نصف پونڈ = $\frac{1}{4}$ روپے

اٹا رخ
پونڈ

سیدھا رخ
پونڈ

ایک پونڈ = ۱۵ روپے

اٹا رخ

سیدھا رخ

مستقل ذیل نشیے سے روپے آنے وغیرہ بجاے
چندوں کے رقموں میں لکھنے کا طریق معلوم ہوگا۔
یہ طریق تمام ہندوستان میں رائج ہے۔ اور اس
کا پورا کوٹا نہایت ضروری ہے۔

صورت	نام	صورت	نام
۱۰	آدھ آنہ	—	پاؤ آنہ

نام	صورت	نام	صورت
پون آنے	۱۰	سوا پانچ آنے	۱۱
آنے	۱۱	ساڑھے پانچ آنے	۱۰۵
سوا آنے	۱۱	پونے چھ آنے	۱۰۵
ڈیڑھ آنے	۱۰۱	چھ آنے	۱۶
پونے دو آنے	۱۰۲	سوا چھ آنے	۱۶
دو آنے	۱۰۲	ساڑھے چھ آنے	۱۰۶
سوا دو آنے	۱۰۲	پونے سات آنے	۱۰۶
دھالی آنے	۱۰۲	سات آنے	۱۰۶
پونے تین آنے	۱۰۳	سوا سات آنے	۱۰۶
تین آنے	۱۰۳	ساڑھے سات آنے	۱۰۶
سوا تین آنے	۱۰۳	پونے آٹھ آنے	۱۰۶
ساڑھے تین آنے	۱۰۳	آٹھ آنے	۱۰۸
پونے چار آنے	۱۰۳	سوا آٹھ آنے	۱۰۸
چار آنے	۱۰۳	ساڑھے آٹھ آنے	۱۰۸
سوا چار آنے	۱۰۳	پونے نو آنے	۱۰۸
ساڑھے چار آنے	۱۰۳	نو آنے	۱۰۸
پونے پانچ آنے	۱۰۳	سوا نو آنے	۱۰۸
پانچ آنے	۱۰۳	ساڑھے نو آنے	۱۰۸

نام	صورت	نام	صورت
بارہ روپے	۱۲	تیس روپے	۳
تیرہ روپے	۱۳	اچیس روپے	۱۵
پندرہ روپے	۱۵	تیس روپے	۳
بندرہ روپے	۱۷	تیس روپے	۳
سولہ روپے	۱۶	چوبیس روپے	۱۲
سترہ روپے	۱۷	تیس روپے	۳
اٹھارہ روپے	۱۸	چوبیس روپے	۱۲
انیس روپے	۱۹	سیس روپے	۱۱
دس روپے	۲۰	اچیس روپے	۱۵
ایکس روپے	۲۱	اچیس روپے	۱۵
ایکس روپے	۲۲	چوبیس روپے	۱۲
تیس روپے	۲۳	اچیس روپے	۱۵
چوبیس روپے	۲۴	اچیس روپے	۱۵
پچیس روپے	۲۵	اچیس روپے	۱۵
چوبیس روپے	۲۶	اچیس روپے	۱۵
ستارہ روپے	۲۷	اچیس روپے	۱۵
اٹھارہ روپے	۲۸	اچیس روپے	۱۵
انیس روپے	۲۹	اچیس روپے	۱۵

نام	موت	نام	موت
اڑتالیس روپے	۱۵	چھیا سٹھ روپے	۱۵
اچھاس روپے	۱۵	سٹھ سٹھ روپے	۱۵
پچاس روپے	۱۵	اڑسٹھ روپے	۱۵
اکیاون روپے	۱۵	اٹھتر روپے	۱۵
باون روپے	۱۵	ستر روپے	۱۵
تدین روپے	۱۵	اکتھر روپے	۱۵
چون روپے	۱۵	بھتر روپے	۱۵
پچپن روپے	۱۵	تھتر روپے	۱۵
چھپن روپے	۱۵	چھتر روپے	۱۵
ستادن روپے	۱۵	چھتر روپے	۱۵
اکٹاون روپے	۱۵	چھتر روپے	۱۵
اکٹھ روپے	۱۵	سٹھتر روپے	۱۵
ساتھ روپے	۱۵	اکٹھتر روپے	۱۵
ایکٹھ روپے	۱۵	اکٹھتر روپے	۱۵
باسٹھ روپے	۱۵	اسی روپے	۱۵
تدیسٹھ روپے	۱۵	اکٹھتر روپے	۱۵
چھٹھ روپے	۱۵	اکٹھتر روپے	۱۵
پچھٹھ روپے	۱۵	اکٹھتر روپے	۱۵

نام	صورت	نام	صورت
تین سو ہزار روپے	— ۱۱۱	ستر ہزار روپے	— ۱۱۱
چالیس ہزار روپے	— ۱۱۱	اسی ہزار روپے	— ۱۱۱
پچاس ہزار روپے	— ۱۱۱	نویسہ ہزار روپے	— ۱۱۱
ساتھ ہزار روپے	— ۱۱۱	ایک لاکھ روپے	— ۱۱۱

تحويل

۱۔ اگر کوئی مقدار ایک ہی قسم کی اکائی کے قریبے ظاہر کی جائے۔ تو اسے مقدار مفرد کہتے ہیں۔ مثلاً ۲ روپے وغیرہ۔

۲۔ اگر کوئی مقدار کئی قسم کی اکائیوں کے قریبے ظاہر کی جائے۔ تو اسے مقدار مرکب کہتے ہیں۔ مثلاً ۲ روپے ۵ آنے ۴ پائی۔

۳۔ تحويل اس عمل کو کہتے ہیں۔ جس کے قریبے (۱) مقدار مرکب کو بطور مقدار مفرد کے اور (۲) مقدار مفرد کو بطور مقدار مرکب کے ظاہر کر سکیں۔ پہلی قسم کی تحويل کو فردی اور فردی کو صغودی کہتے ہیں۔ عمل کی صورت مثالوں کے

دریے بھونٹی سمجھ میں آجائگی ،

تحويلِ مُزُولی

مثال ۱۔ ۲۵ روپے ۹ آنے کے آنے بناؤ۔
چونکہ نقدی کے نقشے کی { = ۱۶ آنے
رو سے ایک روپیہ

اس لئے ۲۵ روپے = $16 \times 25 = 400$ آنے
آنے آنے آنے

پس ۲۵ روپے ۹ آنے = $400 + 9 = 409$
عمل کی صورت
۲۵ روپے ۹ آنے

۱۶

۴۰۹ آنے جواب ہے

نوٹ۔ ضرب و جمع کے عمل ایک ہی وقتہ کر لینے

چاہئیں

مثال ۲۔ ۳۵ روپے ۱۳ آنے ۸ پائی کو
پایوں میں تحويل کرو۔

چونکہ نقدی کے نقشے کی { = ۱۶ آنے
رو سے ایک روپیہ

اس کے ۳۵ روپے = $14 \times 35 =$

= ۵۹۰ آنے

پس ۳۵ روپے ۱۲ آنے = ۵۹۰ آنے + ۱۳ آنے

= ۵۷۳ آنے

پھر چونکہ نقشہ نمکڑ کی
نو سے ایک آنہ

= ۱۲ پائی

اس کے ۵۷۳ آنے = $12 \times 573 =$ پائی

= ۶۸۷۶ پائی

پس ۳۵ روپے ۱۲ آنے ۸ پائی = ۶۸۷۶ پائی + ۸ پائی

= ۶۸۸۴ پائی

عمل کی ضرورت

۳۵ روپے ۱۲ آنے ۸ پائی

۱۴

۵۷۳ آنے

۱۲

۶۸۸۴ پائی جواب *

تحويل ثروتي پر زباني سوالات نمبر ۴

۱ روپے ميں كتنے آنے ہوتے ہيں ؟

- ۱۔ روپے ۸ آنے کے آنے بناؤ *
- ۲۔ آؤں میں کٹنی پائیاں ہوتی ہیں ؟
- ۳۔ آنے ۸ پائی کی پائیاں بناؤ *
- ۴۔ ایک بڑی کی قیمت ۵ روپے تھے۔ دو بکریوں کی قیمت کتنے آنے ہوگی ؟
- ۵۔ روپے کے آنے بناؤ *
- ۶۔ " " " " " " *
- ۷۔ " " " " " " *
- ۸۔ " " " " " " *
- ۹۔ " " " " " " *
- ۱۰۔ آؤں کے پیچھے بناؤ *
- ۱۱۔ " " " " " " *
- ۱۲۔ " " " " " " *
- ۱۳۔ آنے ۲ پیچھے کے پیچھے بناؤ *
- ۱۴۔ " کی پائیاں بناؤ *
- ۱۵۔ " " " " " " *
- ۱۶۔ " " " " " " *
- ۱۷۔ " " " " " " *
- ۱۸۔ پائی کی پائیاں بناؤ *

تفصیل ٹریڈی پر شہر و سی حالات نمبر ۵

(الف)

مختصہ قبیل رقبوں کے آگے بناؤ۔

۱	۴۹ روپے	۴	۱۰۴ روپے
۲	۵۵۰ روپے	۴	۲۹۴۸ روپے
۵	۱۹۵ روپے	۴	۱۵۵۹ روپے
۷	۸۴۳ روپے	۸	۹۵۴۳ روپے
۹	۷۹۰ روپے	۱۴	آگے
۱۰	۲۵۹۷ روپے	۱۱	آگے
۱۱	۲۰۱۵ روپے	۹	آگے
۱۲	۵۹۷۸ روپے	۱۵	آگے
۱۳	۹۹۵۷ روپے	۱۳	آگے
۱۴	۵۹۸۰ روپے	۱۰	آگے
۱۵	۷۰۰ روپے	۱۴	آگے
۱۶	۹۹۵۴ روپے	۱۵	آگے
۱۷	۹۵۳۴ روپے	۷	آگے
۱۸	۹۳۳۹۵ روپے	۱۴	آگے
۱۹	۷۴۳۵۴ روپے	۱۴	آگے

+	آئے	۱۲	۱	۸۹۵۶۷۰۰	۲۰
+	"	۱۲	"	۳۶۵۴۰۰	۲۱
+	"	۸	۴	۶۴۰۰۰۲	۲۲
+	"	۵	۴	۸۰۰۰۹	۲۳
+	"	۷	۴	۸۵۹۶۵	۲۴
+	"	۷	۴	۸۹۵۶۴	۲۵
+	"	۹	"	۸۴۱۵۶	۲۶
+	"	۱۲	"	۸۴۲۱۳	۲۷
+	"	۱۵	"	۷۰۰۴۵	۲۸
+	"	۶	۴	۷۰۰۵۶۰۰	۲۹
+	"	۵	۴	۸۴۶۳۲۷	۳۰

(ب)

مختصہ فیل رقموں کی پائیاں بناؤ۔ اور ہر ایک
پونڈ ۱۵ روپے کا فرض کرو :-

+	۲۰۵	۱	+	۱۱۹	۲	+	روپے
+	۳۱۵	۳	+	۱۵۰۸	۴	+	"
+	۱۱۶	۵	+	۱۵	آئے	+	۲۲۲
+	۱۰۵	۷	+	۱۳	۸	+	۱۲
+	۱۲۵	۹	+	۶	پائی	+	"

۱۰	۲۳۹	روپے ۸	آنے ۱۱	پائی +
۱۱	۱۱۶	۴	پائی +	
۱۲	۱۲۸	۱۵	آنے ۱۱	پائی +
۱۳	۳۸۰.۹	۱۴	۹	۴
۱۴	۲۵	پونڈ ۳۷	روپے ۴	آنے +
۱۵	۲۲۵	۳۲۷	۹	۴
۱۶	۲۱۵	۷۲۱	۹	۴
۱۷	۹۰	۷	آنے ۳	پائی +
۱۸	۹۱۵	۱۵	روپے ۷	۴
۱۹	۸۴۱۵	۷	۴	آنے ۳
۲۰	۸۹۵	۳	آنے ۴	پائی +
۲۱	۴۷۰۰.۴	۱۵	روپے ۸	آنے ۱۰
۲۲	۷۴۴۲۲	۲۳	۸۰۰.۵۴۰	روپے +
۲۳	۸۶۱۳	۲	آنے ۷	پائی +
۲۴	۹۰۰.۵۴۰	۹۰۰	پونڈ +	
۲۵	۲۱۵	۴۱۲	چوٹی +	
۲۶	۳۴۱۵	۳	روپے ۳	۴
۲۸	۸۴۱۲	۷	دواقی ۵	آنے +
۲۹	۴۱۷	۴۱۷	چوٹی ۷	آنے +

- ۳۰ ۱۱۵ پونڈ ۱۲ دواقی +
 ۳۱ ۳۱۷ = ۱۵ آنے ۷ پائی +
 ۳۲ ۱۵۷ = ۶ روپے ۴ آنے ۳ پائی +
 ۳۳ ۸۲۵ روپے ۶ آنے ۹ پائی +
 ۳۴ ۸۵۷ = ۸ پیسے +
 ۳۵ ۱۷۱۵ اٹھتی ۲۰۷ پیسے +
 ۳۶ ۷۱۸ پونڈ ۹ آنے ۲ پائی +
 ۳۷ ۱۱۵ روپے ۸ = ۱۰ =
 ۳۸ ۳۱۵ پونڈ ۶ روپے ۷ آنے +
 ۳۹ ۵۰۷ روپے ۲ پونڈ ۵ پیسے +
 ۴۰ ۱۸۷ = ۱۲ آنے ایک کھ +
 ۴۱ ۲۱۲ پونڈ ۶۵ پیسے ۴۰۷ روپے ۱۱ کھ +
 ۴۲ ۱۸۷ روپے ۷ آنے ۴ پائی +
 ۴۳ ۷۰۷ پونڈ ۶ روپے ۹ آنے +
 ۴۵ ۸۱۸ = ۷ آنے ۹ پائی +
 ۴۶ ۵۰۷ روپے ۷ = ۵ =
 ۴۷ ۳۱۸ پونڈ ۳۲ کھ +
 ۴۸ ۷۰۷ = ۷ روپے ۶ آنے ۹ پائی +
 ۴۹ ۷۰۷ روپے ۶ آنے ۷ پائی +

۵۰۰ ۳۱۲ روپے ۶۳ پیسے +

(ج)

مفتضیہ ذیل رقموں کے پیسے بناؤ۔

۱۔ ۱۰ روپے + ۲۰ روپے

۳۔ ۱۰ روپے + ۴۰ روپے

(د)

مفتضیہ ذیل رقموں کے اوتے بناؤ (ایک روپیہ

= ۱۰۰ اوتے کے)۔

۱۔ ۱۰ روپے + ۲۰ روپے

۳۔ ۱۰ روپے + ۴۰ روپے

(ه)

مفتضیہ ذیل رقموں کی کوٹیاں بناؤ (ایک پچیس

کے ۵۰ گھنٹے فروش کرو)۔

۱۔ ۱۰ روپے + ۲۰ روپے

۳۔ ۱۰ روپے + ۴۰ روپے

(ک)

مُفَصَّل ذیل رقموں کی دسویں بناؤ :-

۱	۲۸۲	روپے ۷	آنے ایک	پیسہ ۵
۲	۵۱۸	۹	۲	۴
۳	۳۴۷	۱۵	۳	۵
۴	۲۶۲	۱۵	۵۹۶	۱۰۰۰۰ روپے ۵

(ن)

۱ اگر کسی کتاب کی قیمت ایک آنہ ہو۔ تو بتاؤ۔

۲۸ روپے ۱۱ آنے کی کتنی کتابیں ملینگی ؟

۲ اگر کسی تماشے کے ٹکٹ کی قیمت ۳ آنے ہو۔

تو بتاؤ۔ کہ ۲۴ روپے ۱۲ آنے کے کتنے ٹکٹ

ملیں گے ؟

۳ میں نے ۴۲۵ روپے کچھ فقیروں میں اس

طرح تقسیم کئے۔ کہ ہر ایک فقیر کو عوامی محل

تو بتاؤ۔ محل کتنے فقیر تھے ؟

تجوہیل صُعودی

مثال ۱- ۱۵۶ پارچوں کے آنے بناؤ۔

۲ نقدی کے نقشے کی رُو سے ۱۲ پارچیاں = ایک آنہ

$$\therefore ۱۵۶ \text{ پائیاں} = ۱۵۶ \div ۱۲$$

$$= ۱۳ \text{ آنے جواب} +$$

مثال ۲ - ۲۳۲ آنوں کے روپے بناؤ -

$$\therefore ۱۴ \text{ آنے} = \text{ایک روپیہ}$$

$$\therefore ۲۳۲ = ۲۳۲ \div ۱۴ \text{ آنے}$$

$$= ۱۶ \text{ روپے } ۸ \text{ آنے جواب} +$$

مثال ۳ - ۲۸۶۵ پائیوں کے روپے آنے پائی بناؤ -

$$\therefore ۱۲ \text{ پائیاں} = \text{ایک آنہ}$$

$$\therefore ۲۸۶۵ = ۲۸۶۵ \div ۱۲ \text{ پائی}$$

$$= ۲۰۵ \text{ آنے } ۵ \text{ پائی باقی}$$

$$\text{پھر چونکہ } ۱۴ \text{ آنے} = \text{ایک روپیہ}$$

$$۲۰۵ = ۲۰۵ \div ۱۴ \text{ آنے}$$

$$= ۱۴ \text{ روپے } ۵ \text{ آنے باقی}$$

$$\text{پس } ۲۸۶۵ \text{ پائیاں} = ۱۴ \text{ روپے } ۵ \text{ آنے } ۵ \text{ پائی}$$

عمل کی صورت اس طرح ہونی چاہئے :-

۱۲	۲۸۶۵
۱۴	۲۰۵ آنے + ۵ پائی
	۱۴ روپے + ۵ آنے

پس ۲۸۰۵ روپياں = ۲۵ روپے ۵ آنے ۵ پائی جواب +
 مثال ۴ - ۲۸۰۵ روپے ۱۲ آنے کی کٹنی چوتھیاں
 دینگی ؟

۱ ایک روپے = ۴ چوتھوں کے
 ۲ ۲۸۰۵ روپے = ۲۸۰۵ روپے ۴

= ۱۱۲۲۰ چوتھیاں

پھر ۴ آنے = ایک چوتھی

۳ ۱۲ = ۱۲ چوتھیاں

= ۳ چوتھیاں

پس ۲۸۰۵ روپے }
 ۱۲ آنے = ۱۱۲۲۰ چوتھیاں + ۳ چوتھیاں

= ۱۱۲۲۳ چوتھیاں + جواب +

زبانی سوالات نمبر ۳

نوٹ - ایک پونڈ ۱۵ روپے کا فرض کرو +

۱ ۳۶ پائیس کے آٹے بناؤ +

۲ ۵۰ " " " " " +

۳ ۶۰ " " " " " +

۴ ۸۲ " " " " " +

- ۵ ۸ آنوں کے روپے بناؤ *
- ۶ ۶۶ " " " " " " *
- ۷ ۵۰ " " " " " " *
- ۸ ۹۶ " " " " " " *
- ۹ ۱۲۸ " " " " " " *
- ۱۰ ایک قیص کی سلائی ۴ آنے ہے۔ تو بتاؤ۔
۱۲ قیصوں کی سلائی کے روپے ہوگی ؟
- ۱۱ ایک مزدور ۵ آنے یومیہ کماتا ہے۔ تو بتاؤ۔
۱۶ دن میں کتنے روپے کمائیگا ؟
- ۱۲ ایک اہلکار روزانہ ۲ روپے تنخواہ لیتا ہے۔ تو
بتاؤ ۱۶ دن میں کتنے پونڈ تنخواہ بیگا ؟
- ۱۳ ۳۲ روپوں کے پونڈ بناؤ *
- ۱۴ ۶۴ " " " " " " *
- ۱۵ ۹۸ " " " " " " *
- ۱۶ ایک شخص ۲۵ روپے روزانہ تنخواہ پاتا ہے۔
تو بتاؤ۔ وہ ۴ دن میں کتنے پونڈ کماتا
ہے ؟
- ۱۷ ۱۰۸ روپوں کے کتنے پونڈ ہوتے ہیں ؟

تجزیری سوالات نمبر ۷

(الف)

مُفَصِّل ذیل رقموں کے روپے آنے پائی وغیرہ بناؤ:-

- ۱۔ ۳۳۳۳۳ آنے + ۲ ۹۵۲۸۳ ادھتے +
- ۳۔ ۷۵۳۹۶ + ۴ ۹۹۹۶۷ پائی +
- ۵۔ ۲۳۰۰ پیسے + ۶ ۴۷۵۸۹ +
- ۷۔ ۶۰۸۶۴ پائی + ۸ ۷۱۳۸ پیسے +
- ۹۔ ۲۶۰۱۳ + ۱۰ ۳۷۵۲ +
- ۱۱۔ ۱۹۸۳۱۹ آنے + ۱۲ ۳۸۷۰۴ پیسے +
- ۱۳۔ ۷۶۵۳۷ پائی + ۱۴ ۳۰۸۲ +
- ۱۵۔ ۷۰۸۲ دھیلے + ۱۶ ۸۹۳۶ دھیلے +
- ۱۷۔ ۳۸۴۰ ادھتے + ۱۸ ۵۶۰۷۸ کوڑیاں +
- ۱۹۔ ۳۰۵۶۷ کوڑیاں + ۲۰ ۱۸۶۵۴ +
- ۲۱۔ ۴۵۴۶۸ دو انیاں + ۲۲ ۷۸۴۵۲ چوڑیاں +
- ۲۳۔ ۲۷۴۶۸ اٹھنیاں + ۲۴ ۳۷۸۶۵۸ +
- ۲۵۔ ۶۷۸۰۵۶ چوڑیاں + ۲۶ ۹۷۸۶۵۵ +
- ۲۷۔ ۸۶۵۶۷۶ دو انیاں + ۲۸ ۳۱۴۷۷۶ دو انیاں +
- ۲۹۔ ۳۷۸۸۸ دھیلے + ۳۰ ۶۴۳۶۷ پائیاں +

- ۳۱ ۸۶۵۷۸۵ پیسے + ۳۲ ۸۰۰۰۸۶ کوڑیاں +
 ۳۳ ۱۷۰۸۸ پائیاں + ۳۴ ۸۰۶ مکے +
 ۳۵ ۷۰۰۸۵ +
 ۳۶ ۶۰۶ اٹھتیاں ۱۲ مکے +
 ۳۷ ۷۶۰۳۴ دھیلے + ۳۸ ۸۰۰۵۶ مکے +
 ۳۹ ۷۸۰۰۶۳ پیسے + ۴۰ ۳۱۴۵۶۷ پائیاں +
 ۴۱ ۸۴۳۶۵ کوڑیاں + ۴۲ ۷۰۸۵۶۴ چھتیاں +
 ۴۳ ۳۰۴ پیسے ۱۸ پائی +
 ۴۴ ۹۶۱۵ پونڈ ۹۰۰۹ پیسے +
 ۴۵ ۸۱۶۰۵۶ پائیاں + ۴۶ ۲۰۸۶۳۴ پیسے +
 ۴۷ ۸۶۰۰۷۶۵ کوڑیاں + ۴۸ ۷۶۳۴۳۲ مکے +
 ۴۹ ۲۱۷۶۳۴ دھیلے + ۵۰ ۳۱۱۵۰۹۵ پائیاں +
 ۵۱ ۷۰۸۶۵ مکے + ۵۲ ۶۰۰۰۷۸ دھیلے +
 ۵۳ ۷۰۸۵۶ پائیاں +
 ۵۴ ۷۰۴ دواقی ۹۰۲ پیسے +
 ۵۵ ۷۰۷ اٹھتی ۹۰۷ پائیاں +
 ۵۶ ۷۰۳۶۵ مکے + ۵۷ ۸۴۳۶۲ پائیاں +
 ۵۸ ۷۰۸۵۶۳۴ پیسے + ۵۹ ۱۰۳۷۱۵ +
 ۶۰ ۳۴۱۵۶ دواقتیاں ۷۱۵ پیسے +

(ب)

مستخرج ذیل رقموں کے پونڈ بناؤ۔ اور ایک
پونڈ ۱۵ روپے کا فرض کرو۔

۱	۱۰۵۴۶۳۲۲۶	پائیاں	+
۲	۴۵۶۷۳۲۱۰۱۲	ادھتے	+
۳	۵۸۷۴۳۲۶۲	"	+
۴	۹۹۷۵۸۴۲۲۸	دوانیاں	+
۵	۲۵۶۸۷۵۶۸۸	چھٹیاں	+
۶	۲۷۹۷۵۴۷۸۴	ٹھٹیاں	+
۷	۲۴۰۰۹۵	پائیاں	+
۸	۵۴۰۰۹	پائیاں	+
۹	۷۴۰۰۶	"	+
۱۱	۹۵۷۴۳۲	"	+
۱۳	۷۰۵۶۲۱۸	"	+
۱۵	۷۱۲۵۶۲	پیسے	+
۱۷	۵۸۳۳۱۲	"	+
۱۹	۲۵۲۱۸۷	"	+
۲۱	۷۰۸۴۳۲	"	+
۲۳	۱۸۲۵۰۳	دھیلے	+
۲۵	۱۹۰۴۷۸	"	+

۲۷	۱۷۰۳۵۱۶	دیکھو	۲۸	۱۷۰۴۱۶۵	دیکھو
۲۹	۲۵۴۱۸۶	مکے	۳۰	۲۵۴۱۶۵	مکے
۳۱	۲۷۶۲۸۹	مکے	۳۲	۷۰۴۲۵۶	مکے
۳۳	۸۵۴۱۶۳۲	مکے	۳۴	۲۷۰۴۸۶	مکے
۳۵	۲۸۰۴۳۳	مکے	۳۶	۲۱۱۲	مکے
۳۷	۷۰۴۵۶	مکے	۳۸	۳۲۳۱۵۶	روپے ۳۲۳۱۵۶
۳۹	۷۱۲	روپے ۳۹۷	۴۰	۳۲۹۱۲	چوٹیاں
۴۱	۸۳۹۲۲	مکے	۴۲	۷۰۴۳۲	روپے ۴۱۹
۴۳	۸۱۲۵	مکے	۴۴	۳۴۸۳۵۴	پاٹیاں
۴۵	۶۳۲۷۷۷	مکے	۴۶	۸۲۳۲۷۳	دواریاں
۴۷	۶۳۲۷۷۷	روپے	۴۸	۷۱۲	روپے ۷۱۲
۴۹	۲۷۰۴۸۶	مکے	۵۰	۷۱۱۸	مکے

(ج)

۱ ایک لاکھ پیسوں کے کٹنے روپے ہوتے ہیں ؟
 ۲ دو کروڑ پانچوں " پونڈ " ؟
 ۳ اگر راوی کے پل پر سے ۱۳۰۰ آدمی روز
 اترتے ہوں - اور ہر ایک شخص ایک ایک پیسہ
 محصول دیتا ہو - تو بتاؤ - ہر روز کتنا محصول
 جمع ہو جاتا ہے ؟ جواب روپے آٹوں وغیرہ
 میں دو ۔

۴ اگر میں ۸۱۶ فقیروں کو ایک ایک پیسہ خیرات
 میں دوں - تو بتاؤ - میرے پاس کتنے روپے
 ہونے چاہئیں ؟

۵ مجھے اپنی کتاب کا اشتہار دینے کے لئے پیسے
 پیسے والے ہزار پوسٹ کارڈ چاہئے ہیں - بتاؤ -
 کہ کتنے روپے سے میں اس قدر پوسٹ کارڈ
 خرید سکتا ہوں ؟

۶ اگر ایک پائی کا ایک امروہ پکنتا ہو - تو بتاؤ -
 کہ دو ہزار امروہ کتنے روپے کو ملیں گے ؟

۷ اگر ایک قلم کی قیمت ۲ آنے ہو - تو بتاؤ -
 ویسے ۵۰۰۰ قلم کتنے روپے کو ملیں گے ؟

۸ اگر ایک آم کی قیمت ایک ادھنا ہو۔ تو بتاؤ۔

۲۰۰ آم کتنے روپے کو ملینگے ؟

۹ اگر کسی سکول میں ۵۲۰ طالب علم پڑھتے ہوں۔

اور ہر ایک طالب علم سیاہی و قلم کی بابت

دفتری کو ایک ایک پیسہ دیتا ہو۔ تو

بتاؤ۔ دفتری کو سیاہی و قلموں کے ہر پیسے

کتنے روپے وصول ہوتے ہیں ؟

۱۰ اگر ایک پیسہ قیمت کے اخبار کی ہر روز

دو ہزار کاپیاں چھپتی ہوں۔ تو بتاؤ۔ کہ مالک

اخبار کو اخبار کی قیمت کی بابت کتنے روپے

روز وصول ہو جاتے ہیں ؟

جمع مرکب

اندادِ مرکب کی جمع کا طریقہ - جس کو جمع

مرکب کہتے ہیں۔ منفصلہ ذیل مثالوں سے بخوبی

سمجھ میں آجائیگا *

مثال ۱ - ۱۲ روپے ۵ آنے ۲ پیسوں کو ۱۲

روپے ۸ آنے ۳ پیسوں میں جمع کرو۔

محل رقموں کو ایک دوسرے کے نیچے اس طرح
 لکھنے کے بعد جس طرح عمل میں لکھنا ہے۔ پیسوں
 کی طرف سے جمع کرنا شروع کیا۔ پیسوں کو
 پیسوں میں جمع کیا۔ تو محل ۵ پیسے حاصل ہوئے۔
 چونکہ ۵ پیسے مساوی ہیں ایک آنہ اور ایک پیسے کے۔
 اس لئے ایک پیسے کو پیسوں کے نیچے لکھ دیا۔ اور
 ایک آنے کو آنوں کے ساتھ جمع کیا۔ تو ۱۴ آنے
 حاصل ہوئے۔ پھر روپوں کو روپوں میں جمع کیا۔
 تو ۲۶ روپے آئے +

عمل روپے آنے پیسے

۱۴ ۵ ۶ ۲

۱۲ ۸ ۷ ۳

۲۶ ۱۴ ۱ جواب +

مثال ۲۔ ۱۵ روپے ۹ آنے ۷ پائی و ۲۸ روپے
 ۶ آنے ۱۱ پائی و ۳۲ روپے ۹ پائی و ۱۰۷ روپے ۸
 آنے کو جمع کرو۔

پائیوں کو جمع کرنے سے محل ۲۷ پائیاں حاصل
 ہوئیں۔ ۲۷ پائیوں کو آنوں میں تبدیل کرنے سے
 ۲ آنے ۳ پائی حاصل ہوئے۔ ۳ پائیوں کو پائیوں

کے نیچے لکھ دیا۔ اور آؤں کو (مع اُن ۲ آؤں کے جو پارٹیوں سے حاصل ہوئے تھے) جمع کیا۔ تو محل ۲۵ آنے حاصل ہوئے۔ ۲۵ آؤں کو روپوں میں تبدیل کیا۔ تو ایک روپیہ ۹ آنے حاصل ہوئے۔ ۹ آنے آؤں کے نیچے لکھ دئے۔ اور روپوں کو (مع اُس ایک روپے کے جو آؤں کی جمع سے حاصل ہوا تھا) جمع کیا۔ تو ۱۸۳ روپے حاصل ہوئے۔ ان روپوں کو روپوں کے نیچے لکھ دیا۔ پس محل رقم ۱۸۳ روپے ۹ آنے ۳ پائی حاصل ہوئی۔

روپے آنے پائی

۱۵ ۹ ۷

۲۶ ۶ ۱۱

۳۲ ۰ ۹

۱۰۷ ۸ ۰

۱۸۳ ۹ ۳ جواب +

زبانی سوالات نمبر ۸

۱ دو صندوقوں میں سے ہر ایک کی قیمت ۱۵ روپے
۴ آنے ہے۔ دونوں کی قیمت بتاؤ۔

۲ روپے ۵ آنے اور ۷ روپے ۱۱ آنے بل کر

کتنے روپے ہوتے ہیں ؟

۳ ایک شخص کے پاس دو بیل ہیں۔ ایک بیل

کی قیمت ۲۵ روپے ۴ آنے ہے۔ اور دوسرے کی

۱۵ روپے ۸ آنے۔ تو دونوں بیلوں کی قیمت بتاؤ۔

۴ ایک لڑکے کو ۴ آنے ۶ پائی اور ۵ آنے ۹ پائی

والی دو کتابیں خریدنی ہیں۔ بتاؤ۔ اُس کو کچل

کتنی قیمت دینی پڑے گی ؟

جمع کرو۔

۵ روپے ۵ آنے ۶ روپے ۷ آنے ۷ روپے ۸ آنے

۹ ۷ ۱۳ ۵ ۸ ۳ ۷

۸ ۷ ۱۹ ۱۲ ۷ ۷ ۱۳ ۷ ۹

۸ روپے ۸ آنے ۹ روپے ۹ آنے

۱۵ ۷ ۶ ۱۰ ۷ ۱۷

۱۳ ۷ ۷ ۸ ۷ ۲۳

۱۰ روپے ۱۰ آنے ۱۱ روپے ۱۱ آنے ۱۲ روپے ۱۲ آنے

۲ ۷ ۱۲ ۷ ۴ ۱۴ ۷ ۱۵

۵ ۷ ۶ ۷ ۸ ۱۲ ۷ ۱۹

۱۲ روپے آنے پائی ۱۳ روپے آنے پائی

۸ " ۷ " ۶ " ۵ " ۸ " ۵

۹ " ۹ " ۶ " ۱۰ " ۹ " ۶

تخزیری سوالات نمبر ۹

حاصل جمع دریافت کرو :-

۱ روپے آنے پائی ۲ روپے آنے پائی

۲ " ۰ " ۱ " ۳ " ۲ " ۱

۰ " ۳ " ۲ " ۴ " ۲ " ۲

۷ " ۵ " ۰ " ۵ " ۴ " ۳

۲ " ۲ " ۲ " ۷ " ۶ " ۵

۸ " ۴ " ۱ " ۶ " ۵ " ۴

۳ روپے آنے پائی ۴ روپے آنے پائی

۰ " ۸ " ۱۵ " ۱۰ " ۱۰ " ۱۰

۹ " ۰ " ۷ " ۵ " ۸ " ۹

۹ " ۸ " ۲۲ " ۶ " ۱۴ " ۰

۶ " ۸ " ۱۶ " ۰ " ۰ " ۱۲

۱۰ " ۰ " ۴ " ۴ " ۵ " ۶

۵ روپے آنے پائی ۶ روپے آنے پائی

۸ = ۴ = ۱۷

۰ = ۱۲ = ۳۷۶

۰ = ۴ = ۳۸۳

۸ = ۲ = ۲۹۶

۴ = ۷ = ۷۳۰

۰ = ۱۲ = ۶۱

۸ = ۱۰ = ۵۸

۴ = ۹ = ۵۵۸

۰ = ۶ = ۹۹۹

۸ = ۱۲ = ۷۵

۷ روپے آنے پائی ۸ روپے آنے پائی

۴ = ۱۲ = ۳۳

۸ = ۱۱ = ۷۷۵

۸ = ۱۴ = ۱۹۵

۸ = ۴ = ۸۶

۱۰ = ۲ = ۱۳۰

۰ = ۰ = ۵۹۵

۱۰ = ۹ = ۳۷۶

۴ = ۱۵ = ۲۸

۸ = ۱۲ = ۳۶۷

۴ = ۳ = ۱۴۰

۹ روپے آنے پائی ۱۰ روپے آنے پائی

۸ = ۱۱ = ۴۳۸

۳ = ۱۲ = ۱۸۷

۱۰ = ۵ = ۹۹

۴ = ۱ = ۷۶۷

۰ = ۱۱ = ۴۶۴

۳ = ۱ = ۵

۴ = ۵ = ۴۵۴

۲ = ۱۰ = ۱۳۶

۰ = ۱۳ = ۱۹۴

۱ = ۴ = ۶۶۲

۱۱ روپے آنے پائی ۱۲ روپے آنے پائی

۳ = ۷ = ۲۷۳۸

۱۱ = ۰ = ۳۱۰۹

۶۰ = ۹ = ۳۹۵۷

۴ = ۱۳ = ۷۹۸

۰ = ۱۳ = ۷۱۳۵

۸ = ۰ = ۸۷۴

۹ = ۰ = ۹۱۳

۵ = ۱۳ = ۸۷۴۹

۱۱ = ۱۵ = ۲۷۴۳

۴ = ۱۰ = ۶۸

۱۳ روپے آنے پائی ۱۴ روپے آنے پائی

۳ = ۱۰ = ۸۲۸

۳ = ۱۳ = ۱۲۵

۲ = ۱۳ = ۲۹۶

۹ = ۱۵ = ۵۲

۶ = ۱۰ = ۲۷۷

۵ = ۹ = ۷۱

۸ = ۱۵ = ۷۳۳

۸ = ۶ = ۶۶

۲ = ۱۳ = ۹۶۹

۱۱ = ۰ = ۲۱۲

۶ = ۱۳ = ۶۷۴

۳ = ۳ = ۳۳۳

۱۵ روپے آنے پائی ۱۶ روپے آنے پائی

۷ = ۸ = ۲۱۵

۱۰ = ۱۳ = ۲۳۲۹

۹ = ۶ = ۷۶۱۹

۵ = ۱۳ = ۹۷۳۲

۸ = ۳ = ۹۸۰۶

۲ = ۱۳ = ۷۵۹۶

۳ = ۴ = ۸۰۸۱۶

۲ = ۹ = ۱۵۰

۸ = ۶ = ۳۵۲۱۶

۳ = ۱۳ = ۲۸۷۸

۳ = ۷ = ۵۸۰۹

۶ = ۱۳ = ۵۳۸۷

۱۷ روپے آنے پائی ۱۸ روپے آنے پائی

۳ // ۱۲ // ۷۰۰۸۶

۸ // ۱۳ // ۸۴۳۸۶

۷ // ۱۱ // ۹۵۱۶

۳ // ۶ // ۷۳۰۱۶

۴ // ۱۰ // ۱۶۵

۴ // ۶ // ۸۱۶

۵ // ۵ // ۹۵

۵ // ۷ // ۱۷۶

۶ // ۸ // ۳۱۴

۳ // ۷ // ۱۸۶۰

۷ // ۹ // ۸۱۸

۵ // ۷ // ۸۱۴

۱۹ روپے آنے پائی ۲۰ روپے آنے پائی

۶ // ۱۲ // ۲۷۵

۸ // ۱۲ // ۷۵

۸ // ۱۱ // ۳۴۱۵

۶ // ۱۱ // ۷۴۵

۷ // ۱۰ // ۷۰۰۹

۸ // ۱۰ // ۳۴۰۵

۸ // ۱۱ // ۸۰۱۹

۹ // ۱۱ // ۹۰۰۸

۹ // ۱۰ // ۵۶۰۷۶

۷ // ۱۰ // ۱۳۳۶

۲۱ روپے آنے پائی ۲۲ روپے آنے پائی

۶ // ۱۱ // ۱۰۵۶

۳ // ۷ // ۳۱۵

۳ // ۱۲ // ۹۰۶

۸ // ۱۳ // ۷۱۰۶

۴ // ۱۰ // ۸۶

۸ // ۱۲ // ۶۴۲۵

۵ // ۱۱ // ۴۰۵۵

۷ // ۱۵ // ۶۵۱

۶ // ۱۲ // ۴۶۰۷

۸ // ۱۴ // ۳۵۰۱

۵ // ۵ // ۶۵

۲۳ روپے آنے پائی ۲۴ روپے آنے پائی

۶ / ۰ / ۳۳۰۰

۸ / ۱۱ / ۴۰۹۵

۹ / ۹ / ۹۱۸

۷ / ۱۰ / ۹۰۷۵

۸ / ۶ / ۴۱۱۵۶

۸ / ۶ / ۹۱۵

۸ / ۴ / ۳۶۶

۶ / ۵ / ۴۱۸

۶ / ۷ / ۹۱۵

۲ / ۳ / ۴۰۳

۲۵ روپے آنے پائی ۲۶ روپے آنے پائی

۸ / ۶ / ۱۱۳۴۵

۷ / ۶ / ۷۵

۶ / ۶ / ۹۷۹۵

۸ / ۱۲ / ۳۸۷

۵ / ۶ / ۸۳۶۸

۹ / ۱۳ / ۸۰۸

۸ / ۹ / ۳۰۷

۱۱ / ۷ / ۹۵۴۰۴

۶ / ۸ / ۳۱۴

۲ / ۹ / ۴۲۰۲

۲۸ روپے آنے پائی ۲۷ روپے آنے پائی

۸ / ۶ / ۲۵

۸ / ۶ / ۱۳۴۱۶۵

۹ / ۰ / ۱۷۵

۷ / ۵ / ۵۰۳۴۳

۸ / ۱۵ / ۲۰۷۶

۳ / ۴ / ۷۰۰۴

۸ / ۱ / ۱۰۷۵

۸ / ۶ / ۷۴۰۰۸

۸ / ۶ / ۷۷۵

۷ / ۶ / ۹۶۰۰۷

۲۹ روپے آنے پائی ۳۰ روپے آنے پائی

۸ // ۱۱ // ۴۰۳۵۶ ۲ // ۴ // ۶۶

۷ // ۸ // ۳۹۰۲۵ ۷ // ۷ // ۷۷۷

۸ // ۴ // ۲۵۰۱۵ ۸ // ۸ // ۸۸۸۸

۸ // ۸ // ۴۰۱۵ ۹ // ۹ // ۹۹۹۹۹

۱۰ // ۱۵ // ۴۱۵ ۵ // ۵ // ۵۵۵۵۵

۳۱ روپے آنے پائی ۳۲ روپے آنے پائی

۴ // ۱۰ // ۸۴۱۲۵ ۸ // ۴ // ۲۷۴۰۲۴

۳ // ۱۱ // ۶۶-۸۵ ۵ // ۱۳ // ۸۶۰۲۴

۴ // ۱۰ // ۲۵۴۵ ۴ // ۱۱ // ۸۰۳۲

۲ // ۱۱ // ۱۶۵ ۳ // ۱۰ // ۲۱۳۲

۳۳ روپے آنے پائی ۳۴ روپے آنے پائی

۷ // ۴ // ۳۴۰۶ ۸ // ۱۰ // ۱۳۱۴۵

۸ // ۹ // ۷۲۰۸ ۴ // ۱۱ // ۸۰۷۴

۵ // ۷ // ۵۹۴۳۰۷ ۵ // ۱۰ // ۱۴۰۷۵

۱۱ // ۰ // ۷۸۵۶۰۳ ۴ // ۱۲ // ۸۴۰۸۶

۹ // ۱۴ // ۷۹۳ ۵ // ۱۲ // ۴۲۰۷۴

۳۵ روپے آنے پائی ۳۴ روپے آنے پائی

۷ = ۹ = ۲۸۳۵۷۷

۳ = ۴ = ۶۷۱۳۰۰

۰ = ۶ = ۲۶۰۰۳

۸ = ۶ = ۳۹۳۲۸

۹ = ۴ = ۹۳۳۷۲

۷ = ۵ = ۲۵۰۷

۳ = ۴ = ۲۱۲

۸ = ۴ = ۳۷۲۰۹

۸ = ۶ = ۵۷۸

۵ = ۵ = ۵۵۵۵۵

۳۷ روپے آنے پائی ۳۸ روپے آنے پائی

۷ = ۱۱ = ۲۳۵۵۷

۷ = ۶ = ۴۲۳۰۷۹

۸ = ۱۳ = ۵۶۳۸

۸ = ۵ = ۲۱۰۹۰۷

۳ = ۹ = ۲۳۸

۵ = ۴ = ۷۰۰۸۰۹

۶ = ۸ = ۳۸

۸ = ۶ = ۷۷۶۰۸

۳ = ۵ = ۶

۴ = ۷ = ۲۰۳

۳۹ روپے آنے پائی ۴۰ روپے آنے پائی

۹ = ۱۲ = ۸

۹ = ۱۴ = ۷۶۳۸۰۶

۰ = ۶ = ۳۸

۲ = ۱۲ = ۵۰۷۰۵۶

۷ = ۳ = ۵۳۶

۶ = ۱۱ = ۳۹۳۶

۳ = ۷ = ۵۶۳۸

۷ = ۱۰ = ۸۵۶

۹ = ۹ = ۹۹۹۹۹

۳ = ۹ = ۲۶

۴۶ روپے آنے پاؤں ۴۸ روپے آنے پاؤں

4 - 14 - 179090.

1 1/2 1/2 1/2 1/2

4-17-51-1-93

9 11 0 A0926M

SECRET

А / 10 / 144777

A 4 174 LA-9-FP3

6/12/22 22:41

9-60-10-4170

A // 134 1-919

۴۹ روپے آٹھ پانچ ۵۰ روپے آٹھ

10. 4. 11 / 6477.4

FD-11 • 2-844

P O # RA-PAFF

11/10 * 47A.0.

4-12-29

14-00000

A. J. A. A. J. A.

44 A 10 A40047

6-17-50

944 POINT

۵۱ روپے آنے پا ۵۲ روپے آنے پا

7212 10/42

6-14-78 F19

9 4 11 4 407729

APR 4 1964

2010 9/17/13

9 8 11 0 2 4 4 0 0 0

6466 41F-001A

۲۵۱۵۰ ۴۱۸۵

12-122

A-10 = PAPI-10

۵۴ روپے آنے پڻ ۵۴ روپے آنے پڻ

۳ // ۸ //	۷۰۸۰۹۰۴۵۶	۸ // ۱۳ //	۸۵۶۴۵۶۴۵۶۴۵۶
۴ // ۷ //	۷۹۴۳۰۰۹	۷ // ۱۱ //	۹۵۶۸۷۸۷۵
۹ // ۵ //	۵۶۴۱۹	۹ // ۱۲ //	۷۴۸۹۷۵
۷ // ۱۳ //	۸۰۵	۸ // ۱۴ //	۴۹۴۷۴
۴ // ۴ //	۴	۷ // ۱۲ //	۱۲۰۰۰۸

۵۵ روپے آنے پڻ ۵۴ روپے آنے پڻ

۹ // ۱۱ //	۴۰۰۸۱۵	۴ // ۱۲ //	۴۷۸۶
۸ // ۱۰ //	۲۵۴۱۶	۸ // ۱۰ //	۹۰۷۱۶
۷ // ۸ //	۱۲۹۱۲۶	۴ // ۵ //	۴۱۲۹
۸ // ۲ //	۹۵۱۰۶	۶ // ۸ //	۷۴۰۰۰۸
۴ // ۱۱ //	۱۰۰۰۸۶	۴ // ۴ //	۲۹۰۰۴

۵۷ روپے آنے پڻ ۵۸ روپے آنے پڻ

۴ // ۷ //	۲۹۱۵۷۴۸۰۸	۴ // ۷ //	۱۱۲۸۷۵
۳ // ۳ //	۳۳۳۳۳۳۳۳	۸ // ۱۳ //	۱۰۳۴۳۵
۸ // ۸ //	۸۷۰۰۸۶۹	۷ // ۱۰ //	۸۱۲۱۷
۳ // ۱۵ //	۱۲۷۴۳۵۳۰۷	۸ // ۸ //	۴۱۰۸
		۸ // ۱۳ //	۷۵۴

۵۹ روپے آئے پائی ۶۰ روپے آئے پائی

۸۰ ۱۵۰ ۷۰۵۴۲۵۲ ۱۰۰ ۱۱۷۷۷۹۰۷۰۰ ۳۱۵

۸۰ ۱۳۰ ۳۳۰۰۰۰ ۱۰۰ ۱۵۰ ۷۹۰۰ ۸۴۱۴

۷۰ ۱۱۰ ۴۰۰۰۰۰ ۱۰۰ ۱۳۰ ۱۴۰۰ ۸۰۹

۸۰ ۱۲۰ ۲۵۱۴۱۲۴ ۱۱۰ ۱۲۰ ۹۸۲۱۴

۶۱ روپے آئے پائی ۶۲ روپے آئے پائی

۳۰ ۳۰ ۲۸۰۵ ۵۰ ۱۲۰ ۷۰۵۴۲۵۲

۸۰ ۷۰ ۳۸۸۲ ۸۰ ۱۱۰ ۹۴۴۷۷۹۰

۵۰ ۴۰ ۱۷۵ ۳۰ ۱۲۰ ۷۰۵۴۲۵۲

۹۰ ۹۰ ۳۱۲۰ ۸۰ ۱۰۰ ۲۵۰۷۹

۷۰ ۱۲۰ ۱۱۹۷ ۱۰۰ ۱۵۰ ۳۷۵

۶۳ روپے آئے پائی ۶۴ روپے آئے پائی

۶۰ ۳۰ ۲۹۱ ۸۰ ۱۲۰ ۳۱۷۹

۷۰ ۰ ۷۸۲ ۱۰۰ ۱۱۰ ۳۸

۶۰ ۱۲۰ ۳۰۷ ۷۰ ۸۰ ۹۵۰

۴۰ ۱۲۰ ۶۵۲ ۳۰ ۱۲۰ ۷۹۸۴

۶۰ ۱۵۰ ۹۹۹ ۱۰۰ ۱۳۰ ۳۷۴

۷۰ ۱۲۰ ۳۳۳

۶۵ روئے آئے ۶۶ روئے آئے ۶۷ روئے آئے

۱۰ // ۰ // ۲۵۰۱	۴ // ۱۰ // ۲۵۱
۹ // ۱۳ // ۱۴۰۸	۳ // ۱۵ // ۱۰۵
۱۱ // ۸ // ۴۱۷	۱۰ // ۲ // ۱۳۳
۹ // ۱۵ // ۱۵۲	۸ // ۱۳ // ۱۳۲
۷ // ۱۱ // ۱۸	۱۰ // ۱ // ۵۲۲
۸ // ۷ // ۲۵۴۰	۴ // ۴ // ۴۴۴

۷ // ۸ // ۹۴۵۷۴۸ ۷ // ۱۳ // ۲۵۸۷۰۴۷

۸ // ۱۳ // ۵۴۰	۱۱ // ۷ // ۱۹۰۱
۵ // ۷ // ۱۱۳۲	۱۰ // ۱۵ // ۴۵۷
۹ // ۸ // ۷۴۰	۳ // ۹ // ۸۷
۱۰ // ۱۵ // ۴۵۲۲	۴ // ۷ // ۵۷۰۱۲
۷ // ۱۳ // ۹۸	۹ // ۱۱ // ۵۸۹۲

۳ // ۸ // ۷۵۰۷۰ ۱۱ // ۸ // ۷۴۹

۷ // ۱۳ // ۱۴۲۰	۲ // ۹ // ۴۵۰
۵ // ۴ // ۸۰	۵ // ۸ // ۷۴
۸ // ۷ // ۹	۴ // ۰ // ۵۲۲
۱۱ // ۴ // ۱۳	۷ // ۱۵ // ۱۸۴۲
۴ // ۱۵ // ۱۷۰۱	۸ // ۱۳ // ۷۴۰

۱۷ روپے آنے پائی ۷۲ روپے آنے پائی

۱۱ // ۱۵ // ۵۶ ۰ // ۱۲ // ۷۰۵۰

۱۰ // ۱۳ // ۸۰ ۷ // ۰ // ۱۸۹

۱۱ // ۱۲ // ۱۶۸۹ ۱۱ // ۱۵ // ۶

۸ // ۱۴ // ۵۵ ۱۰ // ۱۴ // ۸۷

۱۱ // ۱۵ // ۱۲۶ ۹ // ۱۱ // ۱۷۲

۶ // ۸ // ۷ ۶ // ۷ // ۶۷

۶ // ۰ // ۷۵۶ ۷۴ ۷ // ۸ // ۷۵۰۱ ۷۴

۱۱ // ۸ // ۱۴۲۲ ۹ // ۱۳ // ۳۱۲۰

۱۰ // ۱۴ // ۶۰ ۶ // ۱۳ // ۶

۸ // ۷ // ۱ ۵ // ۷ // ۷۱۲

۱۰ // ۱۵ // ۳۱۵ ۹ // ۱۴ // ۱۳

۸ // ۱۴ // ۱۹۸۷ ۱۱ // ۶ // ۵

۶ // ۱۲ // ۳۶۸۰ ۷۴ ۷ // ۵ // ۲۰۶۱ ۷۵

۹ // ۶ // ۵۱ ۹ // ۱۴ // ۹۸۰

۸ // ۱۱ // ۱۷۲ ۱۱ // ۱۳ // ۹

۱۰ // ۷ // ۲۳ ۷ // ۸ // ۱۱۳۶

۷ // ۱۴ // ۶ ۹ // ۱۵ // ۲۳

۱۱ // ۱۴ // ۱۴۸۷ ۸ // ۷ // ۶

٦٥ روپے آئے ٦٦ روپے آئے ٦٧ روپے آئے

١٠ // ٠ // ٢٥٠١	٧ // ١٠ // ٢٥١
٩ // ١٣ // ١٧٠٨	٧ // ١٥ // ١٠٥
١١ // ٨ // ٧١٤	١٠ // ٢ // ١٣٣
٩ // ١٥ // ١٥٢	٨ // ١٣ // ١٣٢
٤ // ١١ // ١٨	١٠ // ١ // ٨٢٢
٨ // ٤ // ٢٥٧.	٧ // ٧ // ٧٧٧

٤ // ٨ // ٩٧٥٤٧٨	٤ // ١٣ // ٢٥٨٤٠٧٤
٨ // ١٣ // ٥٧٠	١١ // ٤ // ١٩٠١
٥ // ٤ // ١١٣٢	١٠ // ١٥ // ٧٥٤
٩ // ٨ // ٤٧٠	٣ // ٩ // ٥٤
١٠ // ١٥ // ٧٥٢٢	٧ // ٤ // ٥٤٠١٢
٤ // ١٣ // ٩٨	٩ // ١١ // ٥٨٩٢

٣ // ٨ // ٤٥٠٤٠	١١ // ٨ // ٤٧٩
٤ // ١٣ // ١٧٢.	٢ // ٩ // ٧٥٠
٥ // ٧ // ٨٠	٥ // ٨ // ٤٧
٨ // ٤ // ٩	٧ // ٠ // ٥٢٢
١١ // ٧ // ١٣	٤ // ١٥ // ١٨٧٢
٧ // ١٥ // ١٤٠١	٨ // ١٣ // ٤٧٠

۱۷ روپے آنے پائی ۷۲ روپے آنے پائی

۱۱ // ۱۵ // ۵۶ ۰ // ۱۲ // ۷۰۵۰

۱۰ // ۱۳ // ۸۰ ۷ // ۰ // ۱۸۹

۱۱ // ۱۲ // ۱۶۸۹ ۱۱ // ۱۵ // ۶

۸ // ۱۴ // ۵۵ ۱۰ // ۱۴ // ۸۷

۱۱ // ۱۵ // ۱۲۶ ۹ // ۱۱ // ۱۷۲

۶ // ۸ // ۷ ۶ // ۷ // ۶۷

۶ // ۰ // ۷۵۶ ۷۴ ۷ // ۸ // ۷۵۰۱ ۷۴

۱۱ // ۸ // ۱۴۲۲ ۹ // ۱۳ // ۳۱۲۰

۱۰ // ۱۴ // ۶۰ ۶ // ۱۴ // ۶

۸ // ۷ // ۱ ۵ // ۷ // ۷۱۲

۱۰ // ۱۵ // ۳۱۵ ۹ // ۱۴ // ۱۴

۸ // ۱۴ // ۱۹۸۷ ۱۱ // ۶ // ۵

۶ // ۱۲ // ۳۶۸۰ ۷۴ ۷ // ۵ // ۲۰۶۱ ۷۵

۹ // ۶ // ۵۱ ۹ // ۱۴ // ۹۸۰

۸ // ۱۱ // ۱۷۲ ۱۱ // ۱۴ // ۹

۱۰ // ۷ // ۲۳ ۷ // ۸ // ۱۱۳۶

۷ // ۱۴ // ۶ ۹ // ۱۵ // ۲۳

۱۱ // ۱۴ // ۱۴۸۷ ۸ // ۷ // ۶

۷۷ روپے آنے پائی ۷۸ روپے آنے پائی

۱ ۷ ۲ ۷ ۳۴۹۷ ۹ ۷ ۸ ۷ ۴۵۷

۱۱ ۷ ۰ ۷ ۷۸ ۷ ۷ ۱۵ ۷ ۱۸۹

۹ ۷ ۱۵ ۷ ۴ ۱۱ ۷ ۱۴ ۷ ۸۵

۸ ۷ ۷ ۷ ۳۱۴ ۷ ۷ ۱۳ ۷ ۷

۷ ۷ ۹ ۷ ۸۷۵ ۵ ۷ ۴ ۷ ۱۹۸

۴ ۷ ۵ ۷ ۷۲۴ ۷ ۷ ۱۵ ۷ ۴۱

۳ ۷ ۴ ۷ ۷۷۰۸۵۴۸۰ ۹ ۷ ۰ ۷ ۱۵۷۸۷۹

۵ ۷ ۴ ۷ ۸۵۰۴۴۴ ۸ ۷ ۷ ۷ ۲۴۴۷

۸ ۷ ۹ ۷ ۸۴۰۴۰۰ ۱۱ ۷ ۱۵ ۷ ۸۲۱

۱۱ ۷ ۱۵ ۷ ۱۰۰۴۰۷ ۹ ۷ ۸ ۷ ۷۲

۷ ۷ ۲ ۷ ۹۹۷۰۸ ۱۱ ۷ ۱۵ ۷ ۴

۸ ۷ ۴ ۷ ۸۴۱۷ ۱۰ ۷ ۸ ۷ ۴۱۷

۴ ۷ ۴ ۷ ۴۴۴۴۴۸۲ ۱۱ ۷ ۱۴۷۸۰۴۳۴۳۸۱

۰ ۷ ۵ ۷ ۷۰۸۰۴ ۲ ۷ ۷ ۷ ۹۹۷۰۰۸

۴ ۷ ۷ ۷ ۹۵۸۱۴ ۸ ۷ ۱۲۷۸۰۰۰۹۸

۳ ۷ ۷ ۷ ۷۸۰۴ ۴ ۷ ۱۳۷۷۵۰۷۴

۴ ۷ ۸ ۷ ۷۸۴ ۳ ۷ ۱۴ ۷ ۷۰۴۴

۴ ۷ ۱۰ ۷ ۸۰۴

۸۳ روپے آنے پائی ۸۴ روپے آنے پائی

۷۰۹۰	۴۱۱۹	۵۰۱۰	۴۱۱۵۹
۸۰۸۰	۴۱۱۹۵	۸۰۱۱	۴۱۹
۷۰۸۰	۹۵۰۹۵	۹۰۱۰	۹۹
۸۰۹۰	۴۷۱۹۴	۵۰۱۲	۷۱۸
۸۰۷۰	۴۹۴۹۴	۹۰۱۱	۹۴۱۸

۸۵ روپے آنے پائی ۸۶ روپے آنے پائی

۴۰۱۲	۷۹۴۴۴	۸۰۱۲	۷۸۹۵۴
۵۰۱۱	۸۹۴۱۲	۹۰۱۰	۸۰۰۹
۷۰۱۰	۴۴۰۰۹	۴۰۱۱	۹۹۵
۸۰۱۲	۱۷۹۰۹	۸۰۱۰	۴۹۱۵
۳۰۱۱	۸۰۰۹	۱۰۱۱	۸۴۷۰

۸۷ روپے آنے پائی ۸۸ روپے آنے پائی

۸۰۱۳	۹۹۵۵۰۰۹۹	۸۰۱۰	۱۰۸۰۹
۷۰۱۳	۵۹۰۷۹۵	۵۰۸۰	۸۱۹
۱۱۰۱۳	۷۸۹۵	۲۰۸۰	۷۳۰۹
۰۰۱۳	۸۵۱۳	۱۱۰۱۳	۸۴۰۸
۱۱۰۱۳	۴۱۳	۲۰۱۳	۹۴۱۳

۸۹ روپے آنے پائی ۹۰ روپے آنے پائی

۷ // ۸ // ۱۱۹۵۴ ۰ // ۰ // ۶۴۰۰۳

۸ // ۰ // ۱۰۸۱۶ ۸ // ۴ // ۸۱۴۳

۸ // ۰ // ۶۵۴۱۸ ۳ // ۶ // ۱۳۰۶۳

۷ // ۰ // ۶۳۴۰۸ ۸ // ۱۲ // ۸۱۷۳

۱۱ // ۱۴ // ۷۰۱۹۸ ۷ // ۱۱ // ۴۰۷۲

۹۱ روپے آنے پائی ۹۲ روپے آنے پائی

۴ // ۲ // ۸۴۵۶۴ ۲ // ۴ // ۶

۰ // ۱۱ // ۷۸۰۱۴ ۳ // ۵ // ۱۷

۱۱ // ۹ // ۸۵۰۹ ۸ // ۰ // ۲۲۷

۱۰ // ۸ // ۵۱۹ ۹ // ۱۱ // ۳۴۹۵

۶ // ۹ // ۲۳ ۱۰ // ۱۲ // ۴۲۲۵

۹۳ روپے آنے پائی ۹۴ روپے آنے پائی

۸ // ۱۳ // ۱۰۰۴۶ ۶ // ۸ // ۱۱۳۵۶

۳ // ۱۱ // ۹۰۹۳ ۸ // ۷ // ۳۴۰۸

۴ // ۱۰ // ۸۰۳ ۱۱ // ۱۰ // ۵۱۸

۵ // ۱۱ // ۸۴۰۶ ۴ // ۸ // ۹۸

۱۱ // ۱۳ // ۹۶۳۰۶ ۳ // ۶ // ۵۰۸

۹۵ روپے آنے پائی ۹۶ روپے آنے پائی

۸ // ۸ //	۳۴۵۶	۷ // ۱۱ //	۷۳۰۰۶۳
۳ // ۵ //	۴۳۰۶	۸ // ۱۰ //	۳۶۰۸۵
۸ // ۶ //	۳۲۰۶	۳ // ۸ //	۲۹۱۵
۶ // ۳ //	۸۰۶	۲ // ۶ //	۸۱۶
۷ // ۶ //	۳۶	۳ // ۳ //	۷۶

۹۷ روپے آنے پائی ۹۸ روپے آنے پائی

۹ // ۰ //	۱۵۸۲	۸ // ۱۳ //	۱۳۲۰۰۶
۸ // ۱۵ //	۱۶۷	۸ // ۱۲ //	۴۰۰۰۸
۹ // ۱۴ //	۲۱۶۵	۷ // ۱۱ //	۳۱۰۰۰
۱۱ // ۱۳ //	۲۳	۸ // ۱۰ //	۸۰۰۰۸
۱۱ // ۱۲ //	۱	۹ // ۹ //	۸۱۸
۹ // ۸ //	۶۱		

۹۹ روپے آنے پائی ۱۰۰ روپے آنے پائی

۹ // ۲ //	۶۵۸۷	۰ // ۱۴ //	۲۳۵۸
۸ // ۱۲ //	۷۶۳۱	۶ // ۱۳ //	۵۶۱
۵ // ۸ //	۲۰	۷ // ۸ //	۳۲
۹ // ۱۲ //	۹	۳ // ۱۵ //	۶
۸ // ۱۳ //	۶۵۷	۸ // ۷ //	۶۱۵
۹ // ۱۲ //	۱۶	۵ // ۹ //	۱۲۱۷

<p>(١٠٢)</p> <p>ما لوميس ٩</p> <p>صما لوميس ٨</p> <p>الاما لوميس ١١</p> <p>سم لوميس ٩</p> <p>مولا لوميس ٩</p>	<p>(١٠١)</p> <p>له عيس ٥</p> <p>ما لوميس ٨</p> <p>ما لوميس ٨</p> <p>سم لوميس ٩</p> <p>لما لوميس ١٢</p>
<p>(١٠٣)</p> <p>مما لوميس ١٣</p> <p>صما لوميس ٩</p> <p>لوما لوميس ١٥</p> <p>لوما لوميس ١١</p> <p>لوما لوميس ٩</p>	<p>(١٠٤)</p> <p>صما لوميس ١١</p> <p>ما لوميس ٩</p> <p>سم لوميس ٩</p> <p>لوما لوميس ٩</p> <p>مما لوميس ١٣</p>

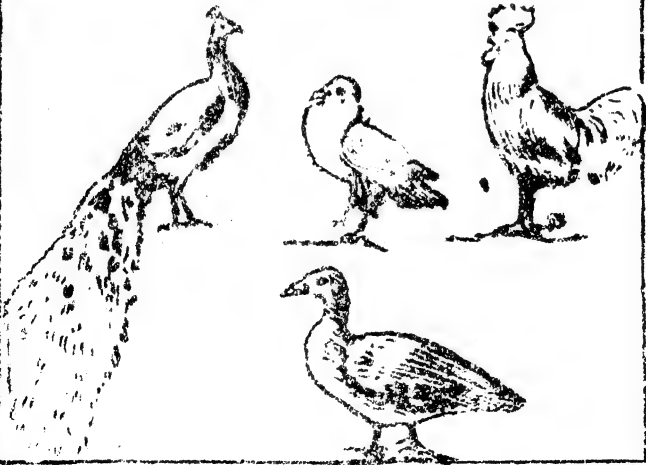
۱۰۵ ایک چیرا سی مختلف شخصوں سے آبیانہ وصول کرتا ہے۔ پہلے شخص سے اُسے ایک روپیہ ۱۲ آنے وصول ہوئے۔ دوسرے سے ۲۰ روپے ایک آدھینسے سے ۵ روپے ۱۲ آنے ۹ پائی۔ چوتھے سے ۷ روپے ۵ آنے ۲ پائی۔ پانچویں سے ۸ روپے ۱۱ آنے۔ چھٹے سے ۸ روپے ۱۳ آنے۔ بتاؤ۔ اُس نے کل کتنا آبیانہ وصول کیا؟
۱۰۶ میں نے ۲ روپے ۴ آنے کے دستلے خریدے۔ ۷ روپے ۸ آنے کی ٹوپی۔ ۳ روپے ۱۲ آنے کا جوتا اور ۳۹ روپے ۹ آنے ۹ پائی کا مختلف قسم کا اسباب۔ بتاؤ۔ میں نے کل کتنے روپے خرچ کئے؟

۱۰۷ ایک شخص ہر روز کچھ خیرات کرتا ہے۔ پہلے روز ۶۶ روپے ۹ آنے ۹ پائی خیرات کئے۔ دوسرے روز ۱۰ روپے ۱۱ آنے ۳ پائی۔ تیسرے روز ۱۰ روپے ۵ آنے ۲ پائی۔ چوتھے روز ۱۱ روپے ۱۱ آنے۔ بتاؤ۔ اُس نے چار روز میں کتنی خیرات کی؟

۱۰۸ ایک شخص الف کا ۴۷۵ روپے ۷ آنے ۶ پائی

کا قرضدار ہے۔ ب کا ۷۲۸۹ روپے ۶ آنے ۲ پائی
 کا۔ س کا ۳۷۹ روپے ۱۳ آنے ۹ پائی کا اور ک
 کا ۹۰۹۹ روپے ۸ آنے ۶ پائی کا۔ ج کا
 ۱۳۳ روپے ۶ پائی کا۔ ت کا ۱۸۰ روپے ۷ آنے
 ۳ پائی کا اور ن کا ۱۹۸۸ روپے ۸ آنے کا
 اور ک کا ۱۵۰ روپے ۴ آنے ۳ پائی کا۔ تاؤ۔
 اُس نے محل کشتا قرض دینا ہے ؟

۱۰۹ ایک شخص نے ایک مہترغ ایک روپیہ ۱۰ روپے
 خریدا۔ ایک بیلغ ۳ روپے ۴ آنے ۶ پائی کو۔
 ایک مور ۷ روپے ۸ روپے کو۔ ایک کبوتر ۹ آنے

۷ پائی کو۔ بتاؤ۔ اُس نے یہ چاروں پرندہ کُل
کتنے داموں میں خریدے ؟

۱۱۰ ایک گائے کا محصول ۵۴۴ روپے ۵ آنے ۶

پائی تھے۔ دوسرے کا ۷۸۶ روپے ۱۲ آنے۔

تیسرے کا ۳۴۴ روپے۔ چوتھے کا ۸۷۴ روپے

۶ آنے ۶ پائی۔ پانچویں کا ۶۹۹ روپے ۶ پائی۔

چھٹے کا ۷۹۴ روپے ۶ آنے تھے۔ اگر ان کے

ملاوہ دو کھیتوں کا محصول ۹ روپے ۷ آنے

۸ پائی اور ۶ روپے ۱۵ آنے ۱۰ پائی ہو۔ تو بتاؤ

کہ کُل کتنا محصول وصول ہوتا ہے ؟

۱۱۱ میں نے ۱۸ روپے ۱۲ آنے ۶ پائی کا سوچ

کھڑا خریدا۔ ۲۳ روپے ۱۲ آنے ۶ پائی کا

اُونی کھڑا۔ ۷ روپے ۱۵ آنے ۹ پائی کی بجائیں

اور دستانے۔ ۷۹ روپے ۱۰ آنے کا رسمی کھڑا

اور ۷ آنے ۵ پائی کی ربلیں۔ بتاؤ۔ میں نے

کُل کتنے کا اسباب خریدا ؟

۱۱۲ ایک سداگر نے ۷ روپے ۷ آنے ۶ پائی کی چلے

نیچھی۔ ۹ روپے ۱۲ آنے کی شکر۔ ۲ روپے ۵ آنے

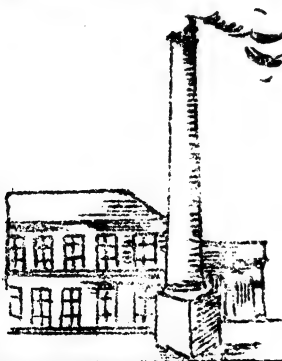
۶ پائی کی کافی۔ ۴۴ روپے ۶ آنے کا مصالحہ۔

۲۹ روپے ۱۵ آنے ۳ پائی کی مختلف چیزیں۔
 بتاؤ۔ اُس نے گل کٹنے کا اسباب بیچا؟
 ۱۱۳ ایک شخص کے گھر ۴ روپے ۱۳ آنے ۳ پائی
 کا گوشت خرچ ہوتا ہے۔ ۶ روپے ۲ آنے ۹
 پائی کا آٹا۔ ۳ روپے ۱۴ آنے ۶ پائی کے چاول
 ۱۴ آنے ۳ پائی کا دود۔ اور ۲ روپے ۱۰ آنے
 مستغرق خرچ ہوتے ہیں۔ بتاؤ۔ اُس کا گل
 کیا خرچ ہوتا ہے؟

۱۱۴ ایک شخص نے ۷ گائیں خریدیں۔ پٹلی کی قیمت
 ۶۲ روپے ۸ آنے دی۔ دوسری کی ۴۵ روپے ۸
 آنے۔ تیسری کی ۶۹ روپے ۴ آنے۔ باقی چار
 میں سے ہر ایک کی ۵۷ روپے۔ بتاؤ۔ اُس نے

گل کی بابت کیا دیا؟
 ۱۱۵ ایک شخص نے اپنے
 کارخانے کے لئے

چمنی بنوائی۔ ۲۵۰۷
 روپے ۸ آنے کی آئیں
 خرچ ہوئیں۔ ۵۲۶
 روپے ۱۴ آنے ۹ پائی

۰ کا چھٹا لگا۔ ۲۸۹ روپے ۱۱ آنے ۶ پائی راجوں
 اور مزدوروں کو مزدوری میں دئے۔ ۲۲۶
 روپے ۳ آنے ۷ پائی متفرق خرچ ہوئے۔ بناؤ۔
 چتئی بنوانے پر اس کا کل کتنا روپیہ خرچ ہوا؟
 ۱۱۶ ایک شخص جینے میں ۱۸ روپے ۱۰ آنے ۶ پائی
 کا آٹا خریدتا ہے۔ ۹ روپے ۱۰ آنے ۶ پائی کا
 گھی۔ ۲ روپے ۱۴ آنے ۶ پائی کی لکڑی۔ ۳
 روپے ۱۱ آنے ۹ پائی کی متفرق چیزیں۔ بناؤ۔
 اس کا کل کتنا خرچ ہوتا ہے؟

۷۱ ایک کھاندار کو پیر کے دن ایک روپیہ ۱۳
 آنے فائدہ ہوا۔ منگل کو ۲ روپے ۱۱ آنے ۱۰
 پائی۔ بدھ کو ۳ روپے ۵ آنے ۸ پائی۔ جمعرات
 کو ۲ روپے ۳ آنے ۸ پائی۔ جمعے کو ۲ روپے
 ۱۱ آنے۔ سینچر کو ایک روپیہ ۲ آنے۔ بناؤ۔ پچھنے
 میں اس کی کل کتنی آمدنی ہوئی؟

۱۱۸ ایک شخص اپنی بیوی کے لئے ۲۰۰۰ روپے
 چھوڑ کر مرا۔ بڑے بیٹے کے لئے ۵۰۰ روپے
 اور تین چھوٹے بیٹوں میں سے ہر ایک کے
 لئے ۱۰۰۰ روپے اور تین لڑکیوں میں سے

ہر ایک لڑکی کے لئے ۵۰۰ روپے اور ایک
مدرسے کے لئے ۱۵۰۰ روپے - بتاؤ - وہ کس
کتنے روپے چھوڑ کر مرا ؟

۱۱۹ ایک شخص نے اپنے سفر میں ۲۹۳ روپے
۱۳ آنے ۹ پائی خرچ کئے - اور ۱۲۸ روپے
۱۰ آنے ۲ پائی بچا لایا - بتاؤ - وہ کتنے روپے
لے کر سفر کو گیا تھا ؟

۱۲۰ ایک شخص کو جھڑی میں ۶۹۱ روپے ۴ آنے
کی آمدنی ہوئی - فردری میں ۲۷۱ روپے ۷ آنے
۲ پائی کی - مارچ میں ۲۷۹۸ روپے ۲ آنے
۶ پائی کی - اپریل میں ۲۹۲۹ روپے ایک آنے
کی - مئی میں ۴۷۴۷ روپے ۱۱ آنے کی - بتاؤ -
اُس کی ۵ بیٹے کی کل کتنی آمدنی ہوئی ؟

تفریق مرکب

اعداد مرکب کی تفریق جس کو تفریق مرکب کہتے
ہیں - ذیل کی مثالوں سے بخوبی سمجھ میں آجائے گی :-
مثال ۱ - ۱۲۵ روپے ۷ آنے ۵ پائی میں سے

۸۸ روپے ۱۱ آنے ۸ پائی تقریباً کرو۔

سوال ۱۲۱ میں ہم دریافت کرنا چاہتے ہیں۔ کہ
رکس رقم کو ۸۸ روپے ۱۱ آنے ۸ پائی میں جمع کریں۔
کہ حاصل جمع ۱۲۵ روپے ۷ آنے ۵ پائی ہو جائے؟

پچونکہ ۸ پائی + ۱ پائی = ایک آنہ	عمل
روپے آنے پائی	
۵ پائی - اس لئے ۹ پائی کو	
پانچوں کے نیچے لکھ دیا۔ ایک	۱۲۵ // ۷ ۵
آنے کو ۱۱ آنے میں جمع کیا۔	۸۸ // ۵ ۸

پھر پچونکہ ۱۲ آنے + ۱۱ آنے
= ایک روپیہ ۷ آنے۔ اس لئے یہ ۱۱ آنے آؤں
کے نیچے لکھ دئے۔ اور ایک روپے کو ۸۸ روپوں
میں جمع کر دیا۔ اب پچونکہ ۸۹ روپے + ۳۶ روپے
= ۱۲۵ روپے کے۔ اس لئے ۳۶ روپے روپوں
کے نیچے لکھ دئے۔ اور عمل ختم ہو گیا +

دل میں اس طرح

$$۸ \text{ د } ۹ = ۱۷$$

$$۱۲ \text{ د } ۱۱ = ۲۳$$

$$۹ \text{ د } ۶ = ۱۵$$

$$۹ \text{ د } ۳ = ۱۲$$

نوٹ۔ سادی کا لفظ دل میں نہ کہنا چاہئے +
مثال ۲۔ ۲۳۵۶ روپے ۱۳ آنے ۹ پائی کو
 ۳۹۱۲ روپے ۱۲ آنے ۸ پائی میں سے تفریق
 کرو۔

روپے آنے پائی

۳۹۱۲ ۱۲ ۸

۲۳۵۶ ۱۳ ۹

۱۵۵۵ ۱۴ ۱۱

اس سوال میں بھی پہلے سوال کی طرح عمل کیا۔
 چونکہ ۱۱ پائی + ۹ پائی = ایک آنہ ۸ پائی -
 اس لئے ۱۱ پائیاں پائیاں کے نیچے لکھ دیں۔
 اور ایک آنے کو ۱۳ آنے میں جمع کیا۔ تو ۱۴ آنے
 حاصل ہوئے۔ پھر چونکہ ۱۴ آنے + ۱۴ آنے =
 ایک روپیہ ۱۲ آنے کے۔ اس لئے ۱۴ آنے آؤں
 کے نیچے لکھ دیئے۔ اور ایک روپیہ ۶ روپے میں
 جمع کیا۔ اور پھر روپوں میں سے روپے تفریق
 کئے۔ تو ۱۵۵۵ روپے حاصل ہوئے +
 رقموں کی تفریق بھی اسی طرح ہوگی۔ جیسا
 ہم نے اوپر عمل کیا ہے +

مثال ۳۔ ماضیہ میں سے اے علیہ تفریق کرو۔

ماضیہ

اے علیہ

علیہ جواب +

مثال ۴۔ ۲۸ روپے ۵ آنے ۹ پائی و ۶۲ روپے ۳ آنے ۱۱ پائی و ۱۸۲ روپے ۱۵ آنے ۶ پائی کے حاصل جمع کو ۳۱۲ روپے ۶ آنے ۲ پائی میں سے تفریق کرو۔

روپے آنے پائی

۳۱۲	۶	۲	۲
۲۸	۵	۹	۹
۶۲	۳	۱۱	۱۱
۱۸۲	۱۵	۶	۶
۳۸	۱۳	۰	جواب +

زبانی سوالات نمبر ۱۰

مُفَصَّل ذیل رقموں کا حاصل تفریق دل میں دریافت کرو۔ اور صرف جواب سلیٹ پر لکھ دو:-

۱	۵	روپے	۴	روپے	۸	آنے	کا	+
۲	۶	۳	۱۰	۷	۸	۱۰	۷	۸
۳	۸	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
۴	۹	۶	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
۵	۱۰	۸	۹	۹	۹	۹	۹	۹
۶	۱۰	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
۷	۱۲	۸	۹	۹	۹	۹	۹	۹
۸	۱۵	۱۲	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۹	۱۵	۱۳	۹	۹	۹	۹	۹	۹
۱۰	۴	روپے	۴	روپے	۴	روپے	۴	روپے
۱۱	۷	۸	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۲	۹	۷	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۳	۱۰	۱۰	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۴	۴	۷	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۵	۱۰	آنے	۶	پائی	۹	پائی	کا	+

۱۶	۱۲	آئے	۸	پائی	و	۱۰	پائی	کا	+
۱۷	۱۵	۶	و	۹	کا				+
۱۸	۴	روپے	۶	آئے	۴	پائی	و	۱۰	پائی
۱۹	۹	۷	و	۸	کا				+
۲۰	۶	۷	و	۷	و	۹	پائی	کا	+
۲۱	۷	آئے	۴	پائی	و	۴	آئے	۸	پائی
۲۲	۹	۳	و	۶	و	۸	کا		+
۲۳	۱۰	۵	و	۷	و	۹	کا		+
۲۴	۸	۸	و	۷	و	۷	کا		+
۲۵	۱۲	۸	و	۱۰	و	۹	کا		+
۲۶	۴	روپے	۴	آئے	و	۳	روپے	۸	آئے
۲۷	۳	۷	و	۲	و	۱۱	کا		+
۲۸	۴	۸	و	۳	و	۱۲	کا		+
۲۹	۱۵	۶	پائی	و	۷	۸	کا		+
۳۰	۱۶	۹	و	۱۲	و	۷	کا		+

تحریری سوالات نمبر ۱۱

حاصل تفریق دریافت کرو۔

۱ روپے آنے پائی ۲ روپے آنے پائی

۰ = ۱۲ = ۷

۸ = ۱۰ = ۱۲

۱۰ = ۷ = ۳

۵ = ۰ = ۱۱

۸ = ۱۰ = ۷۲۹

۱ = ۲ = ۲۰۵

۲ = ۱۵ = ۲۱۲

۹ = ۸ = ۲۲

۱ = ۱ = ۲۳۱

۰ = ۱۰ = ۷۰۰

۱۱ = ۱۲ = ۲۹۸

۴ = ۱۱ = ۲۹

۲ = ۱۲ = ۵۸۸

۱۰ = ۲ = ۱۵۰۴

۹ = ۱۵ = ۲۷۹

۱۱ = ۷ = ۱۰۹۸

۳ = ۲ = ۷۰۴

۰ = ۰ = ۲۰۰

۹ = ۹ = ۴۰۷

۱۱ = ۱۵ = ۱۹۹

۳ = ۲ = ۱۰۸۱

۷ = ۱۲ = ۵۰۰

۸ = ۹ = ۷۹۲

۸ = ۱۲ = ۲۹۹

۱ = ۸ = ۱۲۰۴

۲ = ۱ = ۱۵۰۴

۱۱ = ۱۵ = ۹۰۸

۲ = ۱۲ = ۷۹۸

۵ = ۲ = ۸۰۰۰

۷ = ۴ = ۱۴۰۳

۸ = ۹ = ۷۹۸۹

۱۱ = ۱۵ = ۱۵۹۴

۸ = ۵ = ۴۰۱

۲ = ۴ = ۷۰۸۱

۱۱ = ۸ = ۵۰۹

۷ = ۱۲ = ۴۰۹۲

۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹

۲ ۵ ۹ ۰ ۱

۲ ۹ ۱ ۰ ۱

۷ ۲ ۵ ۱ ۱

۷ ۱۲ ۹ ۰ ۲

۱ ۵ ۱۲ ۵ ۲ ۲

۱ ۲ ۱ ۰ ۰ ۰ ۲

۸ ۷ ۸ ۲ ۷

۱ ۰ ۱۲ ۹ ۱ ۱

۲ ۵ ۱۲ ۲ ۲ ۲

۰ ۱ ۱۲ ۸ ۲ ۲

۰ ۱۱ ۱۹ ۹

۷ ۹ ۲ ۸ ۹

۲ ۵ ۲۲ ۵ ۲ ۴

۱ ۰ ۲ ۱۲ ۲ ۵

۱۱ ۸ ۲ ۷ ۱

۱۱ ۱۲ ۹ ۰ ۹

۲ ۰ ۲۱ ۷ ۲ ۸

۱ ۰ ۰ ۵ ۷ ۲ ۷

۸ ۱۲ ۲ ۷ ۷

۷ ۱۲ ۲ ۸ ۸ ۹

۱۱ ۱۱ ۱۸ ۲ ۲ ۰

۲ ۲ ۷ ۷ ۰ ۱ ۲ ۹

۲ ۷ ۱۴ ۵ ۲

۱ ۰ ۱۲ ۹ ۹ ۰ ۸

۰ ۰ ۷ ۸ ۷ ۲ ۲ ۹ ۸ ۱ ۰ ۷ ۷ ۵ ۲ ۱

۷ ۸ ۹ ۹ ۹

۱ ۰ ۱۱ ۹ ۸ ۹

۵ ۷ ۵ ۰ ۸ ۲ ۲

۹ ۱۲ ۷ ۷ ۸ ۹ ۰ ۲ ۲

۱۱ ۱۲ ۲ ۲ ۱ ۹

۸ ۱۵ ۷ ۷ ۸ ۹ ۸

۰ ۰ ۷ ۷ ۸ ۷ ۲ ۴

۵ ۸ ۵ ۲ ۲ ۲ ۲ ۵

۵ ۸ ۷ ۷ ۸ ۸

۸ ۱۲ ۵ ۲ ۲ ۲

۳۷ روپے آنے پائی ۳۸ روپے آنے پائی

• • ۸ • ۷۰۵۲

۷ • • ۱۰۷۵۱

۱۱ • ۹ • ۳۶۱۸۰

۸ • ۷ • ۹۹۲۲

۳ • ۸ • ۷۰۱۵

۳ • ۲ • ۱۱۵۷۷

۵ • ۱۱ • ۶۱۸۰۹

۸ • ۷ • ۶۹۰۸

۸ • ۱۳ • ۷۸۱۴۲

۸ • ۳ • ۱۰۰۰۷

۵ • ۱۳ • ۶۵۱۵

۹ • ۷ • ۱۲۱۸

۳ • ۵ • ۷۹۳۲۵

۱ • ۷ • ۷۵۲۳۳

۳ • ۷ • ۵۶۲۲۵

۳ • ۸ • ۳۲۲۱۲

۳۴ روپے آنے پائی

۳۵ روپے آنے پائی

۱ • ۱۱ • ۳۳۱۲

۲ • ۱۱ • ۷۳۵۰

۲ • ۱۳ • ۳۳۱۳

۳ • ۱۲ • ۶۵۱۵

۳۸ روپے پکے دھیلے

۳۷ روپے آنے پکے

۱ • ۲ • ۷۸۵

۳ • ۲ • ۷۰۵۲

۲ • ۱ • ۷۶۵

۲ • ۵ • ۶۹۵۵

۵۰ روپے پکے دھیلے

۳۹ روپے پکے دھیلے

۳ • ۳ • ۱۱۱۵

۲ • ۳ • ۹۱۵

۴ • ۲ • ۱۰۹۶

۳ • ۲ • ۸۱۹

۵۱ آنے پیسے دھیلے ۵۲ آنے پیسے دھیلے

۴ = ۲ = ۱۵

۵ = ۲ = ۱۱

۵ = ۳ = ۱۳

۶ = ۳ = ۷

۵۳ آنے پیسے دھیلے ۵۴ روپے آنے پائی

۱۱ = ۱۳ = ۶۴۱۳۰

۳ = ۳ = ۱۳

۷ = ۱۵ = ۵۳۲۲۹

۴ = ۳ = ۱۱

۵۵ روپے آنے پائی ۵۶ روپے آنے پائی

۵ = ۱۲ = ۷۱۱۵

۸ = ۴ = ۶۴۱۶

۶ = ۱۳ = ۵۹۱۶

۹ = ۷ = ۴۵۱۷

۶ = ۱۱ = ۹۹۹۹ ۵۸

۵ = ۱۰ = ۱۵۱۴ ۵۷

۷ = ۱۲ = ۸۸۷۸

۳ = ۷ = ۱۴۲۵

۲ = ۴ = ۱۱۵۰۶ ۶۰

۱۰ = ۱۳ = ۱۰۰۰ ۵۹

۳ = ۵ = ۱۰۵۱۹

۱۱ = ۱۴ = ۹۹۹۹

۲ = ۷ = ۱۵۴۱۳۸ ۶۲

۳ = ۱۳ = ۱۰۰۰ ۶۱

۳ = ۸ = ۱۴۹۱۰۹

۴ = ۱۴ = ۹۱۱۴

۶۳ پونڈ روپے آنے ۶۴ پونڈ روپے آنے

۱۲ = ۱۲ = ۱۰۰۱

۸ = ۴ = ۱۵۰۰

۱۳ = ۱۳ = ۹۹۹

۳ = ۱۰ = ۱۴۰۹

۴۵ پڑے روپے آنے ۴۴ پڑے روپے آنے

• • • ۱۵۴۰۰۴

۱۱ • ۱۳ • ۴۰۰۵

۱ • ۱ • ۱۳۴۰۰۶

۴ // ۱۴ // ۴۵۹۴

• • ۱۲ • ۴۴۴۴۰۴۸

۲ • • ۱۴۵۴۸ ۴۷

۴ • ۱۲ • ۵۴۰۰۰

۴ • ۴ • ۱۰۰۴۸

۴۹ پڑے روپے ۷۰ پڑے روپے

۴ • ۷ • ۷۰۰۷

• • ۵ • ۷۷۹۴

۲ • ۸ • ۴۹۹۸

۱ // ۴ // ۵۴۴۲

• • • ۹۰۰۹۷۲

۲ • ۷ • ۱۰۰۵۰ ۷۱

۵ • ۵ • ۸۴۰۴

۴ • ۸ • ۹۹۴

۲ • • • ۴۱۴۰ ۷۴

• • ۵ • ۱۹۰۰۲ ۷۳

۴ • ۴ • ۵۱۴۹

۵ // ۱۴ // ۱۸۰۰۴

۲ • • • ۴۱۱۵۴ ۷۴

۴ • ۹ • ۱۱۰۰ ۷۵

۴ • ۹ • ۳۴۲۵۸

۵ // ۴ // ۱۰۹۹

۵ • ۹ • ۱۱۰۰ ۷۸

۴ • ۱۳ • ۱۴۹۹۵ ۷۷

۴ • ۱۲ • ۱۰۹۵۹

۵ // ۱۰ // ۱۳۹۹۴

۴ • ۱۲ • ۷۴۴۱ ۸۰

۲ • • • ۱۰۰۰ ۴۴ ۷۹

۴ • ۱۰ • ۷۵۴

۴ // ۱۴ // ۹۹۹۴۲

۸۵ پخت آنے پائی ۸۴ پخت آنے پائی

۲ = ۷ = ۱۰۰۴۵

۰ = ۰ = ۱۵۴۰

۳ = ۹ = ۹۰۴۵

۳ = ۳ = ۱۴۴۴

۵ = ۱۰ = ۷۰۰۴۴۸۴

۴ = ۱۱ = ۹۰۰۴۸۴

۴ = ۱۱ = ۷۵۹۹۴۵

۵ = ۱۲ = ۸۰۰۷

۴ = ۱۱ = ۱۰۰۰۰۸۴

۷ = ۱۲ = ۱۱۳۱۸۵

۹ = ۵ = ۹۹۹۹

۸ = ۹ = ۱۰۳۲

۱۱ = ۴ = ۱۳۴۰۰۸۸

۰ = ۰ = ۱۱۰۱۸۷

۱۰ = ۳ = ۱۳۳۹۹

۵ = ۱۲ = ۹۹۹

۱۰ = ۱۲ = ۷۰۰۷۰۹۰

۸ = ۱۲ = ۹۹۴۵۰۰۴۸۹

۱۱ = ۱۳ = ۲۹۹۵۴

۹ = ۱۳ = ۹۹۳۹۹۴

۴ = ۱۰ = ۱۳۱۰۰۱۹۲

۸ = ۱۰ = ۱۰۰۴۵۹۱

۷ = ۱۱ = ۱۳۹۹۹۹

۹ = ۲ = ۳۳۷۴

۹۳ پخت آنے پخت ۹۴ روپے آنے پخت

۰ = ۲ = ۹۰۰۴۴

۰ = ۰ = ۴۱۷۰

۱ = ۱۳ = ۷۰۰۴۵

۱ = ۵ = ۳۱۵۹

۹۵ روپے پخت آنے ۹۴ روپے دواقی پائی

۵ = ۴ = ۱۱۷۱۰۰

۲ = ۰ = ۷۰۰۴۴

۴ = ۷ = ۱۰۵۶۹۹

۳ = ۰ = ۵۴۰۰۹

۹۷ روپے اٹھنی آنے ۹۸ روپے اٹھنی آنے

۲۰۰ ۰ ۰ ۲۱۶۵ ۰ ۰ ۰ ۰ ۱۳۰۰۹

۲۰۱ ۰ ۰ ۴۰۶۶ ۵ ۰ ۱ ۰ ۱۳۶۰۸

۹۹ روپے اٹھنی آنے ۱۰۰ روپے اٹھنی پیسے

۵۰۰ ۰ ۰ ۱۱۲۳ ۵ ۰ ۳ ۰ ۶۶۲۰۰

۶۰۱ ۰ ۰ ۹۰۶ ۶ ۰ ۴ ۰ ۵۶۶۰۲

۱۰۱ روپے اٹھنی پائی ۱۰۲ روپے اٹھنی پائی

۵۰۰ ۰ ۰ ۱۰۰۰۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۱۳۵۶۰

۸۰۱ ۰ ۰ ۹۹۹۹ ۳ ۰ ۱ ۰ ۱۲۴۱۶

۱۰۳ روپے چھنی پیسے ۱۰۴ روپے چھنی پیسے

۰ ۰ ۰ ۰ ۹۶۵۴۳ ۵ ۰ ۲ ۰ ۱۳۰۶۳

۳۰۰ ۰ ۰ ۵۶۶۰۶ ۶ ۰ ۳ ۰ ۱۲۰۶۵

۴۰۰ ۰ ۰ ۴۶۰۰۵ ۱ ۰ ۴ ۰ ۱ ۰ ۶۰۶۱۰۵

۴۰۰ ۰ ۰ ۵۶۶۰۶ ۴ ۰ ۳ ۰ ۶۵۵۹

۳۰۱ ۰ ۰ ۶۰۶۱۰۸ ۰ ۰ ۰ ۰ ۶۹۶۳۱۰۶

۴۰۳ ۰ ۰ ۶۵۶۹ ۳ ۰ ۰ ۰ ۵۶۶۰۶

۱۰۹ پونڈ اٹھنی آنے ۱۱۰ پونڈ اٹھنی آنے

۴۰۱ ۰ ۰ ۴۱۳۰ ۰ ۰ ۰ ۰ ۴۱۵۰

۰ ۰ ۰ ۰ ۲۰۳۴ ۳ ۰ ۴ ۰ ۲۳۴۹

۱۱۱ پونڈ اٹھتی آنے ۱۱۲ پونڈ اٹھتی آنے

۵ ۵ ۵ = ۱۰۱.۹

۰ ۵ ۵ = ۴۴۳۳.

۴ ۴ ۴ = ۹۰.۹۸

۲ ۴ ۴ = ۳۶۴۳۹

۴ ۴ ۴ = ۱۱۳۳ ۱۱۳

۰ ۴ ۴ = ۶۰۸۵۴ ۱۱۳

۲ ۸ ۸ = ۹۱۳

۶ ۶ ۶ = ۲۸۸۸۸

۳ ۴ ۴ = ۴۱۵۴ ۱۱۴

۱ ۴ ۴ = ۱۴۴۱۴۰۰۴ ۱۱۵

۵ ۴ ۴ = ۱۰۰.۵

۲ ۴ ۴ = ۲۹۰۰۴۵

۵ ۴ ۴ = ۴۵۴.۴ ۱۱۸

۴ ۴ ۴ = ۳۱۴۱۴۶ ۱۱۶

۶ ۴ ۴ = ۳۵۴۹۹

۴ ۴ ۴ = ۲.۳.۴۵

۰ ۴ ۴ = ۳۱۴۱۴۶ ۱۲۰

۰ ۴ ۴ = ۴۱۵۴.۱۱۹

۵ ۴ ۴ = ۲.۳.۴۵

۸ ۴ ۴ = ۳۱۰۰.۵

۱۲۱ پونڈ اٹھتی پائی ۱۲۲ پونڈ اٹھتی پائی

۱ ۱ ۱ = ۱۰۰۰۰

۰ ۴ ۴ = ۱۰۰۰۰

۲ ۴ ۴ = ۹۹۹۹

۱ ۴ ۴ = ۹۹۹۹

۳ ۴ ۴ = ۱۱۵۴ ۱۲۳

۱ ۴ ۴ = ۱۰۰۰ ۱۲۴

۴ ۴ ۴ = ۳۱۳

۲ ۴ ۴ = ۹۹۹۹

۰ ۴ ۴ = ۴۱۵۴۳ ۱۲۴

۰ ۴ ۴ = ۱۱۱۵۴ ۱۲۵

۳ ۴ ۴ = ۲.۴۱۳

۳ ۴ ۴ = ۶۸۴۳

۱۲۷ پونڈ اٹھتی پائی ۱۲۸ پونڈ اٹھتی پائی

۶ // ۰ // ۷.۷۶

۶ // ۰ // ۱۱.۰۶

۹ // ۳ // ۲۵۶۷

۷ // ۲ // ۹۰۵۶

۵ // ۰ // ۲۱۰۶۵۱۳۰

۶ // ۸ // ۹۱۵۶۱۲۹

۳ // ۲ // ۲۰۸۶۸

۸ // ۹ // ۷.۵۷

۵ // ۵ // ۱۶۷۰۰۰۱۳۲

۷ // ۲ // ۲۱۲۱۳۶۱۳۱

۶ // ۶ // ۱۵۵۹۹

۸ // ۲ // ۲۰۶۱۲۹

۱۳۳ روپے چوتی مے ۱۳۴ روپے چوتی مے

۳ // ۰ // ۱۱۵.۱

۰ // ۰ // ۱۱۵.۱

۷ // ۱ // ۹۶۷۶

۳ // ۳ // ۱.۵۲

۵ // ۲ // ۲۲۰.۵۵۱۳۶

۶ // ۱ // ۷۷۷۰۰۰۱۳۵

۶ // ۳ // ۳۹.۵۶

۷ // ۲ // ۳۰.۵

۲ // ۳ // ۳۲۵۶۱۳۸

۷ // ۱ // ۹.۰۹۱۳۷

۳ // ۲ // ۳۲۵۵

۸ // ۲ // ۷۹۹

۰ // ۰ // ۷.۷۶ ۱۴۰

۵ // ۱ // ۱۳.۰۶ ۱۳۹

۹ // ۱ // ۳۹.۵۵

۶ // ۲ // ۷.۰۹

۱۴۱ ایک دکاندار کا نوکر قرضہ وصول کرنے گیا۔
ایک شخص سے اُس نے ایک روپیہ ۱۴۱ آنے

وَمُصُولِ رُكْعَ - دُوسرے سے ۲۰ روپے ایک آنہ۔
 تیسرے سے ۵ روپے ۱۲ آنے ۹ پائی - چوتھے
 سے ۷ روپے ۵ آنے ۳ پائی - پانچویں سے
 ۸ روپے ۱۱ آنے - چھٹے سے بجائے ۸ روپے
 ۱۳ آنے کے ۱۰ کا نوٹ - بتاؤ۔ چھٹے شخص کو
 وہ کتنا روپیہ واپس دے - اور یہ بھی بتاؤ۔
 کہ اسے کل کتنے روپے وُصُولِ ہوئے؟

۱۲۲ میں ۵۰ روپے کا نوٹ لے کر بازار گیا - اور
 ۲ روپے ۳ آنے کی جڑا میں خریدیں - ۶ روپے
 ۲ آنے کا کپڑا خریدا - ۲ روپے ۱۲ آنے کا جوتا
 اور ۳۹ روپے ۹ آنے ۹ پائی قرضے میں دئے۔
 بتاؤ۔ میں کتنا روپیہ پھیر کر گھر لایا؟

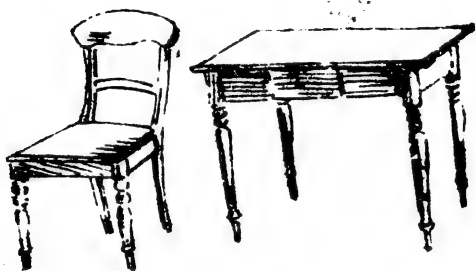
۱۲۳ میری جیب میں ایک روپیہ تھا۔ میں نے ۴
 آنے ۳ پائی کی آدھ سیر شکر خریدی - بتاؤ۔
 میں گھر کیا پھیر کر لایا؟

۱۲۴ ایک شخص کے پاس ۵۰ روپے کا نوٹ تھا۔
 اُس نے ۳۱ روپے ۱۲ آنے ۶ پائی کا سودا
 خریدا - بتاؤ۔ اب اُس کے پاس کیا ہے؟

۱۲۵ میں نے ایک دوست کو ۱۳۹ روپے ۲ آنے

۹ پائی قرض دے۔ اس رقم میں سے اُس نے
مجھے ۶۹ روپے ۱۳ آنے ۱۰ پائی ادا کر دے۔
بتاؤ۔ ابھی اُسے کیا دینا ہے ؟

۱۴۶ ایک میز اور ایک کرسی کی قیمت ۱۵ روپے ۸
آنے اگر کرسی کی قیمت ۶ روپے ۱۰ آنے ۶ پائی
ہو۔ تو میز کی قیمت دریافت کرو ؟

۱۴۷ ایک کُتب فروش نے ۱۵ روپے ۱۲ آنے ۹
پائی کی کتبیں خریدیں۔ اور یہی کتبیں ۱۶
روپے ۱۲ آنے ۶ پائی کو فروخت کیں۔ بتاؤ۔
اُسے کتنا فائدہ ہوا ؟

۱۴۸ ایک گائے اور بچھڑے کی قیمت ۲۰۰ روپے
ہے۔ اگر بچھڑے کی قیمت ۵۵ روپے ہو۔ تو
گائے کی قیمت بتاؤ ؟

۱۴۹ ایک شخص کے پاس ۴ روپے ۱۲ آنے تھے۔
اس میں سے اُس نے ۴ روپے ۱۳ آنے
۴ پائی کا سودا خریدا۔ بتاؤ۔ اب اُس کے
پاس کیا ہے ؟

۱۵۰ ایک شخص کی سالانہ آمدنی ۶۳۲ روپے ۸ آنے
ہے۔ اور اُس کا سالانہ خرچ ۴۸۴ روپے ۸ آنے
بتاؤ۔ اُس کو سال میں کیا بچتا ہے ؟

۱۵۱ ایک شخص نے ۵۰ روپے کی مہنڈی کا روپیہ
موصول کرتے وقت ۷ روپے ۵ آنے ۹ پائی
متی کاٹنے کی بابت مجاز دئے۔ اور ایک آنہ
ٹکٹ رسید کی بابت۔ بتاؤ۔ اُس نے درحقیقت
کتنے روپے وصول کئے ؟

۱۵۲ مجھے ۲ روپے ۱۳ آنے ۶ پائی ریل کے ٹکٹ
کی بابت دینے ہیں۔ اگر میں ٹکٹ دینے والے
کو ۱۰ روپے کا نوٹ دوں۔ تو بتاؤ۔ مجھے کتنا
روپیہ واپس ملنا چاہئے ؟

۱۵۳ ۱۷ روپے ۴ آنے ۲ پائی اور ۷ روپے ۵ آنے
۸ پائی کا فرق دریافت کرو +

۱۵۴ میرے پاس ۵۰ روپے کا نوٹ ہے۔ اور

مجھے ۲۱ روپے ۸ آنے قرض کی بابت ادا کرنے
ہیں۔ بتاؤ۔ قرض ادا کرنے کے بعد میرے
پاس کیا بچیکا؟

۱۵۵ اس تصویر میں بخدوق اور تلوار کی جو قیمتیں
دی ہوئی ہیں۔ اُن کا فرق دریافت کرو۔
۳۲۸ روپے ۵ آنے ۶ پائی ۷.۵ روپے ۴ آنے ۳ پائی

۱۵۶ ایک شخص کے پاس ۴۶۲ روپے ہیں۔
اور اُس پر ۹۳ روپے ۸ آنے قرض ہیں۔
بتاؤ۔ قرض اُتارنے کے بعد اُس کے پاس
کیا بچیکا؟

۱۵۷ ایک شخص کے پاس ۴۷۴ روپے ۶ آنے
نقد ہیں۔ ۳۴۴ روپے ۸ آنے کا اسباب
ہے۔ ۷۱۳۵ روپے روپے ۸ آنے کا مکان۔
۸۸۹ روپے کی ایک کوٹھی۔ اور لوگوں سے
اُسے ۹۵۷ روپے ۷ آنے ۹ پائی قرض کی
بابت لینے ہیں۔ مگر وہ آلف کا ۱۱۵۳ روپے
۱۳ آنے ۹ پائی کا قرضدار ہے۔ تب کا ۳۲۷۹

روپے ۳ آنے ۳ پائی کا۔ سس کا ۴۶ ۷ روپے
۱۰ آنے ۷ پائی کا۔ بتاؤ۔ کُل روپے دے لے کر
وہ کتنے کا آدمی ہے ؟

۱۵۸ الف کی جیب میں ۱۲ روپے ۱۲ آنے ۸ پائی
ہیں۔ اور ب کی جیب میں ۱۱ روپے ۱۳ آنے
۸ پائی۔ اگر الف ب کو ۹ روپے ۱۰ آنے
۱۰ پائی دے دے۔ اور ب الف کو ۸ روپے
۱۵ آنے ۲ پائی۔ تو بتاؤ۔ کس کے پاس زیادہ
روپیہ بچیکا ؟ اور ہر ایک کے پاس آخر میں
کتنا کتنا روپیہ ہوگا ؟

مستغرق سوالات نمبر ۱۲

- ۱ ۷۷۰۷۰ کو لفظوں میں لکھو +
- ۲ ایک کروڑ تیس لاکھ پچاس ہزار گیارہ کو
ہندسوں میں لکھو +
- ۳ ۷۹۲۰ کو ۱۰۳۰ میں سے تفریق
کرو +
- ۴ ۵۰۹ کو ۴۱۰۰ سے ضرب دو +

۵ ۱۰۰۴۵۹۱۰۲۴ کو ۷۱ پر تقسیم کرو ۛ

۶ بتاؤ ۵۱۲ روپے ۱۰ آنے ۸ پائی کی رقم ۳۹۹

روپے ۱۵ آنے ۹ پائی سے کتنی بڑی ہے ؟

۷ ۷۰۶۲۳۴ کو ۶۳ پر جڑو بنا کر تقسیم کرو ۛ

۸ ۴۱۳۰۵۰۸۷ کو لفظوں میں لکھو ۛ

۹ ایک کروڑ چوہتر لاکھ پچاس ہزار تین سو

دو کو ہندسوں میں لکھو ۛ

۱۰ بتاؤ ۴۱۶ روپے ۷ آنے ۶ پائی کی رقم ۸۱۱

روپے ۳ آنے ۴ پائی سے کتنی چھوٹی ہے ؟

۱۱ ۱۴۲۸۵۷ د ۲۸۵۷۱۴ و ۲۸۵۷۱۴ د ۴۲۸۵ و

۵۷۱۴۲۸ د ۱۴۲۸۵ و ۸۵۷۱۴۲ کو

جمع کرو ۛ

۱۲ ۳۱۷۷۵۰ میں سے ۱۷۰۹۶ کو تقبیل کرو ۛ

۱۳ ۹۴۱۰۰۰ کو ۳۷۰۰۹ سے ضرب دو ۛ

۱۴ ۵۶۴۰۸۳۲ کو ۴۰۶۴ پر تقسیم کرو ۛ

۱۵ ایک شخص ۲۵۲۶ روپے ۲ آنے ۳ پائی کا

قرضدار ہے۔ اُس نے ۱۹۶۷ روپے ۹ آنے

۸ پائی ادا کر دیئے۔ بتاؤ۔ اُسے ابھی کتنا

قرض ادا کرنا باقی ہے ؟

۱۶ کسی اخبار کے ایک صفحے میں آٹھ کالم ہیں۔

اور ہر ایک کالم میں ۱۹۰ سطریں ہیں۔ اور
ہر ایک سطر میں ۴۲ حرف۔ بتاؤ۔ کل صفحے
میں کتنے حرف ہیں ؟

۱۷ ایک کروڑ پچیس لاکھ نو ہزار باؤے کو
ہندسوں میں لکھو ؟

۱۸ ۳۱۲۵ کو کتنے میں ضرب دیں۔ کہ حاصل
ضرب ۲۸۱۲۵ ہو ؟

۱۹ دو ہزار اور دو لاکھ کے درمیان فرق بتاؤ۔

۲۰ ۴۵۵ روپے ۵ آنے ۶ پائی + ۳۶۷ روپے

۸ آنے ۱۱ پائی - ۲۹۶۷ روپے ۶ آنے ۷ پائی

+ ۳۶۰۹ روپے ۶ آنے ۴ پائی - ۶۱ روپے

۸ آنے ۲ پائی کی قیمت دریافت کرو ؟

۲۱ ۵۸۰۷ اور ۲۴۷۹ کا حاصل ضرب دریافت

کرو ؟

۲۲ ۷۰۷۷۰۷ میں ۱۰۱ کتنی مرتبہ شامل ہیں ؟

۲۳ ۶۱ × ۶۱ × ۶۱ کو حل کرو ؟

۲۴ ایک آدمی کی عمر اپنے بیٹے کی عمر سے چھگنی

ہے۔ اگر اب اُس آدمی کی عمر ۴۲ سال کی

ہو۔ تو بتاؤ۔ جب اُس کا لڑکا پیدا ہوا تھا۔
اُس کی عمر کتنی تھی ؟

۲۵ ۵۶۷۸ روپے ۹ آنے ۲ پائی میں سے
۴۹۹۹ روپے ۱۵ آنے ۱۱ پائی تقریباً کرو۔
۲۶ ایک ریلوے ٹرین میں ۱۷ گاڑیاں ہیں۔ اور
ہر ایک گاڑی میں ۴۲ شخص بیٹھ سکتے ہیں۔
اگر اُس ٹرین میں ۲۹۳ مسافر ہوں۔ تو بتاؤ۔
کہ کتنے آدمیوں کی اور جگہ ہے ؟

۲۷ تین کروڑ ستر لاکھ پچاسی ہزار سات سو آٹھ
کو ہندسوں میں لکھو ۔

۲۸ ۸۲۳۵۷۹۶ کو لفظوں میں لکھو ۔
۲۹ اٹھاون کروڑ پانچ لاکھ تین ہزار ننانوے
میں سے تین کروڑ تریسٹھ ہزار چھبیسٹھ کو
تقریباً کرو ۔

۳۰ بتاؤ۔ ان رقموں میں سے کونسی رقم بڑی ہے۔

اور کس قدر ؟ ۲۴۵۴۷ روپے ۸ آنے ۶ پائی
+ ۱۳۱۶۰ روپے ۶ آنے ۹ پائی یا ۲۶۸۷۹
روپے۔ ۱۲۷۹۶ روپے ۷ آنے ۱ پائی ۔

۳۱ ۴۷ و ۴۰ و ۰۰۷ یا متواتر حاصل ضرب

دریافت کرو۔

۳۲ ۳۳ ۳۳ ۳۳ میں سے ۱۱۱ کٹنی مرتب تفریق
کیا جا سکتا ہے؟

۳۳ ۷۰۶۳ کو ۷۰۶۳ سے ضرب دو۔

۳۴ اگر مضروب فیہ ۱۷ ہو۔ اور حاصل ضرب

۷۷۱۱۵۔ تو مضروب دریافت کرو۔

۳۵ ۲۵ روپوں میں سے ۴۰۰۰ پائیاں تفریق
کرو۔

۳۶ ۵۲۳۵۱۷ میں جتنی دفعہ ۵ کا عدد آیا
ہے۔ اُس کی قیمت علیحدہ علیحدہ لفظوں
میں لکھو۔

۳۷ ۱۵۰۱۵۰۰ ÷ ۱۲۳۷۵ کو حل کرو۔

۳۸ ۱۲۳۰۴۰۱ - ۴۸۷۹۲۰ " " " "۔

۳۹ ۷۰۲۰۹ و ۳۰۲۰ کا حاصل ضرب بتاؤ۔

۴۰ ۳۳۲۵ روپوں میں سے ۱۸۹۶۷۲ پیسے
تفریق کرو۔

۴۱ ۸۷۳۶۶۰ و ۹۶۸۰۷۶ کا حاصل جمع
دریافت کرو۔

۴۲ ۴۸۰۳۰۶۸۰۳ و ۷۳۰۰۰ کا حاصل قسمت

اور باقی دریافت کرو *

۴۳ ۴۳۰۷۳۱ میں بچنے ۳ آئے ہیں۔ اُن کی
قیمت علیحدہ علیحدہ لفظوں میں لکھو *

۴۴ ۲۳۴۵۵۳۸ و ۹۰۲۱۳ کا حاصل قیمت
معلوم کرو *

۴۵ ایک دکاندار کی سالانہ آمدنی ۲۵۶۷ روپے
۸ آنے ۶ پائی ہے۔ اور خرچ سالانہ ۱۳۲۴
روپے ۱۵ آنے ۹ پائی۔ بتاؤ۔ اُس کو سالانہ
بچت کیا ہوتی ہے *

۴۶ ۷۰۰۸۳ و ۴۳۵۷۲ کا حاصل ضرب
دریافت کرو *

۴۷ ۱۷۶۳۰۵ و ۸۴۲۵۰ کا حاصل تقریب
دریافت کرو *

۴۸ ۴۶۰۰۰ ÷ ۲۰۰۰ کی قیمت زبانی دریافت
کرو *

۴۹ ۲۳۰۰۰۲۵۰۱۵ کو لفظوں میں لکھو *

۵۰ ایک شخص کو سالانہ آمدنی گیارہوں کی فروخت
سے ۱۲۵۰ روپے۔ کپاس سے ۱۱۹۵ روپے
۴ آنے ۵ پائی اور بیشک سے ۱۹۵۶ روپے

۱۳ آنے ۷ پائی حاصل ہوتی ہے۔ اس آمدنی میں سے وہ اپنی زمین کا محصول ۳۲۲۵ روپے ۸ آنے ۴ پائی سالانہ ادا کرتا ہے۔ ملازموں کو ۳۲۵ روپے ۶ آنے ۴ پائی سالانہ تنخواہ دیتا ہے۔ اور ۲۲۵ روپے کا سالانہ بیج خریدتا ہے۔

بتاؤ۔ اُسے سال میں کیا منافع ہوتا ہے ؟
 ۵۱ ۴۲۸۳ کو ۹۸۷ سے ضرب دو۔ اور بغیر زیادہ عمل کرنے کے ۴۲۸۳ اور ۹۰ کا اور ۴۲۸۳ اور ۸۰۰۰ کا حاصل ضرب دریافت کرو ۔

۵۲ ۳۸۱۰۵۲ کو ۶۲۳ پر تقسیم کرو ۔
 ۵۳ ۵۰۳۰۹۰۳۰ x ۵ x ۲۵ کا لگاتار حاصل ضرب دریافت کرو ۔

۵۴ ثابت کرو۔ کہ $۴۰ \times ۴۰ + ۹ \times ۹$ برابر ہے ۴۱×۴۱ کے ؟

۵۵ ایک سے ۹۹ تک لکھنے میں کتنے ہندسوں کے لکھنے کی ضرورت ہوتی ہے ؟

۵۶ تیرہ کروڑ چار لاکھ ستاون کو ہندسوں میں لکھو ۔

۵۷ ۶۷۲۳ اور ۶۳۷۱ کے مجموعے اور فرق کا

حاصل ضرب دریافت کرو *

۵۸ ایک شخص نے دو گھوڑے خریدے۔ ایک

۴۴۵ روپے ۸ آنے کو۔ دوسرا ۵۹۷ روپے

۴ آنے کو۔ اور اُسی وقت ایک گھوڑا ۵۵۶

روپے ۹ آنے کو اور دوسرا ۳۶۸ روپے ۶

آنے کو بیچ دیا۔ بتاؤ۔ اُسے اس تجارت میں

کس قدر فائدہ یا نقصان ہوا؟

۵۹ ۳۱×۳۱ کتنی بڑا ہے ۲۹×۲۹ سے؟

۶۰ ۲۳۶۹۳۶۰ کو ۷ پر تقسیم کرو۔ اور دیکھو

جو کچھ حاصل ہو۔ اُس کو ۸ پر تقسیم کرو۔

اور بغیر زیادہ عمل کرنے کے ۲۳۶۹۳۶۰ و

۵۶۰ اور ۲۳۶۹۳۶۰ و ۷ کا حاصل

قسمت دریافت کرو *

۶۱ ۳۷۱۶ میں سے ۲۹ کتنی مرتبہ نکالیں۔ کہ

۳۱۹ باقی بچیں؟

۶۲ ۵۷۹۸۱۲۶۳ کو ۲۰۷ سے ضرب دو *

۶۳ ۴۶۶ روپے ۸ آنے ۹ پائی اور ۲۵۶۴

پائیوں کا فرق دریافت کرو *

۶۴ پینتیس لاکھ کو ہندسوں میں لکھو *

۶۵ چوبتر لاکھ چھ ہزار پانسو چار میں کیا جمع کریں۔ کہ مجموعہ اسی لاکھ ہو؟

۶۶ ۵۳۶۴۸۵ اور ۶۱۳۹ کے حاصل ضرب کو ۱۰۰۰۰ پر تقسیم کرو؟

۶۷ ۶۷۸۲۱۳ کو ۱۷ پر تقسیم کرو؟

۶۸ وہ کونسا عدد ہے۔ کہ اگر اُس کو ۷ پر تقسیم کریں۔ تو حاصل قیمت ۷۰ اور باقی ۱۷ حاصل ہو؟

۶۹ ۳۱ x ۳۱ کس قدر زیادہ ہے ۲۹ x ۳۳ سے؟

۷۰ ۴۵ روپے ۶ آنے ۸ پائی و ۶۴ روپے ۷

آنے و ۳۲۰ روپے ۱۱ آنے ۴ پائی کا حاصل جمع دریافت کرو۔ اور اس حاصل جمع میں سے ۷۹ روپے ۶ آنے ۴ پائی تفریق کرو؟

۷۱ ایک شخص رات کو ۱۴ میل اور رات کو ۱۳ میل چلتا ہے۔ بتاؤ ۹ رات و دن میں کتنی دُور چلا جائیگا؟

۷۲ دو کروڑ تیس لاکھ تیس ہزار پانچ کو ہندسوں میں لکھو؟

۷۳ ۷۲۰ کوڑی اور دس میں سے اڑھائی درجن

تفریق کرو ۛ

۷۴ چٹھی نرائن نے سُندر داس کو یکم جنوری کو
۳۲۵ روپے ۸ آنے کا اثباب بھیجا۔ ۵ فروری
کو ۲۸۹ روپے ۶ آنے کا اور یکم مارچ کو
۲۷۸ روپے ۷ آنے کا۔ سُندر داس نے اس
مال کی بابت اس طرح قیمت ادا کی۔ پنڈرہ
جنوری کو ۲۸۵ روپے ۴ آنے۔ ۲۸ فروری کو
۳۰۰ روپے اور ۲۰ مارچ کو ۲۶۵ روپے ۶
آنے۔ بناؤ۔ ابھی سُندر داس کو کِشتا روپیہ
اور ادا کرنا ہے؟

۷۵ ۷۳۰ x ۶۲ x ۵۱ - ۴ کی قیمت دریافت
کرو ۛ

۷۶ ۷۷۰۰۲۱ کو ۷۷۰ پر تقسیم کرو ۛ
۷۷ ۵۹۴ کو کس عدد سے ضرب دیں۔ کہ ۷۰۲
اور ۴۲۹ کے حاصل ضرب کے برابر ہو؟
۷۸ ۷۰۷۹۰۷ کو ۷۰۹ پر تقسیم کرو ۛ

۷۹ $\frac{1}{4}$ ۲۲۰ زیوں میں سے $\frac{1}{4}$ ۱۹۸ روپے تفریق
کرو ۛ

۸۰ ۸ x ۸ + ۷ x ۷ + ۶ x ۶ + ۵ x ۵ کی قیمت

دریافت کرو *

۸۱ ایک سبق ۹۷۹ صفحے سے شروع ہوتا ہے۔
اور ۱۰۱۰ صفحے کے آخر پر ختم ہوتا ہے۔ بتاؤ۔
کہ یہ سبق کتنے صفحوں پر ہے؟

۸۲ ۲۰۱۵۔۴۰۰۰ کو لفظوں میں لکھو *

۸۳ ۴۷۵۴۳۲ کو ۴۳۰۰۰ پر تقسیم کرو *

۸۴ ۵۶۷ اور ۸۰۹ کا حاصل ضرب ان کے
مجموعے سے کس قدر زیادہ ہے؟

۸۵ ۱۶۷ روپے ۱۵ آنے ۴ پائی میں سے ۲۳۵۰
پائیوں کے آدھے کا تنگنا تقریباً کرو *

۸۶ اگر مقسوم علیہ - حاصل قسمت اور مقسوم
علیہ علیحدہ علیحدہ ۱۳۲ و ۳۱۲ اور ۳۱۳۸۹ ہوں۔
تو باقی بتاؤ *

۸۷ ثابت کرو - کہ $۴۱ \times ۴۱ \times ۴۱$ برابر ہے
 $۲۳۶ \times ۲۳۶ + ۱۱۵ \times ۱۱۵$ کے؟

۸۸ موہن لال کو شام چنڈ کے ۳۱۲ روپے ۸
آنے دینے تھے۔ لیکن اُس نے صرف ۲۱۵
روپے ۹ آنے ۸ پائی ادا کئے۔ شام چنڈ کو
موہن لال کے ۳۲۵ روپے ۸ آنے دینے تھے۔

لیکن اُس نے ۲۸۲ روپے ۷ آنے ادا کئے۔
 بناؤ۔ کون شخص کتنا روپیہ ادا کرے۔ کہ
 حساب بیباق ہو جائے؟

۸۹ ۳۷۱۷۳ اور ۵ کا مختصر طور پر حاصل
 ضرب دریافت کرو۔

۹۰ ۳۷۵۹۶۱ کو لفظوں میں لکھو۔
 ۹۱ کسی تقسیم کے سوال میں مقسوم علیہ باقی کا
 آٹھ گنا اور حاصل قیمت سات گنا ہے۔ اگر
 باقی ۴۵۲ ہو۔ تو مقسوم دریافت کرو۔

۹۲ ایک لاکھ نارنگیوں کے واسطے رکھنے صندوق
 چاہئیں۔ جبکہ ہر ایک صندوق میں ۱۷۳ نارنگیاں
 آئیں۔ اور کچھ باقی بچ رہیں؟

۹۳ ۲۵۵ روپے ۶ آنے ۸ پائی + ۵۷ روپے ۸
 آنے - ۴۶۸ روپے ۹ آنے ۶ پائی - ۷۷
 روپے ۹ آنے ۱۰ پائی + ۳۸۷ روپے ۸ آنے
 ۹ پائی کی قیمت دریافت کرو۔

۹۴ کسی کتاب میں ۳۵۶ صفحے ہیں۔ اور ہر صفحہ
 میں ۴۰ سطر ہیں اور ہر سطر میں ۵۲ لفظ۔
 بناؤ۔ کل کتاب کے کتنے لفظ ہیں؟

۹۵ ۴۵ روپے میں سے ۲۲ اٹھتیاں و ۲۲ چوٹیاں
و ۲۲ دوانیاں و ۲۲ اکٹیاں و ۲۲ پیسے تفریق
کرو۔

۹۶ ۸۶۴۳ اور ۱۲۵ کا حاصل ضرب مختصر طور
پر دریافت کرو۔

۹۷ ۳۴ کے کیا معنی ہیں ؟

۹۸ ۷۷۷۷۷۷ کو لفظوں میں لکھو۔

۹۹ ۱۵۲۷۳ اور ۷۴ کے مجموعے و فرق و

حاصل ضرب اور حاصل قسمت کو جمع کرو۔

۱۰۰ وہ کونسا عدد ہے۔ کہ اگر اُس کو ۷۹ ۱۴

میں سے ۷۳ دفعہ تفریق کریں۔ تو باقی ۳۷

حاصل ہو ؟

۱۰۱ ایک آدمی کی عمر اس وقت ۷۷ سال کی ہے۔

اب سے ۲۸ سال پہلے وہ اپنے لڑکے سے

۲۹ گنا بڑا تھا۔ بتاؤ۔ بچے کی عمر اس وقت

کیا تھی ؟

۱۰۲ ۴۲۵ روپے ۸ آنے ۶ پائی اور ۱۷ روپے

۴ آنے ۵ پائی کے حاصل تفریق کو پائیوں

میں ظاہر کرو۔

۱۰۳۔ ۲۴۰ کو ایسے دو حصوں میں تقسیم کرو۔ کہ
ایک حصہ دوسرے سے بقدر ۲۶ کے بڑا ہو ؟
۱۰۴۔ وہ کونسا عدد ہے۔ جو ۲۱×۲۱ سے بمقدار
ایک کے بڑا ہو ؟

۱۰۵۔ ۳۱۵ روپے ۶ پائی اور ۲۲۵ روپے ۸ آنے
کے فرق کو پیسوں میں ظاہر کرو ؟

۱۰۶۔ ۷۸۶۴ کو ۹۶۹ سے مختصر طور پر ضرب دو ؟

۱۰۷۔ مختصر طریق سے ۲۶۱۲ کو ۴۹۷ سے ضرب دو ؟

۱۰۸۔ ۷۵۱۴۵۷ میں دوسرے ۵ کی قیمت پہلے ۵
سے کس قدر زیادہ ہے ؟

۱۰۹۔ ۱۴۳ کو ایسے دو حصوں میں تقسیم کرو۔ جن
کا فرق ۷ ہو ؟

۱۱۰۔ وہ کونسا عدد ہے۔ جس کو اگر ۱۱۶ سے

ضرب دیں۔ تو آشنا ہی حاصل ضرب حاصل

ہو۔ چشنا کہ ۱۸۷ کو ۱۳۳ سے ضرب دینے

سے حاصل ہوتا ہے ؟

۱۱۱۔ ۳۵ و ۲۶ اور ایک اور عدد کا لگاتار حاصل

ضرب ۱۶۵۰۶۰ ہے۔ تیسرا عدد بتاؤ ؟

۱۱۲۔ ۴۰ روپے ۴ آنے کے سولے میں سے ۱۰ روپے

۸ آٹے کا ڈیوٹھا تفریق کرو *
 ۱۱۳ ۱۸ ۶۷ ۵۸ ۵۵ ۱۵ کو ۲۱۹۷ پر تقسیم کرو *
 ۱۱۴ ۷ + ۳ کو ۱۲ + ۵ سے ضرب دو *
 ۱۱۵ ۱۵ روپے کے ڈیوٹھے میں سے ۱۸ روپے کا
 سویا تفریق کرو۔ اور حاصل تفریق میں ۲۲۵
 روپے کا آدھا جمع کرو *

۱۱۶ ۲۷۸ کو ۳۵۷ سے دو سطروں میں ضرب دو *
 ۱۱۷ ۶۷۵۹۲۱۳ کو لفظوں میں لکھو *

۱۱۸ ۷۳ × ۷۳ × ۲۳ کشنا بڑا ۶۲۳ × ۲۳ × ۶
 سے ہے ؟

۱۱۹ مقسوم ۱۸۷۳۲۵۱۰ ہے - اور حاصل
 قیمت ۲۶۷۳ - مقسوم علیہ اور باقی دریافت
 کرو *

۱۲۰ اگر ۷۹ اور ۸۶ کا حاصل ضرب ۶۷۹۴ ہو -
 تو ۷۸ اور ۸۶ کا حاصل ضرب بغیر ضرب دینے
 کے دریافت کرو *

۱۲۱ ۳۸۷۵۴ کو ۹۸ کے ساتھ ضرب دو *
 ۱۲۲ ۱۷۵۰۹۱۰۰۰ ÷ ۱۲۵ کی قیمت بغیر لمبی تقسیم
 کے دریافت کرو *

۱۲۳ پانچ لاکھ میں سے تین ہزار نو کو ۱۷ مرتبہ
تفریق کرو *

۱۲۴ ۲۲۵ روپے ۴ آنے ۶ پائی کے دگنے اور ۳۱۲
روپے ۹ آنے ۷ پائی کے چوگنے کی قیمت جمع
کے قاعدے سے علاحدہ علیحدہ دریافت کر کے
دونو کا حاصل تفریق دریافت کرو *

۱۲۵ کٹنے پھیلے جن میں سے ہر ایک میں ۷۳۱۶
گولیاں ہوں۔ اکٹھے رکھے جائیں۔ کہ دس لاکھ
سے زیادہ گولیاں جمع ہو جائیں ؟
۱۲۶ وہ کوشا عدد ہے۔ جو ۱۵۹۲۹ میں اُٹنی ہی
مرتبہ شامل ہے۔ چشتی مرتبہ ۱۲۹۷۸ میں ۸۸۱
شامل ہے ؟

۱۲۷ ۱۲۵ x ۸ x ۹۳ کی قیمت زبانی دریافت کرو *

۱۲۸ ۲۱۸ روپے ۸ آنے ۴ پائی + ۲۳۲ روپے ۶ آنے
۳۰ پائی - ۱ روپے ۸ آنے - ۲۱۲ روپے ۶ آنے
کی قیمت دریافت کرو *

۱۲۹ وہ کوشا عدد ہے۔ جس کے دگنے میں ۹
جوڑے جائیں۔ تو ۵۵ ہو جائیں ؟

۱۳۰ ۲۷۱۶ کو ایسے دو حصوں میں تقسیم کرو۔ کہ

ایک حصہ دوسرے سے بقدر ۵۷ کے بڑا ہو ۛ

ضرب مرکب

۱۔ کسی خاص عددِ مرکب کو اُسی میں چند مُعین مرتبہ جمع کرنے کے مختصر طریق کو ضرب کہتے ہیں ۛ

نوٹ ۱۔ ضرب مفرد اور ضربِ مرکب میں صرف اِتنا فرق ہوتا ہے۔ کہ ضربِ مفرد میں مضروب عدد مفرد ہوتا ہے۔ اور ضربِ مرکب میں عددِ مرکب ۛ

نوٹ ۲۔ ضربِ مرکب گویا جمعِ مرکب کا اختصار ہے۔ اگر کچھ فرق ہے۔ تو صرف اِتنا ہے۔ کہ ضربِ مرکب میں وہ اعداد جو جمع کئے جاتے ہیں۔ ایک ہی ہوتے ہیں۔ اور جمعِ مرکب میں یہ امر ضروری نہیں ۛ

۲۔ ضربِ مرکب کا طریق ذیل کی مثالوں سے بخوبی سمجھ میں آ جائیگا ۛ

مثال ۱۔ ۱۲ روپے ۵ آنے ۸ پائی کو ۷ سے

ضرب دو۔

روپے آنے پائی

۱۲ " ۵ " ۸

۷

۸ " ۷ " ۸۶

عمل کا بیان

آسانی کے واسطے جمع مرکب کی طرح ہم نے اپنا عمل سب سے چھوٹے درجے کی رقم سے شروع کیا۔ اور اول ۸ پائیوں کو ۷ میں ضرب دیا۔ تو محل ۵۶ پائیاں حاصل ہوئیں۔ ۵۶ پائیاں = ۴ آنے ۸ پائی۔ ۸ پائی کو پانچویں کے درجے میں لکھ دیا۔ اور ۵ آنوں کو ۷ میں ضرب دیا۔ تو ۳۵ آنے حاصل ہوئے۔ ۳۵ آنوں میں ۴ آنے جمع کئے۔ تو ۳۹ آنے ہوئے۔ ۳۹ آنے = ۲ روپے ۷ آنے ۷ آنے ۷ آنے ۷ آنے کے نیچے لکھ دیئے۔ اور ۱۲ روپوں کو ۷ میں ضرب دیا۔ تو ۸۴ روپے حاصل ہوئے۔ ۸۴ روپوں میں ۲ روپے جمع کئے۔ تو محل ۸۶ روپے حاصل ہوئے۔ جن کو روپوں کے نیچے لکھ دیا۔ اور عمل ختم کیا ۷

نوٹ۔ استاد کو چاہئے۔ کہ یہی مثال جمع کے قاعدے

سے حل کر کے طالب بنوں کو سمجھائے۔ کہ دونو عملوں میں
سوائے اس کے اور کچھ فرق نہیں۔ کہ جمع کے قاعدے
سے حل کرنے میں پہاڑوں سے مدد نہیں لی جاتی۔ اور ضرب
کے قاعدے سے لی جاتی ہے۔

مثال ۲ - ۳۲ روپے ۱۱ آنے ۷ پائی کو ۱۵
میں ضرب دو -

روپے آنے پائی

۳۲ ۱۱ ۷

۱۵

۴۹۰ ۱۳ ۹

عمل کا بیان

۷ پائی \times ۱۵ = ۱۰۵ پائی

= ۸ آنے + ۹ پائی

۱۱ آنے \times ۱۵ + ۸ آنے = ۱۷۳ آنے

= ۱۰ روپے + ۱۳ آنے

۳۲ روپے \times ۱۵ + ۱۰ روپے = ۴۹۰ روپے

پس حاصل ضرب مطلوب = ۴۹۰ روپے ۱۳ آنے ۹ پائی +

۳ - اگر مضروب رقیہ ۱۶ سے زیادہ ہو - اور

اُس کے اجزاء ضربی بن سکتے ہوں - تو مُفَصَّلِ

ذیل طریق برتنا چاہئے :

مثال ۳- ۵ روپے ۶ آنے ۴ پائی کو ۳۵ سے ضرب دو۔

عمل $۵ \times ۷ = ۳۵$
روپے آنے پائی

۵ // ۶ // ۴

۵

$۵ \text{ روپے } ۶ \text{ آنے } ۴ \text{ پائی کا } ۵ \text{ گنا} = ۲۶ // ۱۵ // ۸$

۷

$۵ \text{ روپے } ۶ \text{ آنے } ۴ \text{ پائی کا } ۵ \times ۷ = ۱۸۸ // ۱۳ // ۱$

یا ۳۵ گنا :

۴- اگر مضروب رقبہ ۱۶ سے زیادہ ہو۔ اور اُس

کے اجزائے ضربی پورے نہ بن سکتے ہوں۔ تو مفصلہ

ذیل طریق استعمال کرنے چاہئیں :

مثال ۴- ۱۴ روپے ۳ آنے ۵ پائی کو ۳۶۲ سے ضرب دو۔

پہلا طریق

$۲ + ۴۰ + ۳ \times ۱۰ \times ۱۰ = ۳۶۲$

روپے آنے پائی

۴ // ۳ // ۵

$۱۴ \text{ روپے } ۳ \text{ آنے } ۵ \text{ پائی کا } ۱۰ \text{ گنا} = ۲ // ۲ // ۲$

روپے آنے پائی

$$۴۲ // ۲ // ۲ = ۴ \text{ روپے آنے پائی کا } ۱۰ \text{ اگنا}$$

۱۰

$$۴۲ // ۵ // ۳ = ۸ // ۵ // ۳$$

$$۴۲ // ۱۰ // ۳ = ۰ // ۱ // ۳$$

$$۴۲ // ۵ // ۳ = ۰ // ۱۳ // ۲۵۲ \left\{ \begin{array}{l} ۱۰ \text{ کے ماحصل ضرب} \\ \text{کو ۶ کے ساتھ} \\ \text{ضرب دینے سے} \\ \text{اصل رقم کو ۲} \\ \text{کے ساتھ ضرب} \\ \text{دینے سے} \end{array} \right.$$

$$۴۲ // ۵ // ۳ = ۱۰ // ۶ //$$

$$۴۲ // ۵ // ۳ = ۱۰ // ۴ //$$

دوسرا طریق

$$۱۲ // ۱۸۱۰ = ۳۶۲ \times ۵ \text{ پائی}$$

$$۱۵۰ // ۱۰ \text{ پائی آنے}$$

$$۱۰۸۶ = ۳۶۲ \times ۳ \text{ آنے}$$

$$۱۲ // ۱۲۳۶$$

$$۴ // ۴ // ۴ \text{ روپے آنے}$$

$$۱۲۳۶ = ۳۶۲ \times ۳ \text{ روپے}$$

$$\left. \begin{array}{l} \text{پس ۴ روپے ۳ آنے} \\ \text{۵ پائی} \times ۳۶۲ \end{array} \right\} = \left. \begin{array}{l} \text{۷۷ روپے ۴ آنے ۱۰ پائی} \\ \text{۱۴۴۸ روپے} \end{array} \right\} +$$

$$= ۱۵۲۵ \text{ روپے ۴ آنے ۱۰ پائی}$$

جواب ۶

زبانی سوالات نمبر ۱۳

دل میں ضرب دو۔ اور جواب روپے آنے
و پائیوں وغیرہ میں دریافت کر کے سلیٹ پر
لکھ دو:-

۱	۸	آؤں کو	۲ و ۳ و ۴ سے	۶
۲	۹	۳ و ۴ و ۵	۶	۶
۳	۱۱	۴ و ۵ و ۶	۶	۴
۴	۱۲	۵ و ۶ و ۷	۶	۴
۵	۳	پائیوں کو	۱۲ و ۱۳ و ۱۴ سے	۶
۶	۴	۱۰ و ۱۵ و ۱۶	۶	۴
۷	۵	۸ و ۱۲ و ۱۶	۶	۷
۸	۶	۱۰ و ۱۳ و ۱۵	۶	۸
۹	۷	۱۱ و ۱۲ و ۱۴	۶	۹
۱۰	۲	پیسوں	۲۵ و ۳۵ و ۴۰	۶

۱۱.	۳ پیسوں کو	۱۲ و ۱۵ و ۱۶ سے	+
۱۲	۲ آنے ۳ پائی کو	۴ و ۵ و ۶ سے	+
۱۳	۲ // ۸ //	۴ و ۵ و ۶ //	+
۱۴	۲ // ۹ //	۳ و ۴ و ۵ //	+
۱۵	۲ // ۱۰ //	۴ و ۵ و ۸ و ۱۰ //	+

تحریری سوالات نمبر ۱۴

ضرب دو :-

۱	۸ روپے ۹ آنے ۶ پائی کو	۲ و ۳ سے	+
۲	۱۲ // ۶ //	۷ و ۸ //	+
۳	۱۳ // ۴ //	۵ و ۶ //	+
۴	۱۹ // ۱۲ //	۷ // ۱۲ // ۱۳ //	+
۵	۲۵ // ۸ پائی کو	۱۰ و ۱۲ سے	+
۶	۲۷ // ۹ //	۱۵ و ۲۰ //	+
۷	۳۰ // ۶ آنے ۴ پائی کو	۳۰ و ۳۵ سے	+
۸	۳۹ // ۷ //	۲۵ و ۲۸ //	+
۹	۴۶ // ۹ //	۷ و ۷۵ //	+
۱۰	۷۶ // ۱۲ //	۸۵ و ۱۱۵ //	+
۱۱	۷۱ // ۱۲ //	۹۵ و ۹۶ //	+

۱۲	۸۳	روپے ۴ آنے ۷ پائی کو ۶۸ و ۶۹ سے	+
۱۳	۸۴	۶ // ۲ // ۹۹ و ۱۰۰	+
۱۴	۷۸	۱۴ // ۲ // ۷۰ و ۸۰	+
۱۵	۱۳	۸ پائی ۷۵ و ۸۵ سے	+
۱۶	۶۷	۶ آنے ۴ پائی کو ۱۲۵ و ۱۳۲ سے	+
۱۷	۹۰	۱۴ // ۷ // ۱۲۵ و ۱۳۲	+
۱۸	۹۳	۱۴ // ۳ // ۱۲۰ و ۱۱۵	+
۱۹	۳۷	۳ // ۶ // ۱۴۵ و ۱۵۰	+
۲۰	۳۸	۶ // ۸ // ۱۱۲ و ۱۳۰	+
۲۱	۶۷	۷ // ۶ // ۱۶۲ و ۱۶۵	+
۲۲	۶۸	۹ // ۳ // ۱۰۰ و ۱۲۰	+
۲۳	۳۹	۱۰ // ۴ // ۱۲۵ و ۱۷۵	+
۲۴	۴۰	۱۴ // ۸ // ۹۷ و ۱۰۱	+
۲۵	۹۵	۹ // ۹ // ۱۱۲ و ۱۱۶	+
۲۶	۷۵	۱۱ // ۱۱ // ۱۱۱ و ۱۱۳	+
۲۷	۷۷	۱۰ // ۱۰ // ۱۶۵ و ۱۷۵	+
۲۸	۹۸	۵ // ۴ // ۱۱۹ و ۱۲۰	+
۲۹	۹۹	۵ // ۴ // ۱۲۵ و ۱۳۰	+
۳۰	۴۸	۱۱ // ۸ // ۳۶ و ۸۷	+

۳۱ ۱۱۹ روپے ۷ آنے ۲ پائی کو ۴۰ د ۵۵ ے +

+ // ۱۱۴ و ۵۶ // ۱۰ // ۹ // ۱۹۸ ۳۲

+ // ۱۶۲ و ۶۳ // ۶ // ۱۴ // ۱۹۹ ۳۳

+ // ۱۶۰ و ۶۴ // ۱۰ // ۹ // ۸۷۹ ۳۴

+ // ۲۱۸ و ۱۸۵ // ۰ // ۵ // ۵۱۳۹ ۳۵

+ // ۳۱۵ و ۲۷۱ // ۶ // ۱۴ // ۱۰۵ ۳۶

+ // ۲۳۱ و ۷۷ // ۶ // ۶ // ۲۳ ۳۷

+ // ۲۸۸ و ۹۶ // ۱۰ // ۱۳ // ۵۳۹ ۳۸

+ // ۳۶۳ و ۱۲۱ // ۴ // ۱۴ // ۱۹۸ ۳۹

+ // ۲۵۶ و ۱۲۸ // ۹ // ۰ // ۴۲ ۴۰

+ // ۵۴۰ و ۱۳۵ // ۱۰ // ۱۳ // ۵۴۷ ۴۱

+ // ۴۳۲ و ۱۴۴ // ۲ // ۰ // ۴۰ ۴۲

+ // ۵۱۶ و ۱۵۴ // ۱۰ // ۱۰ // ۸۸۹ ۴۳

+ // ۲۴۱ و ۱۶۲ // ۲ // ۱۴ // ۷۸۷ ۴۴

+ // ۲۶۴ و ۱۷۶ // ۳ // ۴ // ۸۰ ۴۵

+ // ۹۸ و ۸۷ کو چیسے ۳ // ۶ // ۲۳۱ ۴۶

+ // ۶۲ و ۳۱ // ۲ // ۸ // ۴۰۸ ۴۷

+ // ۹۰ و ۷۰ // ۱ // ۰ // ۴۱۲ ۴۸

+ // ۷۶ و ۸۱ // ۰ // ۸ // ۴۲۸ ۴۹

۵۰ ۱۹۸ روئے ۶ آنے ۲ پیسے کو ۸۶ و ۷۵ سے *

۵۱ ۱۸۶ " ۸ " ۱ " ۹۰ و ۹۵ " *

۵۲ ۱۰۵۶ " ۹ " ۳ " ۱۱۲ و ۸۵ " *

۵۳ ۹۱۲ " ۸ " ۳ " ۷۶ و ۱۳۶ " *

۵۴ ۱۳۶۵ " ۷ " ۲ " ۲۷۶ و ۱۹۵ " *

۵۵ ۲۵ پونڈ ۱۲ روپے ۷ آنے ۲ پائی کو

۲۵ و ۵۰ سے *

۵۶ ۲۷ پونڈ ۱۱ روپے ۸ آنے ایک پائی کو

۷۶ و ۲۵ سے *

۵۷ ۲۹ پونڈ ۱۵ روپے ۷ آنے ۸ پائی کو

۸۶ و ۷۳ سے *

۵۸ ۹۵ پونڈ ۶۱ روپے ۸ آنے ۵ پائی کو

۷۲ و ۷۳ سے *

۵۹ ۸۶ پونڈ ۷ روپے ۹ آنے ۳ پائی کو

۸۲ و ۸۷ سے *

۶۰ ۷۸ پونڈ ۱۰ روپے ۱۵ آنے ۱۱ پائی کو

۹۱ و ۷۳ سے *

۶۱ ۸۶۰ پونڈ ایک روپیہ ۲ آنے ۹ پائی کو

۸۵ و ۷۲ سے *

۶۲ ۷۸ پونڈ ۳ روپے ۶ آنے ۸ پائی کو ۷۱

و ۸۷ سے *

۶۳ ۷۰ پونڈ ۲ روپے ۷ آنے ۳ پائی کو

۷۰ و ۹۰ سے *

۶۴ ۸۰ پونڈ ۳ روپے ۸ آنے ۵ پائی کو

۸۱ و ۹۷ سے *

۶۵ ۸۳۰ پونڈ ۱۵ روپے ۱۵ آنے کو ۱۱۵ و

۱۲۵ سے *

۶۶ ۹۱۸ پونڈ ۵ روپے ۷ آنے ۱۱ پائی کو

۲۱۳ و ۷۸۴ سے +

۶۷ ۱۳۴۶ پونڈ ۲ روپے ۳ آنے ۷ پائی کو

۲۰۷ و ۴۱۶ سے *

۶۸ ۱۱۵۵۵ پونڈ ۱۱ روپے ۱۱ آنے ۱۱ پائی کو
۲۱۶۴۸

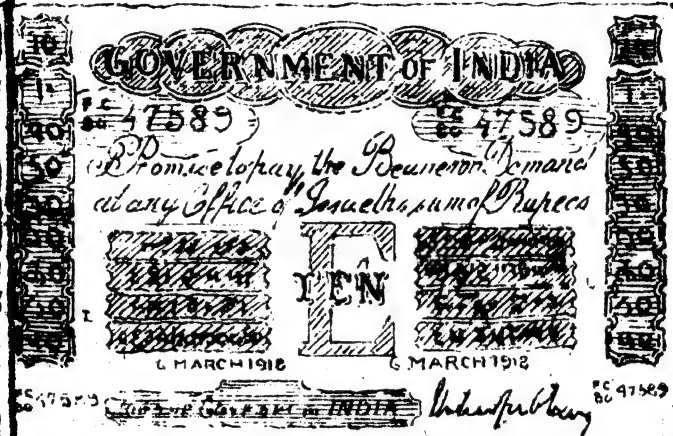
۷۰ ۱۱۱۲۴ پونڈ ۱۱ روپے ۱۱ آنے ۱۱ پائی کو
۱۱۱۲۴

۷۲ ۹ سیر چاے کی قیمت بحساب ۲ روپے ۶ آنے

فی سیر دریافت کرو *

۷۳ ۱۱ چیزوں کی قیمت ۳ روپے ۵ آنے ۸ پائی

فی چیز کے حساب معلوم کرو +
۷۴ ایک شخص کے پاس ایک نوٹ تھا۔ اُس
نے کچھ پھل خریدے۔ نوٹ اور پھلوں کی
قیمت تصویر میں دی ہوئی ہے۔ بتاؤ۔ پھلوں

۱. بیسیب

۲. بیسیب

۳. بیسیب

۴. بیسیب

۱ کی قیمت دینے کے بعد اُس کے پاس کیا بچا؟

۷۵ اگر میرا ماہوار خرچ ۱۷۱ روپے ۴ آنے ۹ پائی ہو۔ تو بتاؤ۔ دس مہینے میں میرا کل خرچ کتنا ہوگا؟

۷۶ ایک دکاندار کے مجھ پر ۵۰ روپے چاہئے ہیں۔ اگر میں اُس کو ۳ جوڑے جوتوں کی قیمت بحساب ۳ روپے ۱۲ آنے فی جوڑا اور ۶ جوڑی جرابوں کی قیمت بحساب ۱۳ آنے ۹ پائی فی جوڑی اور ۱۴ روپے ۱۲ آنے ۳ پائی اس کے علاوہ ادا کروں۔ تو بتاؤ۔ مجھے ابھی دکاندار کو کتنا روپیہ اور دینا چاہئے؟

۷۷ ایک دوالیہ اپنے قرض خواہوں کو روپے میں ۱۲۔۱۲ دام ادا کرتا ہے۔ بتاؤ۔ مجھے ۱۰۰ روپے کے قرض پر کیا ملیگا؟ اور اُس پر کتنا نقصان ہوگا؟

۷۸ بتاؤ۔ کتنے روپے ۳۲ آدمیوں میں بانٹیں۔ کہ ہر ایک کو ۱۱ روپے ۱۱ آنے ۱۱ پائی ملیں؟

۷۹ ایک کتاب کی قیمت ۷ روپے ۵ آنے ۴ پائی
ہے۔ بتاؤ ۱۴ کتابوں کی کیا قیمت ہوگی ؟
۸۰ اگر ایک سپینج ۷ روپے ۷ کوٹے۔ تو بتاؤ ۱۴ سپینج
کتنے میں بیٹھنے لگے ؟

۸۱ ۹ درجن بوتلوں کی قیمت بحساب ۲ روپے ۱۰
آنے فی بوتل دریافت کرو ۔

۸۲ اگر بانات کا نرخ ۱۳ روپے ۳ آنے ۹ پائی فی
گز ہو۔ تو ۱۹ گز کی قیمت بتاؤ ۔

۸۳ ایک زمیندار نے ۱۲۷ بھیریں ۱۱ روپے ۸ آنے
۳ پائی فی بھیر کے حساب فروخت کیں۔ اور
۷۰ بیل ۷ روپے فی بیل کے حساب خریدے۔
بتاؤ۔ بھیروں کی قیمت سے کتنے روپے اُس
کے پاس زیادہ بچے ؟

۸۴ ایک لڑکا ۱۳ برس کی عمر سے ۵ آنے فی ہفتہ
بچانا شروع کرتا ہے۔ تو بتاؤ۔ جب وہ ۱۶ برس
کا ہوگا۔ تو اُس کے پاس کتنے روپے ہوں گے ؟
(ایک سال = ۵۲ ہفتے) ۔

۸۵ ایک شخص ہزار روپے کا نوٹ لے کر بازار
گیا۔ اور اُس نے ۷ گھڑیاں خریدیں۔ اگر

۸۶ ۱۷ بکریوں کی قیمت بحساب ۲ روپے ۲ آنے

۶ پائی فی بکری دریافت کرو *

۸۷ اگر کسی مکان کا کرایہ ایک روپیہ ۱۲ آنے

۸ پائی فی ہفتہ ہو - تو ۱۳ ہفتے کا کرایہ

دریافت کرو *

۸۸ ۹۳ مزدوروں کو ۱۰ آنے فی مزدور کے

حساب روزانہ مزدوری ملتی ہے - بتاؤ ۱۴ دن

کی ان کو کس قدر مزدوری ملیگی ؟

۸۹ محلے کی ۲۹ بوریوں کی قیمت بحساب ۲۴ روپے

۶ آنے ۸ پائی فی بوری دریافت کرو *

۹۰ ایک شخص کا ہفتہ وار خرچ ۸۸ روپے ۱۲ آنے

ہے - اور اُس کو سال میں ۳۰۰۵ روپے بچتے

ہیں - اُس شخص کی سالانہ آمدنی کیا ہے ؟

۹۱ محلے کی ۹۱ گاڑیوں کی قیمت بحساب ۱۸۵ روپے

۶ آنے ۹ پائی فی گاڑی دریافت کرو *

۹۲ ایک شخص کے پاس ۲۲ روپے ۱۳ آنے ۲ پائی

فی ہفتہ خرچ کرنے کے بعد سال میں ۲۰۰

روپے بچتے ہیں - بتاؤ - اُس کی سالانہ آمدنی

کیا ہے ؟

تقسیم مرکب

۱۔ تقسیم مرکب وہ طریق ہے۔ جس سے ہم
(۱) کسی عدد مرکب کو کسی عدد مجرد پر یا (۲)
کسی عدد مرکب کو اسی قسم کے اور مرکب عدد
پر تقسیم کرتے ہیں *

نوٹ ۱۔ تقسیم کی یہ دونو خاصیتیں اس سے پہلے
بیان ہو چکی ہیں۔ پہلی خاصیت کو تقسیم غیر مجانس
(پارٹیشن) اور دوسری کو تقسیم مجانس (کوئیشن) کہتے ہیں *
نوٹ ۲۔ تقسیم مرکب ضرب مرکب کا الٹ ہے *

۲۔ کسی عدد مرکب کو کچھ مساوی حصوں پر
تقسیم کرنے اور ان میں سے ایک حصے کی مقدار
معلوم کرنے کا طریق (یعنی تقسیم غیر مجانس)
مفصلہ ذیل مثالوں سے بخوبی سمجھ میں آ جائیگا *
مثال۔ ۳۱ روپے ایک آنہ ۸ پائی کو ۴ پر
تقسیم کرو۔

تقسیم کی تعریف کے بموجب ۳۱ روپے ایک

آنہ ۸ پائی کو ۴ پر تقسیم کرنے سے ۲ مطلب ہے۔
کہ ایک ایسا عدد مرکب دریافت کرو۔ جو ۳۱ روپے
ایک آنہ ۸ پائی میں سے چار مرتبہ متواتر تفریق
ہو سکے +

حل

پائی	آنے	روپے
۸	۱	۳۱
۵	۱۲	۷

بڑی سے بڑی مقدار جو ۴ میں ضرب کھا کر
۳۱ سے تفریق ہو سکتی ہے ۷ ہے۔ یعنی $۷ \times ۴ = ۲۸$ ۔
پس ۷×۴ یعنی ۲۸ روپے ہم نے ۳۱ روپوں
میں سے تفریق کئے۔ تو ۳ روپے یعنی ۴ آنے
باقی بچے +

اب ہمارے پاس ۴ آنے + ایک آنہ یعنی
۵ آنے ہو گئے۔ جن میں سے ۱۲ آنے
چار مرتبہ تفریق ہو سکتے ہیں۔ اور ایک آنہ یعنی
۱۲ پائیاں باقی بچتی ہیں +

۱۲ پائیوں میں ۸ پائیاں جمع کریں۔ تو محل ۲۰
پائیاں ہوئیں۔ اور ۲۰ پائیوں میں سے ۵ پائیاں

پوری چار مرتبہ تقسیم ہو سکتی ہیں۔ اور باقی کچھ نہیں بچتی *۔

پس معلوم ہوا۔ کہ ۳۱ روپے ایک آنہ ۸ پائی کو ۴ پر تقسیم کرنے سے ۷ روپے ۱۲ آنے ۵ پائی حاصل قسمت آتا ہے *۔

نوٹ۔ استاد کو چاہئے۔ کہ اس مثال کو تفریق کے قاعدے سے حل کر کے طالب علموں کو دونوں عملوں کا فرق سمجھائے *۔

۳۴۔ اگر مقسوم علیہ ۱۶ سے بڑا ہو۔ اور اس کے اجزاء ضربی بن سکتے ہوں۔ تو پہلے مقسوم علیہ کے ایسے اجزاء ضربی بنا لو۔ جو ۱۶ سے چھوٹے ہوں۔ پھر مقسوم کو پہلے جُز پر تقسیم کرو۔ جو حاصل قسمت آئے۔ اس کو دوسرے جُز پر۔ اور پھر اسی طرح باقی جُزوں پر *۔

مثال۔ ۴۶ روپے ۷ آنے کو ۲۱ پر تقسیم کرو۔

$$۲۱ \times ۲ = ۴۲$$

پائی	آنے	روپے
۰	۶	۴۶
۲	۷	۱۵
۴	۳	۲

پس جواب = ۲ روپے ۳ آنے ۴ پائی +
 ۴۔ جب مقسوم علیہ ۱۶ سے زیادہ ہو۔ تو
 مفصلہ ذیل طریق سے عمل کرنا چاہئے +
 مثال۔ ۲۷۶ روپے ۶ آنے ۶ پائی کو ۲۹ پر تقسیم کرو۔

تشریح

عمل (الف)

(الف) ۲۷۶ روپے ÷ ۲۹ = ۹
 روپے خارج قسمت و ۱۵ روپے
 باقی + ۱۵ روپے + ۶ آنے = ۲۴۶
 آنے ÷ ۲۴۶ آنے ÷ ۲۹ = ۸
 آنے خارج قسمت و ۱۴ آنے
 باقی + ۱۴ آنے + ۶ پائی = ۱۷۴
 پائی ÷ ۱۷۴ پائی ÷ ۲۹ = ۶
 باقی ندارد +

پائی آنے روپے
 ۶ ۱ ۹
 ۲۹ ۲۷۶
 ۲۶۱
 ۱۵
 ۱۶
 ۲۴۶
 ۲۳۲
 ۱۴
 ۱۲
 ۱۷۴
 ۱۷۴
 پائی خارج قسمت اور

(ب)

(ب) اس جگہ ضرب و تفریق
 کے عملوں کو ایک ہی دفعہ
 دل میں کر لیا ہے +

پائی آنے روپے
 ۶ ۱ ۹
 ۲۹ ۲۷۶
 ۲۶۱
 ۱۵
 ۱۶
 ۲۴۶
 ۱۴
 ۱۲
 ۱۷۴
 ۱۷۴

۵۔ جب مقسوم علیہ ۱۰ یا ۱۰۰ یا ۱۰۰۰ یا اسی
قسم کا کوئی اور عدد ہو۔ تو تقسیم کا عمل اس
طرح کرنا چاہئے۔ جیسا کہ نیچے کی مثال میں
کیا ہے *

مثال۔ ۱۲۴۵ روپے ۱۳ آنے ۴ پائی کو ۱۰۰
پر تقسیم کرو۔

تشریح

عمل

ایسے عملوں میں اگر
مقسوم علیہ ۱۰ ہو۔ تو
ہر نئے مقسوم کے آخری
ہندسے کو نظر انداز
کر کے باقی ہندسوں کو
خارج قیمت خیال کرتے
جاتے ہیں۔ اگر مقسوم علیہ ۱۰۰

پائی	آنے	روپے
۴	۷	۱۲
۴	۱۳	۱۲۴۵
		۱۶
		۷۲۳۳
		۱۲
		۷۲۰۰
		x

ہو۔ تو دو دو ہندسے۔ اور ۱۰۰۰ ہو۔ تو تین ہندسے
(اور علیٰ ہذا القیاس صفروں کی تعداد کے موافق)
دائیں طرف سے چھوڑ کر باقی ہندسے خارج قیمت
خیال کرو +

۶۔ تقریبی جواب دریافت کرنے کا طریق

مثال - ۱۶۵ روپے ۶ آنے ۱۱ پائی کو ۳۱ پر تقسیم کرو۔ جواب پائیوں تک صحیح ہو۔

پائی آنے روپے	
۴ ۵ ۵	
۱۱ ۶ ۱۶۵	۳۱
۱۰	
۱۸	
۱۶۶	
۱۱	
۱۲	
۱۴۳	
۱۹	

اس مثال میں عمل کے خاتمے پر ۱۹ پائیاں باقی بچتی ہیں۔ اور ۵ روپے ۵ آنے ۴ پائی خارج قیمت نکلتا ہے۔ اگر اب ہم اپنے جواب کو ۳۱ سے ضرب دیں۔ تواصل مقسوم سے ۱۹ پائی کم حاصل ضرب حاصل ہوگا۔ اور اگر ہم خارج قیمت میں ایک پائی بڑھا کر ۳۱ سے ضرب دیں۔ تو یہ حاصل ضرب اصل مقسوم سے بمقدار ۱۲ پائی کے بڑھ جائیگا۔ پس ظاہر ہے۔ کہ دوسرا جواب پہلے جواب کی نسبت زیادہ صحیح ہے۔ پس ۵ روپے ۵ آنے ۴ پائی جواب پائیوں تک صحیح ہے۔

تقریبی جواب نکالنے میں اس طرح بہت سہولت ہو سکتی ہے۔ کہ آخری باقی کو دو چنڈ کرو۔ اگر آخری باقی کا دو چنڈ مقسوم علیہ کے برابر ہو۔ تو اصل جواب میں زیادتی کرنا اور نہ کرنا یکساں ہے۔ اگر دو چنڈ کرنے سے مقسوم علیہ سے چھوٹا عدد حاصل ہوتا ہے۔ تو اصل جواب ٹھیک ہے۔ اور اگر دو چنڈ کرنے سے مقسوم علیہ سے بڑا عدد حاصل ہوتا ہے۔ تو نم کو اپنے جواب میں ایک اکائی بڑھانی چاہئے۔

۷۔ کسی مرکب عدد کو اسی قسم کے کسی اور عدد مرکب پر تقسیم کرنے کا طریق (یعنی تقسیم مجالس) یہ ہے :-

مثال - ۴۲ روپے ۴ آنے ۸ پائی کو ۵ روپے ۶ آنے ۷ پائی پر تقسیم کرو۔

اول ہم مرکب مقداروں کو اذنی درجے کی مقداروں میں تبدیل کرتے ہیں۔ یعنی دونوں کی پائیاں بنا لیتے ہیں۔ اگر دونو جگہ پائیاں نہ ہوتیں۔ اور صرف آنے ہی ہوتے۔ تو پائیوں میں تبدیل کرنے کی ضرورت نہ ہوتی۔ بلکہ اُس حالت

میں ہم دونو رقموں کے آنے بنا لیتے *

۴۳ روپے ۴ آنے ۸ پائی = ۸۳۱۲ پائی

۵ // ۶ // ۷ // ۱۰۳۹ //

۸۳۱۲ پائی ÷ ۱۰۳۹ پائی = ۸ پائی

پس معلوم ہوگا۔ کہ ۵ روپے ۶ آنے ۶ پائی

۴۳ روپے ۴ آنے ۸ پائی میں ۸ دفعہ شامل ہیں *

زبانی سوالات نمبر ۱۵

پنڈے پانچ سوالوں کے جواب زبانی بتاؤ

تقسیم کرو:-

۱	۵	روپے ۴ آنے ۹	پائی کو ۲ و ۳ و ۴ پر *
۲	۶	// ۷ // ۴ // ۳ و ۴ و ۵ //	
۳	۱۳	// ۶ // ۵ // ۷ و ۶ و ۷ //	
۴	۲۵	// ۱۰ // ۶ // ۷ و ۸ و ۵ //	
۵	۱۴	// ۵ // ۴ // ۶ و ۹ و ۸ //	
۶	۱۱	// ۷ // ۳ // ۴ و ۶ و ۸ //	
۷	۱۰	// ۵ // ۴ // ۵ و ۷ و ۹ //	
۸	۱۶	// ۷ // ۳ // ۵ و ۹ و ۷ //	
۹	۱۵	// ۶ // ۶ // ۷ و ۹ و ۶ //	

۱۰	۱۲	روپے ۵	آنے ۷	پائی کو ۳	۷	۸	پر *
۱۱	۱۸	۷	۸	۶	۷	۵	* //
۱۲	۱۷	۲	۷	۷	۹	۶	* //
۱۳	۲۴	۳	۸	۹	۷	۷	* //
۱۴	۲۱	۲	۹	۷	۶	۴	* //
۱۵	۲۳	۳	۷	۴	۵	۹	* //
۱۶	۲۰	۷	۳	۶	۸	۵	* //
۱۷	۱۲	۱۵	۱۱	۳	۷	۴	* //
۱۸	۲۶	۱۵	۷	۸	۶	۵	* //

۱۹ تیشری جماعت کے ۸ لوگوں میں ۸ روپے ۱۰

آنے ۸ پائی انعام بانٹا گیا۔ بتاؤ۔ ہر ایک
لوگ کے حصے میں کتنی رقم آئیگی؟

۲۰ ایک شخص نے اپنے گھر کے لئے چار لمب

برابر قیمت والے ۱۶ روپے ۵ آنے ۴ پائی کو

خریدے۔ تو بتاؤ۔ ایک لمب کتنی قیمت کا تھا؟

۲۱ اگر برابر قیمت والی ۷ کتابوں کی قیمت ۲۲

روپے ۲ آنے ۷ پائی ہو۔ تو بتاؤ۔ ہر ایک

کتاب کی کیا قیمت ہے؟

۲۲ ایک محمول کے لئے برابر قیمت کے ۶ بورڈ

۲۲ روپے ۷ آنے کو خریدے گئے۔ ایک بورڈ
کی قیمت بتاؤ ؟

۲۳ چار مزدوروں نے ۲ دن میں ۲ روپے ۸
آنے کمائے۔ بتاؤ۔ ہر ایک مزدور نے ایک
دن میں کیا کمایا ؟

۲۴ ایک شخص ایک جہاز کے مالک کو ۶ مہینے
کے لئے ۷ روپے ڈیڑھ آنے بھیجتا ہے۔ بتاؤ۔
وہ شخص ماہواری کیا دیتا ہے ؟

۲۵ ۸ بکریاں ۴۸ روپے ۹ آنے ۴ پائی کو
خریدی گئیں۔ بتاؤ۔ ایک بکری بچنے کو پڑی ؟

۲۶ آموں کے چار (برابر قیمت ملے) ٹوکروں کی
قیمت ۲۲ روپے ۴ آنے ہے۔ ہر ایک کی
قیمت بتاؤ ؟

۲۷ ایک شخص کا کُتا ایک سیر گوشت روز کھاتا
ہے۔ اگر وہ ۹ دن میں ایک روپیہ ۱۵ آنے
۶ پائی کا گوشت کھائے۔ تو ایک سیر گوشت
کی قیمت بتاؤ ؟

سوالات نمبر ۱۶

اجزاء ضربی سے تقسیم کرو :-

- ۱ ۲۵ روپے ۱۰ آنے کو ۱۵ و ۲۵ پر ✱
- ۲ ۲۸ " ۱۴ " ۳۵ و ۴۰ " ✱
- ۳ ۴۰ " ۱۵ " ۶ پائی کو ۳۲ و ۴۸ پر ✱
- ۴ ۵۶ " ۸ " ۴ " ۷۰ و ۷۰ " ✱
- ۵ ۸۰ " ۱۲ " ۸ " ۳۶ و ۶۱ " ✱
- ۶ ۸۷ " ۷ " ۹ " ۶۰ و ۶۴ " ✱
- ۷ ۱۳۵ " ۹ " ۸ " ۳۲ و ۷۰ " ✱
- ۸ ۴۳۵ " ۱۰ " ۶ " ۹۱ و ۹۱ " ✱
- ۹ ۳۱۷ " ۱۵ " ۹ " ۱۲۸ و ۱۲۸ " ✱
- ۱۰ ۶۴۲۵ " ۷ " ۸ " ۱۵۶ و ۲۵۶ " ✱
- ۱۱ ۲۱۰۰۴۵۶ روپے ۷ آنے ۶ پائی کو ۱۵۶ و ۲۵۶ پر ✱

- ۱۲ ۲۵۶ روپے ۴ آنے ۸ پائی کو ۱۹۶ و ۱۰۴ پر ✱
- ۱۳ ۷۱۰۴ " ۵ " ۱۰ " ۱۹۶ و ۱۰۴ " ✱
- ۱۴ ۴۵۶ " ۵ " ۴ " ۱۹۵ و ۲۰۹ " ✱
- ۱۵ ۱۱۵۶ " ۸ " ۹ " ۲۰۹ و ۱۹۵ " ✱

۱۶	۵۶۷۸	روپے ۱۵	آنے ۹	پائی ۱۲۱	و ۱۶۸	پر	÷
۱۷	۳۲۴۵	۱۵	۹	۱۲۱	و ۱۶۸	پر	÷
۱۸	۲۶۴۶	۷	۸	۱۰۴	و ۱۸۰	پر	÷
۱۹	۷۱۴۶	۸	۰	۱۰۴	و ۱۸۰	پر	÷
۲۰	۷۰۶۵	۱۱	۴	۱۶۹	و ۱۴۴	پر	÷
۲۱	۸۱۱۶۵۴	۱۰	۳	۱۶۹	و ۱۴۴	پر	÷
۲۲	۳۴۶۷	۵	۹	۱۸۲	و ۱۹۵	پر	÷
۲۳	۴۴۳۸۵	۸	۱۰	۱۸۲	و ۱۹۵	پر	÷

سوالات نمبر ۱۷

حاصل قیمت دریافت کرو:-

۱	۷	روپے ۸	آنے ۴	پائی ۲	÷	۲	+
۲	۹۳۵	۸	۱۱	۲	÷	۲	+
۳	۱۵۲	۷	۳	۳	÷	۳	+
۴	۲۸۴	۱۲	۲	۳	÷	۳	+
۵	۵۷۷	۴	۴	۳	÷	۳	+
۶	۶۳۵	۶	۸	۴	÷	۴	+
۷	۷۴۳۷	۱۴	۲	۴	÷	۴	+
۸	۴۵۲	۱۰	۲	۵	÷	۵	+

۹	۹۶	روپے ۱۴ آنے ۱۰ پائی	÷	۵	*
۱۰	۷	۱۳	÷	۶	*
۱۱	۴۴۷	۱۴	÷	۶	*
۱۲	۳۶۱	۸	÷	۶	*
۱۳	۳۱	۱۵	÷	۷	*
۱۴	۸۰	۱۳	÷	۷	*
۱۵	۷۷۷۸	۱۳	÷	۷	*
۱۶	۴۳۸	۹	÷	۸	*
۱۷	۶۱۵۸	۳	÷	۸	*
۱۸	۸۰۲	۱	÷	۹	*
۱۹	۵۴۳۶	۰	÷	۹	*
۲۰	۱۱	۱۳	÷	۱۰	*
۲۱	۱۰۶۹۸	۱	÷	۱۰	*
۲۲	۲۱۸	۹	÷	۱۱	*
۲۳	۱۰۰۹	۰	÷	۱۱	*
۲۴	۸۰۹۹۱	۱۴	÷	۱۱	*
۲۵	۸۱۴	۱۳	÷	۱۲	*
۲۶	۱۹۲۵۶	۱۰	÷	۱۲	*
۲۷	۵۱۱	۲	÷	۱۲	*

÷ ۱۸ ÷	پائی	۲	آئے	۰	۷۷۴۴	۲۸
÷ ۲۱ ÷	۷	۰	۰	۰	۸۳۳۵	۲۹
÷ ۲۵ ÷	۷	۱۴	۰	۰	۵۹۷۸	۳۰
÷ ۲۵ ÷	۲	۱۵	۰	۰	۳۲۷۹	۳۱
÷ ۲۷ ÷	۷	۲	۰	۰	۱۴۷۹۱	۳۲
÷ ۳۶ ÷	۰	۹	۰	۰	۷۱۷۱	۳۳
÷ ۳۰ ÷	۷	۹	۰	۰	۲۶۲۸۸	۳۴
÷ ۳۳ ÷	۰	۱۰	۰	۰	۲۸۰۲۸	۳۵
÷ ۵۶ ÷	۰	۱۰	۰	۰	۲۵۵	۳۶
÷ ۶۴ ÷	۲	۱۳	۰	۰	۵۶۲۹۵	۳۷
÷ ۷۰ ÷	۷	۱	۰	۰	۲۱۰۸۱	۳۸
÷ ۷۲ ÷	۰	۱۳	۰	۰	۲۲۳۷	۳۹
÷ ۷۸ ÷	۰	۲	۰	۰	۲۲۲۱	۴۰
÷ ۷۲ ÷	۹	۱۳	۰	۰	۲۲۰۲	۴۱
÷ ۷۶ ÷	۹	۱۲	۰	۰	۳۷۷۵	۴۲
÷ ۷۲ ÷	۰	۷	۰	۰	۸۷۶۳	۴۳
÷ ۸۰ ÷	۸	۲	۰	۰	۸۷۱۷	۴۴
÷ ۸۸ ÷	۰	۱۳	۰	۰	۲۲۳۷	۴۵
÷ ۹۶ ÷	۸	۱۲	۰	۰	۳۶۶۱	۴۶

÷ ۹۹ ÷	۳۱	۴	۷	۲	۸۴۴۶۷	۴۷
÷ ۱۰۸ ÷	۰	۰	۲	۰	۴۵۹۸	۴۸
÷ ۱۱۰ ÷	۰	۰	۵	۰	۱۱۹۸۴	۴۹
÷ ۱۲۰ ÷	۰	۰	۴	۰	۱۱۹۸۴	۵۰
÷ ۱۲۱ ÷	۸	۱۲	۰	۰	۹۷۹۸۸	۵۱
÷ ۱۲۴ ÷	۴	۹	۰	۰	۲۴۰۲۸	۵۲
÷ ۱۳۲ ÷	۴	۸	۰	۰	۲۲۷۸۷	۵۳
÷ ۱۴۰ ÷	۰	۰	۰	۰	۲۲۴۸۸	۵۴
÷ ۱۴۰ ÷	۸	۱۰	۰	۰	۸۹۳۱۴	۵۵
÷ ۱۴۵ ÷	۲	۵	۰	۰	۹۳۹۸۴	۵۶
÷ ۱۴۸ ÷	۰	۸	۰	۰	۱۰۰۱۳	۵۷
÷ ۱۶۴ ÷	۰	۴	۰	۰	۳۵۰۷	۵۸
÷ ۱۸۰ ÷	۰	۱۲	۰	۰	۹۳۳۹۳	۵۹
÷ ۱۹۲ ÷	۰	۱۲	۰	۰	۷۵۲۱۹۸	۶۰
÷ ۱۹۸ ÷	۰	۰	۰	۰	۷۵۲۱۹۸۷	۶۱
÷ ۲۲۵ ÷	۱	۰	۰	۰	۷۵۲۱۹۸۷	۶۲
÷ ۱۰۰ ÷	۰	۱	۰	۰	۴۵۲۷	۶۳
÷ ۱۰۰۰ ÷	۰	۹	۰	۰	۷۲۳۹	۶۴
÷ ۲۰۰۰ ÷	۰	۰	۰	۰	۳۱۲۵	۶۵

۴۶	۱۸۳۱۹۰	روپے ۵	آئے	۰	پائی	۲۳۴	÷	*
۴۶	۶۴۹۶۸	۳	۳	۳	۳	۳۶۵	÷	*
۶۸	۵۴۶۲۰۹	۳	۰	۰	۰	۴۷۸	÷	*
۶۹	۹۸۷۵۵	۰	۰	۰	۰	۲۸۶	÷	*
۷۰	۱۹۲۴۸۶	۱۲	۴	۴	۴	۳۰۵	÷	*
۷۱	۵۴۹۳	۲	۱	۱	۱	۷۹۳	÷	*
۷۲	۶۴۴۴۴۴	۹	۴	۴	۴	۸۳۶	÷	*
۷۳	۳۲۰۳۱۹	۲	۰	۰	۰	۸۸۸	÷	*
۷۴	۷۴۲۹۱۴	۶	۱۰	۱۰	۱۰	۱۱۷۵	÷	*
۷۵	۱۱۶۳۰	۶	۰	۰	۰	۸۰۰۴	÷	*
۷۶	۸۶۳۲۸	۰	۰	۰	۰	۸۶۴۰	÷	*
۷۷	۷۴۳۱۲۸	۱۰	۲	۲	۲	۱۰۰۰۲	÷	*

تقسیم کرو :-

۷۸ ۲۶ روپے ۱۴ آئے کو ۷ روپے ۶ آئے پر *
 ۷۹ ۱۱۳ ۶ روپے ۱۴ آئے کو ۶ پائی ۱۲ روپے ۱۰ آئے

۶ پائی پر *

۸۰ ۱۰۲۵ ۸ روپے ۲ آئے ۶ پائی کو ۱۱۳ روپے

۱۴ آئے ۶ پائی پر *

۸۱ ۶۸۳ ۷ روپے ۷ آئے کو ۲۵ روپے ۵ آئے پر *

۸۲ ۲۲۷ روپے ۱۳ آنے کو ۳۷ روپے ۱۵ آنے ۶ پائی پر
 ۸۳ ۲۰۵ " ۵ " ۳۴۱ " ۱۱ " ۶ " " "
 ۸۴ ۹۴۹۶ روپے ۶ آنے پر +
 ۸۵ ۵۱۳۲ " ۱۳ آنے کو ۵۷ روپے ۵ آنے پر +
 ۸۶ ۳۵ " ۷ " ۹ آنے پر +
 ۸۷ ۱۰۶۲ " کو ۱۰ آنے ۱۰ پائی پر +

۸۸ صالحہ ۸۹ الہامیہ
 ۱۲ ۱۰۹
 ۸۹ ۱۱۲ ÷ ۱۰۹ ۶۱۸ ÷ ۱۰۹

۹۰ مسماویہ ۹۱ ایک لاکھ لکھ
 ۱۵ ۳۱۵ ÷ ۳۱۵ ÷ ۳۱۵

۹۲ اگر چاہے کے ۳ صندوقوں کی قیمت ۲۳ روپے
 ہو۔ تو ایک صندوق کی قیمت دریافت کرو +

۹۳ اگر ۴ تھانوں کی قیمت ۲۳ روپے ۶ آنے ہو۔
 تو ایک تھان کی قیمت دریافت کرو +

۹۴ ایک شخص نے ۳۷ روپے ۶ فقیروں میں تقسیم
 کئے۔ بتاؤ۔ ہر ایک کو کیا ملا ؟

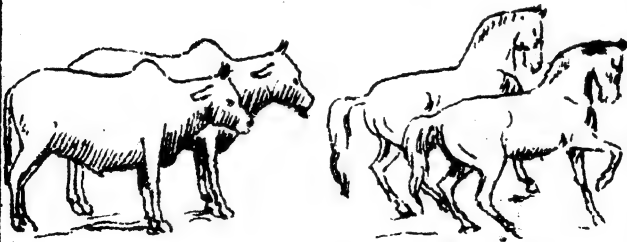
۹۵ ایک شخص نے کافی کے ۸ بکس ۴۶ روپے کو
 خریدے۔ ایک بکس کی قیمت دریافت کرو +

۹۶ اگر ۱۱ سیر چاہے کی قیمت ۱۹ روپے ۴ آنے

ہو۔ تو ایک سیر کی قیمت بتاؤ ۔
 ۹۷ روپے ۲ آنے ۶ پائی کی تھائی کو ۵ پر
 تقسیم کرو ۔

۹۸ روپے ۶ آنے ۲ پائی کا گیارھواں حصہ بتاؤ ۔
 ۹۹ ۷۵ ۳ ۸ کا نواں حصہ بتاؤ ۔
 ۱۰۰ ۲ ۱۳ ۶ پائی کو ۷ پر تقسیم کرو۔ اور
 ۳۱ ۸ ۹ پر۔ اور حاصل قیمتوں کی
 حاصل جمع دریافت کرو ۔

۱۰۱ اگر ۲ گھوڑوں کی قیمت ۲۲۰ روپے ۸ آنے ہو۔
 اور ۲ بیلوں کی ۸۰ روپے ۴ آنے۔ تو ۳۱
 گھوڑوں اور ۲۷ بیلوں کی قیمت دریافت کرو ۔

اگر ۷ گز کپڑے کی قیمت ۷۵ روپے ۸ آنے
 ایک پائی ہو۔ تو ایک گز کی قیمت دریافت

• کرو •

۱۰۳ ۲۵ روپے ایک لڑکے اور ایک لڑکی پر اس طرح تقسیم کرو۔ کہ لڑکے کو لڑکی سے دگنا ملے •

۱۰۴ ۲۵ روپے ایک لڑکے اور ایک لڑکی پر اس طرح تقسیم کرو۔ کہ لڑکے کو لڑکی سے چوگنا ملے •

۱۰۵ ۲۵ روپے ایک آنہ ۶ پائی کو ۳ آدمیوں اور ۲ لڑکوں پر اس طرح تقسیم کرو۔ کہ ہر ایک آدمی کو لڑکے سے چوگنا ملے •

۱۰۶ اگر ایک پونڈ ۴ روپے ۷ آنے ۳ پائی ۷ لڑکوں میں تقسیم کئے جائیں۔ تو بتاؤ۔ ہر ایک کو کیا ملے گا ؟

۱۰۷ میری جیب میں ۳۹ روپے ۶ آنے کے نوٹ اور روپے ہیں۔ اگر نوٹ روپوں سے آٹھ گئے ہوں۔ تو بتاؤ۔ نوٹ کتنے کے ہیں اور روپے کتنے ؟

۱۰۸ اگر شورے کے ۱۲۵ ٹھیلوں کی قیمت ۲۳۶ ۲ روپے ۳ آنے ہو۔ تو ایک ٹھیلے کی قیمت بتاؤ •

۱۰۹ اگر غنے کی ۴۹ گاڑیوں کی قیمت ۶۴۹ روپے

۴ آنے ہو۔ تو ایک گاڑی کی قیمت بتاؤ ۛ

۱۱۰ اگر ۳۳ تولے سونے کی قیمت ۴۷۳ روپے ۵

آنے ۶ پائی ہو۔ تو ایک تولے کی قیمت بتاؤ ۛ

۱۱۱ اگر ۲۱۰ سیر چالے کی قیمت ۲۰۸ روپے ۱۴ آنے

۶ پائی ہو۔ تو ایک سیر کی قیمت بتاؤ ۛ

۱۱۲ اگر سونے کی ۶ انگوٹھیوں کی قیمت ۱۰۸ روپے

۱۱ آنے ۶ پائی

ہو۔ تو ۲ انگوٹھیوں

کی قیمت بتاؤ ۛ

۱۱۳ اگر ۶۳ سیر

شکر کی قیمت

۱۳ روپے ۱۲

آنے ۶ پائی ہو۔

تو ایک سیر کی قیمت بتاؤ ۛ

۱۱۴ اگر کسی سوداگر کو ۱۴ برس میں ۷۳۲۸۹

روپے ۱۳ آنے ۸ پائی مُنافع ہو۔ تو ایک

سال کا مُنافع بتاؤ ۛ

۱۱۵ ۱۸۷ روپے ۸ آنے کو تین شخصوں میں اس

- طرح تقسیم کرو۔ کہ ایک کو باقی دو میں سے
 ہر ایک سے ۳۷ روپے ۸ آنے زیادہ رہیں ۛ
- ۱۱۶ ہزار روپے کو ۷ مزدوں اور ۶ عورتوں میں
 اس طرح تقسیم کرو۔ کہ ہر ایک مرد کو ہر ایک
 عورت سے دُگنا روپیہ ملے ۛ
- ۱۱۷ اگر شہریت کی ۱۴۴ دزجن بونٹوں کی قیمت
 ۲۷۱ روپے ۸ آنے ہو۔ تو بتاؤ۔ میں فی دزجن
 کس نرخ سے بیچوں۔ کہ مجھے کل قیمت پر ۵۰
 روپے ۴ آنے فائدہ ہو ؟
- ۱۱۸ اگر ۲۴ دزجن نارنگیوں کی قیمت ۲ روپے
 ۶ آنے ہو۔ تو ایک دزجن نارنگیوں کی قیمت
 بتاؤ ۛ
- ۱۱۹ ۱۰۰ روپے کو ۱۱ شخصوں میں اس طرح
 تقسیم کرو۔ کہ ایک کو باقیوں میں سے ہر ایک
 سے ایک روپیہ زیادہ ملے ۛ

متفرق سوالات نمبر ۱۸

- ۱ بتاؤ (الف) ۳۵ روپے ۸ آنے میں کتنی اٹھنیاں۔

۴ کس عدد کو پچپن لاکھ پانچ ہزار پچپن میں سے تفریق کریں۔ کہ حاصل تفریق بارہ لاکھ آٹھ سو نو حاصل ہو؟

۵ ایک روز میں بازار گیا اور پانچ دکانوں سے سودا خریدا۔ پہلی دکان سے ۴ روپے ۸ آنے ۹ پائی کی چیزیں خریدیں اور دکاندار کو پانچ روپے کا نوٹ دیا۔ دوسری دکان سے ۸ روپے ۱۴ آنے ۶ پائی کا اسباب خریدا اور دکاندار کو ۱۰ روپے کا نوٹ دیا۔ تیسری دکان سے ۴ روپے ۱۴ آنے ۹ پائی کا اسباب خریدا اور دکاندار کو ۵۰ روپے کا نوٹ دیا۔ چوتھی دکان سے ۹ روپے ۱۲ آنے ۶ پائی کا اسباب خریدا اور دکاندار کو ۱۰۰ روپے کا نوٹ دیا۔ پانچویں دکان سے ۹ روپے ۸ آنے ۳ پائی کا اسباب خریدا اور ۱۰۰ روپے کا نوٹ دیا۔ بتاؤ۔ ہر دکان سے مجھے کتنی ریزگاری ملی۔ اور کل کتنی رقم ہوئی؟

۶ ایک شہر میں ۸۵۸۷۸ مسلمان آباد ہیں۔

۳۵۵۳۲۸ ہندو - ۴۳۴۳ عیسائی - ۲۷۸

پازسی اور ۴۵۱۶ مختلف مذاہب کے لوگ -
بتاؤ - اُس شہر میں مختلف مذاہب کے کتنے
آذمی اور آکر آباد ہوں - کہ محل آبادی ۵۰۰۰۰
ہو جائے ؟

۷ ایک درجن چیزوں کی قیمت بحساب (۱) ۶ پائی
نی چیز - (۲) ۹ پائی فی چیز - (۳) ایک آنہ
۳ پائی فی چیز - (۴) ایک آنہ ۶ پائی فی چیز -
(۵) ۴ آنے ۹ پائی فی چیز - (۶) ۸ آنے ۷ پائی
فی چیز - (۷) ۱۰ روپیہ فی چیز - (۸) ایک روپیہ ۵
آنے ۴ پائی فی چیز - (۹) ۶ روپے ۸ فی چیز
دریافت کرو - (سب سوال زبانی حل کرو) :

نوٹ - ایک درجن میں ۱۲ چیزیں ہوتی ہیں »
ایک شخص مر گیا - اور اُس نے اپنے مرنے کے
وقت ۱۹۸۷ روپے چھوٹے - اگر اُس کے
چھوٹے پانچ لاکھوں میں سے ہر ایک کو ۲۲۵۵
روپے ملیں - تو بتاؤ - چھوٹے لاکھ کے کو جو سب
سے بڑا ہے - کیا ملیگا ؟

۹ ۱۵ چیزوں کی قیمت بحساب (۱) ۴ آنے ۶ پائی
فی چیز - (۲) ۱۰ روپیہ فی چیز - (۳) ۱۲ آنے ۴ پائی

فی چیز - (۴) ایک روپیہ ۹ آنے فی چیز - (۵)
 ۴ روپے ۵ آنے ۴ پائی فی چیز - (۶) ۴ روپے
 ۱۰ آنے ۸ پائی فی چیز دریافت کرو - اور محل
 محال زبانی حل کرو ۔

۱۰ ایک شخص نے اپنے مرنے کے وقت ۳۵۰۰۰ روپے چھوڑے - اور وصیت کی - کہ ۱۰۰۰ روپے اُس کی بیوی کو دے جائیں - اور ۵۰۰۰ روپے بڑے لڑکے کو - اور ۹۰۸۰ روپے باقی لڑکے اور لڑکیوں کو - اس کے علاوہ ۳۵۰۰ روپے اور ۴۹۰ روپے دو قرضوں کی ادائیگی میں دینے کی وصیت کی - باقی روپے کے متعلق یہ وصیت کی - کہ یہ خیراتی کاموں میں دیا جائے - بناؤ - خیراتی کاموں کے لئے اُس نے کتنا روپیہ چھوڑا ؟

۱۱ ۱۵ ڈیڑھے میں سے کیا تفریق کریں - کہ حاصل تفریق ۲۲ حاصل ہو ؟ (جواب زبانی بناؤ) ۔

۱۲ ایک شخص نے کچھ اشیاں ۱۵۱۶ روپے ۱۴ آنے ۸ پائی کو خریدا - اور ۱۶۳۵ روپے ۳ آنے

۴ پائی کو بیچ ڈالا۔ بتاؤ۔ اس سودے میں
اُس کو کیا نفع ہوا ؟

۱۳ ۲۴ درجن اور نصف درجن چیزوں کا حاصل
جمع و حاصل تفریق و حاصل ضرب اور حاصل
قسمت دریافت کرو۔ (ایک درجن میں ۱۲
چیزیں فرض کرو) +

۱۴ ۱۵۰ بکریوں کی قیمت بحساب ۵ روپے ۰۰
فی بکری دریافت کرو +

۱۵ بتاؤ ۷۵۰۰ میں ۵۱۴ کتنی دفعہ جمع کریں۔
کہ مجموعہ ۱۴۲۵۲ ہو جائے ؟

۱۶ میں ایک سوداگر کی دکان پر اسباب خریدنے
گیا۔ اور میں نے ۶ موزے بحساب ۰۰ فی موزہ
اور ۸ رومال بحساب ۰۰ فی رومال اور ایک
قلندار ۳ روپے ۸ آنے ۱۰ پائی کو خریدا۔
اور سوداگر کو میں نے ۵۰ روپے کا نوٹ دیا۔
بتاؤ۔ اُس نے مجھے کیا رقم واپس دی ؟

۱۷ بتاؤ ۱۵۴۰ میں ۱۰۲۸ کتنی دفعہ جمع کریں۔
کہ حاصل جمع ۲۸۵۰۴ ہو جائے ؟

۱۸ اگر تینٹرے درجے کا کرایہ ایک پیسہ فی میل

ہو۔ اور مجھے ۱۹۰ میل کا سفر طے کرنا ہو۔
تو بتاؤ ۱۰ روپے کے نوٹ میں سے ٹکٹ باؤ
مجھے کیا واپس دیگا؟

۱۹ ۳۷۸۸۸ میں سے ۶۶۴ کٹنی دفعہ تفریق کریں۔
کہ حاصل تفریق ۱۰۰۰۰ حاصل ہو؟

۲۰ اگر لاہور سے سہارنپور کا فاصلہ ۲۳۷ میل
ہو۔ اور ریل کی شرح کرایہ ڈیوڑھے درجے
کے لئے ڈیڑھ پیسہ فی میل ہو۔ تو بتاؤ لاہور
سے سہارنپور تک آنے جانے میں مجھے کرایہ
کرایہ دینا پڑیگا؟

۲ ۷۵۷۷۶ میں سے ۱۳۲۸ کٹنی دفعہ تفریق
کریں۔ کہ حاصل تفریق ۲۰۰۰۰ حاصل ہو؟

۲۲ ۱۳ سوائے اور ۹ سوائے کا فرق زبانی
دریافت کرو۔

۲۳ نمل کے ایک تھان کی قیمت بحساب ۵
گز دریافت کرو۔ اور ایک تھان ۹۔ گز کا
فرض کرو۔

۲۴ ایک عدد دوسرے عدد سے بمقدار ۲۵۶ کے
زیادہ ہے۔ اور ان دونوں عددوں کا مجموعہ

۷۴۸ کہے۔ دونو عدد دریافت کرو +

۲۵ میں نے شکر کی ۲۰ ٹھیلیاں ۴۰ روپے ۱۰

آنے کو خریدیں۔ ایک ٹھیلی کی قیمت بتاؤ +

۲۶ ۱۰۰۰ کو ایسے دو حصوں میں تقسیم کرو۔

کہ دونو حصوں کا حاصل تفریق مساوی ہو

۵۲ کے +

۲۷ ایک چوکور کھیت کا ایک ضلع ۱۳۵ گز ہے۔

اُس کے چاروں

طرف باڑ لگانے

کی اُجرت ایک سو

۱۰ آنے ۸ پائی فی

گز کے حساب سے

دریافت کرو +

۲۸ ۹ پونڈ چالے کی قیمت ۱۴ آنے ۸ پائی فی

پونڈ کے حساب دریافت کرو +

۲۹ ۸۴۸ کو ایسے دو حصوں میں تقسیم کرو۔ کہ

اُن کا حاصل تفریق برابر ہو ۴۴ کے +

۳۰ میں نے ۵۴۵ روپے ۱۵ آنے ۴ پائی چار دن

میں خزانچ رکھے۔ اور اسی عرصے میں مجھے ۹۲۳

روپے ۴ آنے ۳ پائی کی آمدنی ہوئی۔ بتاؤ۔
مجھے کیا سچا؟

۳۱ ایک کارخانے میں تین آدمی شریک ہیں۔
اور ان سب کو سال میں ۹۰۰۰۰ روپے
فائدہ ہوتا ہے۔ اگر کارخانے کا سالانہ خرچ
۲۱۲۸۰ روپے ہو۔ تو بتاؤ۔ ہر ایک شریک
کو کتنا منافع ملیگا؟

۳۲ ۴ روپے ۴ آنے ۸ پائی اور ۳ روپے ۹
آنے ۱۰ پائی میں کیا ملائیں۔ کہ پورے ۱۰۰
روپے ہو جائیں؟

۳۳ ۱۴ سوائے ۹ سوائے کی قیمت زبانی دریافت
کرو۔

۳۴ ایک میوہ فروش کے پاس ۱۰۰۰ کیلے کی پھلیاں
ہیں۔ اور اُس کو چار ہونٹوں میں ۲۰۰
پھلیاں اور ۳۵۰ پھلیاں اور ۱۸۰ پھلیاں
اور ۱۰ درجن پھلیاں دینی ہیں۔ بتاؤ۔ ان
چاروں ہونٹوں میں پھلیاں مہیا کرنے کے
لئے اُسے کتنی پھلیاں اور منہی سے خریدنی
چاہئیں؟

۳۵ میں نے ایک گھوڑا ۳۶۵ روپے کو خریدا۔
 اور اُسے تین مہینے اپنے پاس رکھا۔ اس
 عرصے میں ۲۰ روپے ۸ آنے ماہوار اُس کے
 دانے پر خرچ ہوئے۔ ۱۵ روپے ۰۹ ر ماہوار
 گھاس پر اور ۸ روپے ماہوار سائیں کی تنخواہ
 پر۔ اب میں نے یہ گھوڑا ۴۰۰ روپے میں
 فروخت کر دیا۔ بتاؤ۔ مجھے کتنا فائدہ یا نقصان
 ہوا؟

۳۶ ایک کتاب میں ۲۶۲ صفحے ہیں۔ ہر صفحے میں
 ۲۳ سطریں اور ہر سطر میں بحساب اوسط
 ۹ لفظ۔ بتاؤ۔ اُس کتاب میں کُل کتنے
 لفظ ہیں؟

۳۷ اگر ۱۵ شخصوں میں سے ہر ایک کو میں ۲۰ روپے
 ۰۷ دوں۔ تو بتاؤ۔ کہ اُن آدمیوں کو یہ
 رقم ادا کرنے کے بعد ۵۰۰ روپے کے نوٹ
 میں سے میرے پاس کیا بچے گا؟

۳۸ متواتر طاق عددوں کا مجموعہ راجن میں
 ۲۷ تیسرا عدد ہے۔ دریافت کرو۔

۳۹ اگر ایک کتاب کی قیمت ۰.۱۳ رو۔ ہو۔ تو بتاؤ۔

۱۵۵۰ کی ۱۵۵۰ کتبوں کی قیمت کیا ہوگی ؟
 ۳۲ سے شروع کر کے تیرہ عدد متواتر گھٹو۔
 اور اس سلسلے میں چٹنے جفت عدد ہیں ۔
 اُن کا مجموعہ دریافت کرو ۔

۲۱ ایک شخص نے ۶۵ من گیہوں بحساب ۶ روپے
 ۸ من فی من خریدے ۔ اُن میں سے ۵ من گیہوں
 ضائع ہو گئے ۔ بتاؤ ۔ باقی گیہوں فی من کس
 حساب سے بیچے ۔ کہ اُسے اتنی ہی قیمت مل
 جائے ۔ چٹنی اُس نے خرچ کی تھی ؟

۲۲ دو گھوڑوں اور ایک گاڑی کی قیمت ۱۰۴
 روپے ہے ۔ اگر ہر ایک گھوڑے کی قیمت گاڑی
 کی قیمت سے چھ گنی ہو ۔ تو ہر ایک گھوڑے
 کی قیمت دریافت کرو ۔

۲۳ اگر آٹو ۲ سیر پکتے ہوں ۔ تو ڈیڑھ سیر آٹوں
 کی قیمت زبانی بتاؤ ۔

۲۴ ایک شخص نے ایک مکان بنوایا ۔ ۱۲۶۵
 روپے کی ایٹیں خرچ ہوئیں ۔ ۱۵۰ روپے
 ۶ کا چٹنا ۔ ۱۰ روپے ۱۲ آنے کی تھلی ۔ ۴۵
 روپے ۱۰ آنے کی مٹی ۔ ۳۸۲ روپے ۶

راجوں اور مزدوروں کی مزدوری میں خرچ ہوئے۔
 اور ۲۵۰ روپے مستحق خرچ ہوئے۔ اگر زمین کی قیمت
 کچھ نہ دینی پڑی ہو۔ تو بتاؤ۔ کہ اُس مکان کے
 بنوانے پر اُس کا کل کتنا خرچ ہوا ؟

۲۵ ۶ جوڑے بڑوں اور ۴ ٹوپیوں کی قیمت ۴۴
 روپے ہے۔ اگر جوڑے کے ایک جوڑے کی
 قیمت ٹوپی کی قیمت سے سہ چند ہو۔ تو ایک
 جوڑا جوڑنے اور ایک ٹوپی کی قیمت علیحدہ علیحدہ
 بتاؤ +

۲۶ میرے پاس ۱۰۰۰ روپے کا نوٹ ہے۔ میں نے
 یہ نوٹ عطا کر خرچ کرنا شروع کیا۔ اگر میرا
 روزانہ خرچ ۱۵ روپے ۱۰ آنے ۸ پائی ہو۔ تو
 بتاؤ۔ کہ یہ رقم میرے خرچ کے لئے کتنے دن
 کافی ہو سکتی ہے۔ اور آخر روز مجھے کیا بچے گا ؟

۲۷ زید احمد بکر کی ماہوار آمدنی ۷۲ روپے ہے۔
 اگر زید کی آمدنی بکر سے ۲۸ روپے زیادہ ہو۔
 تو دونوں کی آمدنی علیحدہ علیحدہ بتاؤ +

۲۸ میرے پاس ۴۸۵ روپے ۵ آنے ۴ پائی ہیں۔
 اگر میں یہ رقم کچھ آدمیوں میں تقسیم کروں۔

۱. اور ہر ایک کو ۵ روپے ۲ آنے ۳ پائی دوں۔
تو بتاؤ۔ پوری پوری رقمیں ادا کرنے کے بعد
میرے پاس کیا بچیکا؟ اور یہ بھی بتاؤ۔ کتنے
آدمیوں میں پوری پوری تقسیم ہو سکتیگی؟

۲۹. ۵۲۶۷ کو ۵۶۷ سے دو سطروں میں ضرب دوہ

۵۰. ایک شخص ایک دن میں ۱۰ آنے ۸ پائی بچاتا

ہے۔ اور ایک بائیسکل جس کی قیمت ۱۲۰ روپے

ہے۔ خریدنی چاہتا ہے۔ بتاؤ۔ کتنے دن کے

بعد اُس کے پاس بائیسکل خریدنے کے لئے

کافی رقم جمع ہو جائیگی؟

۵۱. ۶۲۷۳۸ کو ۵۱۲ پر اجزائے ضربی کے ذریعے

تقسیم کرو۔ اور آخر میں جو باقی بچتی ہے۔

اُسے ظاہر کرو۔

۵۲. ایک شخص ہر روز ایک روپیہ ۵ آنے ۴ پائی

بچاتا ہے۔ اور وہ ایک گھوڑا خریدنا چاہتا

ہے۔ جس کی قیمت ۱۶۰ روپے ہے۔ بتاؤ۔ کتنے

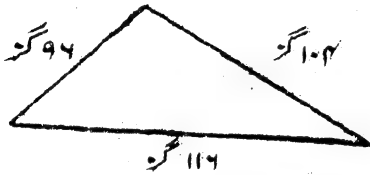
دن کے بعد اُس کی روزانہ بچت گھوڑا

خریدنے کے لئے کافی ہو جائیگی؟

۵۳. ۶۰۰۰ میں کونسا عدد جمع کریں۔ کہ حاصل

جمع ۱۱۷ پر پورا پورا تقسیم ہو جائے ؟
۵۴ اگر گیہوں کا نرخ چنوں سے ڈیوٹھا ہو۔ تو
 بتاؤ ۱۷ سیر گیہوں کے بدلے کتنے چنے آئیں گے ؟
 (جواب زبانی بتاؤ) ۵

۵۵ ایک کھیت مثلث کی شکل کا ہے۔ جس کے
 ضلعوں کی

لمبائی دی
 ہوئی ہے۔

اس کھیت

کے گز جنگلہ لگانے کی قیمت بحساب ۵ روپے
 ۵۰ فی گز دریافت کرو ۵

۵۶ میں نے ۱۷۰۵ روپے ایک آنہ ۴ پائی کچھ
 آدمیوں میں بحساب ۱۱ روپے ۸ آنے فی آدمی
 تقسیم کئے۔ کل آدمیوں کی تعداد بتاؤ۔ اور یہ
 بھی بتاؤ۔ کہ جو رقم باقی بچتی ہے۔ پھر اسے
 اُنہیں آدمیوں پر تقسیم کر دیا جائے۔ تو ہر ایک
 آدمی کو کتنی رقم اور زیادہ ملیگی ؟

۵۷ اگر کسی تقسیم کے سوال میں حاصل قسمت
 ۲۱۹۲ ہو۔ مقسوم علیہ ۳۵۸ اور باقی ۲۱۰ -

مقسوم دریافت کرو *

۵۸ ۱۱۷ روپے ۶ آنے کے تنغے کسی مدرسے کے

طلباء کو تقسیم کئے گئے۔ اگر ہر ایک تنغے کی

قیمت ۲ آنے ہو۔ تو کل طلباء کی تعداد جن کو

تنگے ملے۔ دریافت کرو *

۵۹ کوٹسا عدد ۱۴ کا اُنٹا ہی گنا ہے۔ چشتا کہ

۸۶۲۴۰ ہے ۱۱۰ کا ؟

۶۰ میرے پاس ایک ہزار روپے کی رقم ہے۔

جسے میں چھ آدمیوں میں تقسیم کرنی چاہتا

ہوں۔ اگر ہر ایک شخص کو ۱۵ روپے ۸ آنے

۹ پائی دیوں۔ تو بتاؤ۔ یہ رقم کتنے آدمیوں پر

تقسیم ہو سکتی ہے۔ اور میرے پاس آخر میں

کیا بچتا ہے ؟ یہ بھی بتاؤ۔ کہ اگر باقی رقم چار

آدمیوں میں تقسیم کی جائے۔ تو ہر ایک کو کیا

ملے گا اور کیا باقی رہے گا ؟

۶۱ ایک تالاب میں سے پانی کے ۱۷ حوض بھرے

گئے۔ اگر ۱۵ من پانی تالاب میں بچ رہا ہو۔

اور ہر حوض میں ۱۸ من پانی آتا ہو۔ تو بتاؤ۔

کہ تالاب میں کتنا پانی تھا ؟

۶۲ اگر ۱۶۰۱ روپے ۹ آنے کی رقم میں روپے -
 آنے - پائی ایک ہی تعداد میں ہوں - تو بتاؤ -
 کہ ہر ایک کی تعداد کیا ہے ؟
 ۶۳ $۲ \times ۲۵ \times ۵۲۵$ کی قیمت زبانی دریافت
 کرو +

۶۴ اگر بھوسے کا نرخ سوا روپیہ من ہو - تو بتاؤ -
 ۱۹ من بھوسہ کتنے میں آئیگا ؟ جواب زبانی
 دریافت کرو +

۶۵ ایک شخص کو اپنی تجارت میں پہلے سال
 ۴۰۲۵ روپے ۱۰ آنے ۸ پائی فائدہ ہوا - دوسرے
 سال ۲۵۴۰ روپے ۵ آنے ۴ پائی - تیسرے
 سال ۳۲۰۸ روپے ۸ آنے - چوتھے سال ۲۴۳۰
 روپے ۴ آنے - بتاؤ - اُسے بحساب اوسط
 سالانہ فائدہ کیا ہوا ؟

نوٹ - چند عددوں کی اوسط سے وہ عدد مراد ہے -
 جس کو اگر اتنی مرتبہ آپس میں جمع کریں - جتنی اُن
 عددوں کی تعداد ہے - تو یہ حاصل جمع اُن سب عددوں
 کی حاصل جمع کے برابر ہوگا - پس دئے ہوئے عددوں کی
 اوسط برابر ہے اُن کی حاصل جمع تقسیم اُن کی کل تعداد +

۶۶ ۲۴ ۵۵ ۵۵ ۳۵ کو ۲۵ اور ۴۰ کے حاصل ضرب پر تقسیم کرو۔ اور حاصل قسمت اور باقی زبانی دریافت کرو۔

۶۷ ایک شخص کو اپنی تجارت میں پہلے سال ۳۵۰ روپے ۶ آنے ۴ پائی - دوسرے سال ۴۷۰ روپے ۲ آنے ۵ پائی - تیسرے سال ۵۹۸۲ روپے ۱۱ آنے ۳ پائی - چوتھے سال ۶۰۱۰ روپے ۶ آنے ۹ پائی منافع ہوا۔ بتاؤ۔ اُسے بحساب اوسط سالانہ کیا فائدہ ہوا؟

۶۸ ۴۸ ۲۵ ۲۳ ۲۲ میں کوٹسا چھوٹے سے چھوٹا عدد جمع کریں۔ کہ حاصل جمع ۳۱۲۲ پر پورا پورا تقسیم ہو جائے؟

۶۹ ایک شخص کی سالانہ آمدنی ۵۵۰ روپے ۸ آنے ۶ پائی ہے۔ اور اُس کا روزانہ خرچ ایک روپیہ ۵ آنے ۴ پائی۔ اگر سال ۳۶۵ دن کا ہو۔ تو بتاؤ۔ سال کے آخر میں اُسے کیا بچیکا؟

۷۰ ۸۹۴۳۲ میں سے کوٹسا عدد تفریق کریں۔ کہ حاصل تفریق ۳۴۸۱ پر پورا پورا تقسیم ہو۔

ہو جائے ؟

۷۱ میں نے نین درجن رومال بحساب ایک آنہ

۵ پائی فی رومال - اور دو درجن کالر بحساب

۰۶ فی کالر - اور ایک درجن منکٹائیاں بحساب

۸ / ۹ پائی فی منکٹائی خریدیں - بتاؤ - میں نے

مُل کتنی قیمت ادا کی ؟

۷۲ آٹھ سال ہوئے - کہ ایک شخص کی عمر اپنی

بہن سے دو چھ تھی - اگر اُس کی بہن کی

عمر اس وقت ۲۴ سال کی ہو - تو بتاؤ - اُس

شخص کی عمر اس وقت کیا ہے ؟

۷۳ ۱۳۴ روپے کو دو لڑکوں میں اس طرح تقسیم

کرو - کہ ایک کو دوسرے سے ۲۶ روپے زیادہ

ملیں ؟

۷۴ ایک دیگچے میں ۱۸ لوٹے پانی سماتا ہے - اگر

لوٹے میں سوا سیر پانی آتا ہو - تو بتاؤ - دیگچے

میں کتنا پانی سماتا ہے ؟ (جواب زبانی بتاؤ) ؟

۷۵ چھ سال کے بعد ایک شخص کی عمر اپنے

لڑکے سے پچھلنی ہو جائیگی - اگر لڑکے کی عمر

اس وقت ۴ سال ہو - تو بتاؤ - جب اُس کا

لڑکا پیدا ہوا تھا۔ تو اُس وقت اُس کی
عمر کیا تھی ؟

۷۶ ۲۶۵۰ کو زید - عمرو اور بکر میں اس طرح
تقسیم کرو۔ کہ زید کو عمرو سے ۴۰۰ روپے زیادہ
ملیں۔ اور عمرو کو بکر سے ۱۵۰ روپے زیادہ
ملیں ۔

۷۷ ایک لڑکے اور اُس کے باپ کی عمروں کا
مجموعہ اس وقت ۶۲ برس ہے۔ دس سال
ہونے۔ کہ باپ کی عمر لڑکے سے پچھلنی تھی۔
باپ اور بیٹے کی موجودہ عمریں بتاؤ ۔

۷۸ کچھ رقم آ، ب، ج میں اس طرح تقسیم
کی گئی۔ کہ آ اور ب کو ۱۸۰ روپے ملے۔
آ اور ج کو ۱۷۰ اور ب اور ج کو ۱۵۰۔
بتاؤ۔ ہر ایک کو کیا ملا ؟

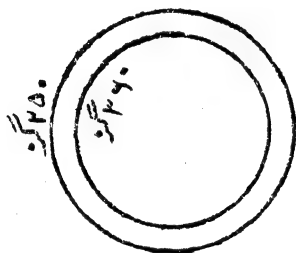
۷۹ ایک چھوڑ کھیت کے ایک ضلع کی لمبائی ۲۲۰
گز ہے۔ اگر اُس کے چاروں طرف دس دس
گز کے فاصلے پر درخت لگائے جائیں۔ تو کل
درختوں کی تعداد بتاؤ ۔

۸۰ جب اہم ٹیکس کی شرح ۵ پائی فی روپیہ ہو۔

تو بتاؤ۔ جس شخص کی آمدنی ۵۰ روپے ہو۔

اُس کو کتنا انکم ٹیکس دینا پڑیگا؟
۸۱ ۲۶۲ و ۲۲۵ و ۲۲۲ کا حاصل ضرب مسلسل
دریافت کرو۔

۸۲ ایک گول کھیت کے گود ایک گول سڑک
بنی ہوئی ہے۔ جس کی گولائی اندر کی طرف
۳۶۰ گز ہے اور باہر کی طرف ۴۵۰ گز۔ اگر
اُس سڑک کے

اندر اور باہر
کی جانب دس
دس گز کے
فاصلے پر درخت
لگائے جائیں۔

اور فی درخت ایک روپیہ ۸ آنے خرچ پڑے۔
تو بتاؤ۔ محل درخت لگانے میں کیا خرچ پڑیگا؟
۸۳ اگر ۴ پائی فی روپیہ کے حساب کوئی شخص
۱۵۰ روپے انکم ٹیکس دیتا ہو۔ تو بتاؤ۔ اُس
کی آمدنی کیا ہوگی؟

۸۴ اگر ۱۹ روپے کی ۲۳ سیر مٹھائی آتی ہو۔

۸۵. تو بتاؤ۔ ایک روپے کی کتنی مٹھائی آئیگی؟
(جواب زبانی بتاؤ) ۵

۸۵ اگر ۱۰۹ کو کسی عدد سے ضرب دیں۔ تو
۴۱ ۴۲ حاصل ضرب حاصل ہوتا ہے۔ بتاؤ۔
وہ عدد کیا ہے؟

۸۶ ایک شخص کچھ چیزیں ۳۳ روپے ۱۲ آنے
کوڑی کے حساب خریدتا ہے۔ اور ۲۱ روپے
۴ آنے درجن کے حساب فروخت کرتا ہے۔
بتاؤ۔ اُسے ایک چیز پر کتنا فائدہ ہوتا ہے۔
اور سو چیزوں پر کتنا؟

۸۷ تقسیم کے مفصل ذیل سوال میں جن عددوں
کی کمی ہے۔ انہیں لکھ دو:-

۷	
۸	۳ باقی
	۲ باقی ۱۲۰۴

۸۸ ایک شخص نے کچھ کپڑا ۵۰ روپے کے حساب
خریدا۔ اور ۶ آنے ۶ پائی فی گز کے حساب بیچا۔
اگر اُس کو کل ۴ روپے ۸ آنے فائدہ ہوا
ہو۔ تو بتاؤ۔ اُس نے کتنے گز کپڑا خریدا

اور بیچا؟

۸۹ زید کے پاس ۶۵۰ روپے ہیں۔ اور بکڑ کے پاس ۲۸۰ روپے۔ بتاؤ۔ زید بکڑ کو کتنے روپے دے۔ کہ دونو کے پاس برابر برابر روپے ہو جائیں؟

۹۰ ایک شخص نے ۲۹ من تیل ۲۵ روپے فی من کے حساب خریدا۔ اور پھر ۱۹ من تیل ۲۸ روپے فی من کے حساب خریدا۔ اور دونو کو ملا دیا۔ بتاؤ۔ ملے ہوئے تیل کی ایک من کی کیا قیمت ہے؟

۹۱ ایک شخص نے ۲۸۰ آم بحساب ۱۴ آم فی روپیہ اور اسی قدر آم بحساب ۳۵ آم فی روپیہ خریدے۔ دیکھنے سے معلوم ہوا۔ کہ ان میں سے ۱۰۰ آم سڑے ہوئے ہیں۔ انہیں اُس نے پھینک دیا۔ اور باقی آم اُس نے ۲ روپے کے ۲۳ کے حساب بیچ ڈالے۔ بتاؤ۔ اُسے کس قدر فائدہ ہوا؟

۹۲ ایک سوداگر نے ۱۱ پونڈ چائے ایک روپیہ ۴ آنے فی پونڈ کے حساب خریدی۔ اور

۱۵ پونڈ چاے ۱۴ آفے ۸ پائی فی پونڈ کے
 حساب اور ۱۴ پونڈ چاے ایک روپیہ ۸ پائی
 فی پونڈ کے حساب۔ اگر وہ ان سب چاؤں
 کو ملا کر ایک روپیہ ۲ آنے ۸ پائی فی پونڈ
 کے حساب فروخت کرے۔ تو بتاؤ۔ اُسے
 فی پونڈ کیا نفع ہوگا؟ اور کل کتنا نفع
 ہوگا؟

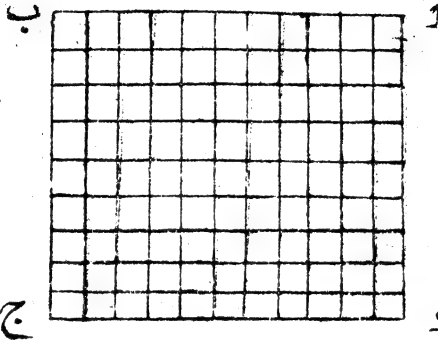
۹۳ دو عددوں کا حاصل جمع ۱۴۱۸ روپے ہے۔
 اگر چھوٹا عدد ۱۱۴ ہو۔ تو اُن عدد کا حاصل
 تفریق دریافت کرو۔

۹۴ اگر ۱۵ روپے کا ۲۲ سیر مکھن آتا ہو۔
 تو بتاؤ۔ ایک روپے کا کتنا آئیگا؟ (جواب
 زبانی بتاؤ)۔

۹۵ امرتسر سے پشاور کو ریل کے ذریعے مہل
 کے تھان جن کا وزن ایک من ہو۔ لے جائے
 میں ۱۰ روپے کرایہ خرچ ہوتا ہے۔ اور
 اس وجہ سے جس تھان کی قیمت امرتسر میں
 ۱۰ روپے ہوتی ہے۔ اُس کی قیمت پشاور میں
 ۱۰ روپے ۸ آنے ہو جاتی ہے۔ بتاؤ۔ ایک من

کی گنتھری میں نمل کے کتنے تھان ہوتے ہیں ؟
۹۶ شکل ا ب ج د کے ذریعے ثابت کرو ۔ کہ

$$11 \times 9 = 9 \times 11$$

۹۷ ۲۲۲ اور ۵۱۶ کے حاصل ضرب میں سے کس
 عدد کو تقریباً کرئیں۔ کہ وہ ان دونوں
 کے مجموعے کے برابر ہو جائے ؟

۹۸ اگر ایک من آٹے کی قیمت ۶ روپے ۰۸ رہو۔
 تو بتاؤ۔ کہ آٹے کی نین بوریوں کی قیمت کیا
 ہوگی۔ جبکہ ہر ایک بوسی میں ۲ من آٹا ہو ؟

۹۹ کس عدد کو ۶۰۸ سے ضرب دیں۔ کہ ۶۶۸۸
 ہو جائے ؟

۱۰۰ بتاؤ۔ ایک روپیہ ۱۰ کی رقم ۲۶ روپے ۳۰

میں کتنی مرتبہ خاں ہے ؟

۱۰۱۔ کس عدد کو ۳۷ سے ضرب دیں۔ کہ وہی

حاصل ضرب حاصل ہو۔ جو ۱۸۵ کو ۶۱۸

کے ساتھ ضرب دینے سے حاصل ہوتا ہے ؟

۱۰۲۔ اگر ۴۰۵ روپے ۸ آنے ۶ پائی کو ۵ روپے

۴ آنے ۳ پائی پر تقسیم کریں۔ تو حاصل قیمت

اور باقی بتاؤ ؟

۱۰۳۔ اگر میرے پاس ۴۴ روپے اور ہوں۔ تو

میں ۸۴۵ روپے کا قرض بھی ادا کر دیتا۔

اور ۳۲۵ روپے میرے پاس بچ بھی رہتے۔

بتاؤ۔ میرے پاس کتنے روپے ہیں ؟

۱۰۴۔ اگر ۱۳ روپے کی ۱۶ سیر مرغیں آتی ہوں۔

تو بتاؤ۔ ایک روپے کی کتنی آئیں گی ؟

(جواب زبان بتاؤ) ؟

۱۰۵۔ ایک شخص کو ۱۰۰ روزانہ مزدوری ملتی

ہے۔ اور جس دن ناغہ کرتا ہے۔ تو اس

دن مزدوری نہیں دی جاتی ہے۔ اور اس

کے علاوہ ۴ آنے جڑمانہ دینے پڑتے ہیں۔

اگر ہمیشہ ۳۰ دن کا ہو۔ اور وہ ۵ ناغے

کرے۔ تو بتاؤ۔ اسے مہینے کے آخر میں کیا
مزدوری ملیگی ؟

۱۰۶ زید اور بکر کے پاس ۱۵۸ روپے ہیں۔ عمرو
کے پاس زید اور بکر سے ۹۸ روپے کم ہیں۔
اور بکر کے پاس عمرو سے ۱۸ روپے زیادہ ہیں ؟
بتاؤ۔ ہر ایک کے پاس کتنے روپے ہیں ؟

۱۰۷ اگر انکم میکس کی شرح ۵ پائی فی روپیہ ماہوار
ہو۔ اور میری آمدنی ۲۵۳۵ روپے ماہوار ہو۔
تو بتاؤ۔ مجھے ایک سال میں کس قدر انکم میکس
دینا پڑتا ہے ؟ (سال کے ۱۲ مہینے شمار کرو) ؟
۱۰۸ میں نے کچھ روپے سے تجارت شروع کی۔ پہلی
تجارت میں ۲۵۶۵ روپے ۵ آنے ۲ پائی فائدہ
ہوا۔ دوسری تجارت میں ۱۸۹۰ روپے ۶ آنے
۸ پائی نقصان ہوا۔ تیسری تجارت میں ۵۶۸
روپے ۹ آنے ۶ پائی فائدہ ہوا۔ چوتھی تجارت
میں ۷۲۰ روپے ۸ پائی نقصان ہوا۔ بتاؤ۔ مجھے
ان سب تجارتوں میں کل کتنا فائدہ یا
نقصان ہوا ؟

۱۰۹ میں نے ایک گتہ ۳۵ روپے کو خریدا۔ اور

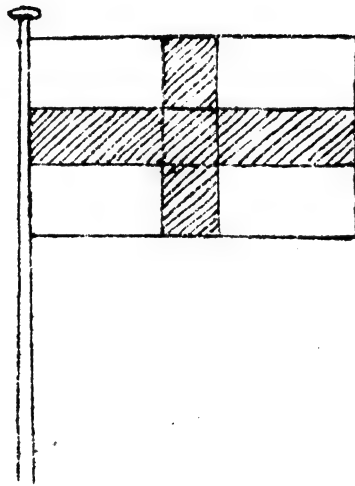
ایک ہلی اُس سے ۱۵ روپے کم کو۔ اور ایک گھوڑا ہلی اور کٹتے کی دو چند قیمت سے ۳۰ روپے زیادہ کو۔ بتاؤ۔ میں نے گل رکٹنا روپیہ خرچ کیا؟

۱۱۰ ایک شخص نے ایک گھوڑا ۳۶۵ روپے کو خریدا۔ اور ایک سال اُسے اپنے پاس رکھا۔ اس عرصے میں اُس کے دلنے گھاس وغیرہ پر ۲۴۵ روپے ۶ آنے ۸ پائی خرچ ہوئے۔ اب اُس نے یہ گھوڑا ۲۳۵ روپے اصل قیمت پر فائدہ لے کر بیچ ڈالا۔ بتاؤ۔ اس سود میں اُس کو کیا نقصان رہا؟

۱۱۱ ۲۵۲۵ روپے ۸ آنے ۶ پائی اور ۱۸۳۸ روپے ۹ آنے ۱۰ پائی کے حاصل تفریق کو ۱۶۰ سے اجزائے ضمنی کے ذریعے ضرب دو:

۱۱۲ ایک جھنڈے کا پھریرا تیار کرنے میں سفید کپڑا ۸ گز خرچ ہوتا ہے۔ اور سُرخ کپڑا تین گز۔ اگر سفید کپڑا ۲ روپے ۱۲ گز ملتا ہو۔ اور سُرخ ایک روپیہ ۱۴ گز۔ اور لکڑی کا ڈنڈا تیار کرنے میں ۳ روپے ۷ گز خرچ ہوں۔

اور اُس کے اوپر کا لٹو ۲ روپے ۱۲ میں
 آتا ہو۔ اور دوزی کو پھیرے کی سلائی ۲
 روپے ۹ دینی پڑے۔ تبتاؤ۔ اُس جھنڈے
 کے تیار کرنے پر کل کتنا خرچ آئیگا ؟

جوابات

نمبر ۱ - صفحہ ۴

- ۱ ۲ پیسے * ۲ ۸ روپے * ۳ ۶ روپے * آنے *
- ۴ ۲۴ گروہ * ۵ ۱۵ پیسے * ۶ ۱۵ * *
- ۷ ۴۴ طالب علم * ۸ ۷ روپے * آنے *
- ۹ $14\frac{1}{2}$ میل * ۱۰ ۲۲ * ۱۱ ۸ * *
- ۱۱ $4\frac{1}{2}$ من * ۱۲ $9\frac{1}{2}$ سال * ۱۳ ۱۵۲ روپے *
- ۱۴ $22\frac{1}{2}$ من * ۱۵ $244\frac{1}{2}$ بیگے *
- ۱۶ ۶۲۲ روپے * آنے * ۱۷ ۲۲۹۲ روپے * آنے *
- ۱۸ ۹۷۳ * ۱۹ ۱۲۸۰ * ۲۰ ۸ * *
- ۲۱ ۶۸۲۵ * ۲۲ ۸ * ۲۳ ۱۳ سال *
- ۲۴ ۷۱۵ * ۲۵ ۹۰۰۳ * ۲۶ ۲۴۷۰ * ۲۷ ۶۸۴۰ *

نمبر ۲ - صفحہ ۱۲

زبان مشق کے لئے

- ۱ ایک پیسہ * ۲ ۳ سیر * ۳ چمٹانک *
- ۴ $\frac{1}{2}$ یعنی چوتھا حصہ * ۵ ۲۰ چمٹانک *
- ۶ ۲۷ روپے * ۷ ۲۶ میل * ۸ ۱۶۵ روپے *

۸ ۱۲ پیسے * ۹ ۹ گز * ۱۰ ۲۰ برس *

۱۱ $\frac{1}{16}$ یعنی چوتھا حصہ * ۱۲ ۲۸ پیسے *

تخریری مشق کے لئے

۱۳ ۱۲۲۱ روپے * ۱۴ ۱۳۵ روپے * ۱۵ ۹۳۶ روپے *

۱۶ $\frac{1}{16}$ یعنی ڈھائی * ۱۷ $\frac{1}{16}$ یا پانچ

۱۸ $\frac{1}{16}$ یعنی چوتھا حصہ * ۱۹ پانچ پاؤ گز *

۲۰ ایک روپیہ * ۲۱ تین آدھ گز * ۲۲ ایک روپیہ *

۲۳ ۶ روپے * ۲۴ ۱۱۷۰ *

نمبر ۳ - صفحہ ۱۹

۱ ۳ و ۲ و ۱۲ * ۲ ۱۲ و ۱۹ و ۳ *

۳ ۶ * ۴ ۳ * ۵ ۶ * ۶ ۶ *

۷ ۵۴ * ۸ ۷ * ۹ ۷ * ۱۰ ۲ *

۱۱ ۶ و ۱۰ و ۱۵ * ۱۲ ۱۲ و ۱۷ و ۲۰ *

۱۳ ۵ * ۱۴ ۵ * ۱۵ ۱۰ * ۱۶ ۵ *

۱۷ ۱۵۰ * ۱۸ ۵۰ * ۱۹ ۴ سوائے *

۲۰ ۴ سوائے * ۲۱ ۱۳ و ۱۹ و ۱۱ و ۱۵ ڈیڑھے *

۲۲ ۵ و ۱۰ و ۱۳ و ۱۶ سوائے *

۲۳ ۰ * ۲۴ - یعنی $\frac{1}{16}$ * ۲۵ ۳۱ *

۲۶ ۳ و ۱۲ و ۱۳ *

۲۷ ۱۰ و ۱۱ و ۱۰ و ۱۵ *

۲۸ ۱۷ و ۱۸ و ۲۴ و ۱۹ *

۲۹ ۳ آنے * ۳۰ ۱۶ آنے * ۳۱ ۲ چھٹانک *

۳۴	۲۱	آنے	۳۳	۱۶	روپے	۳۴	۰۲۲	پیسے	+
۳۵	۱۶	سیر	۳۶	۰۲۲	سیر	۳۷	۰۹		+
۳۸	۱۰	گڑ غل	۳۹	۰۱۰	روپے	۴۰	۰۷	پیسے	+
۴۱	۲۲	سیر	۴۲	۱۶	من	۴۳	۰۱	من	+
۴۴	۱۳	روپے	۴۵	۱۶	سیر	۴۶	۰۱۷	سیر	+
۴۷	۱	چھٹانک	۴۸	۰۱		۴۹	۰۱۷		+
۵۰	۰۲۲	روپے							+

نمبر ۴ - صفحہ ۳۹

۱	۳۲	آنے	+	۲	۵۶	آنے	+	۳	۱۴۴	پائی	+
۴	۱۶۴	پائی	+	۵	۱۶۰		+	۶	۹۶	آنے	+
۷	۱۴۴	آنے	+	۸	۸۸		+	۹	۴۰		+
۱۰	۳۲	پیسے	+	۱۱	۵۶	پیسے	+	۱۲	۶۰	پیسے	+
۱۳	۳۰		+	۱۴	۱۳۲	پائی	+	۱۵	۱۶۸	پائی	+
۱۶	۱۸۰	پائی	+	۱۷	۱۶۱		+				

نمبر ۵ - صفحہ ۴۱

(الف)

۱	۴۸	آنے	+	۲	۱۶۶	آنے	+
۳	۹۱۳	آنے	+	۴	۴۲۳	۴۸	+
۵	۲۶۴	۱۲۸	+	۶	۲۸۰	۹۶۰	+
۷	۱۳۴	۸۸۱	+	۸	۱۵۳	۰۲۶۸	+
۹	۱۲۱	۷۴۲	+	۱۰	۴۱۰	۸۲	+

✧ ۲۰۹۰۸۴۹۵ ۱۲	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۵ ۱۲
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰ ۱۴	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰ ۱۴
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۵۵ ۱۶	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۵۵ ۱۶
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰ ۱۸	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰ ۱۸
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰ ۲۰	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰ ۲۰
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰ ۲۲	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰ ۲۲
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰ ۲۴	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰ ۲۴
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰ ۲۶	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰ ۲۶
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰۰ ۲۸	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰۰ ۲۸
✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰۰۰ ۳۰	✧ ۲۰۹۰۸۴۹۰۰۰۰۰۰۰ ۳۰

(ب)

✧ ۳۱ ۲۲۸۸۸ ۲	✧ ۳۱ ۲۲۸۸۸ ۲
✧ ۳۱ ۲۸۹۵۲۴ ۴	✧ ۳۱ ۲۸۹۵۲۴ ۴
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۰ ۶	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۰ ۶
✧ ۳۱ ۲۲۹۱۲ ۸	✧ ۳۱ ۲۲۹۱۲ ۸
✧ ۳۱ ۲۵۹۹۵ ۱۰	✧ ۳۱ ۲۵۹۹۵ ۱۰
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲ ۱۲	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲ ۱۲
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲ ۱۴	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲ ۱۴
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰ ۱۶	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰ ۱۶
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰ ۱۸	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰ ۱۸
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰ ۲۰	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰ ۲۰
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰۰ ۲۲	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰۰ ۲۲
✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰۰۰ ۲۴	✧ ۳۱ ۲۲۲۲۲۰۰۰۰۰ ۲۴

۲۵۰	۲۵۹۳۶۱۲۸۰۰	پائی	۲۴	۵۰۰۱۶	پائی
۲۶	۶۵۵۸۶۶	۲۸	۱۶۱۵۳۳۲	۲۸	۱۶۱۵۳۳۲
۲۹	۲۶۲۲۰	۳۰	۳۳۱۸۸۸	۳۰	۳۳۱۸۸۸
۳۱	۹۱۳۱۴۴	۳۲	۲۰۶۰۴۰۳	۳۲	۲۰۶۰۴۰۳
۳۳	۱۶۲۳۲۱	۳۴	۱۶۴۵۶۸	۳۴	۱۶۴۵۶۸
۳۵	۴۰۴۶۱	۳۶	۲۰۶۷۹۵۰	۳۶	۲۰۶۷۹۵۰
۳۷	۲۲۱۸۶	۳۸	۶۰۸۳۶	۳۸	۶۰۸۳۶
۳۹	۹۷۴۵۵	۴۰	۱۳۸۰۰۶	۴۰	۱۳۸۰۰۶
۴۱	۶۱۰۷۵۲	۴۲	۱۱۶۷۳۰	۴۲	۱۱۶۷۳۰
۴۳	۸۰۳۴۴	۴۴	۲۰۲۸۷۸۰	۴۴	۲۰۲۸۷۸۰
۴۵	۲۳۴۴۴۱۲	۴۶	۱۵۶۷۶۱	۴۶	۱۵۶۷۶۱
۴۷	۹۰۶۱۹۲	۴۸	۲۰۲۹۱۰۲۵	۴۸	۲۰۲۹۱۰۲۵
۴۹	۱۳۵۶۵۵۹	۵۰	۶۰۰۹۳	۵۰	۶۰۰۹۳

(ج)

۱	۹۹۲	پیسے	۲	۸۹۳۵	پیسے
۳	۱۸۷۱۸	پیسے	۴	۶۰۵۱۵۹	۶۰۵۱۵۹

(د)

۱	۲۴۲۴	ادھتے	۲	۶۱۷۶	ادھتے
۳	۸۰۶۴	۴	۱۳۲۸۵۶	۴	۱۳۲۸۵۶

(س)

۱	۱۰۹۹۳۸۶۰	گوڑی	۲	۱۵۶۳۸۲۸۰	گوڑی
۳	۵۳۴۸۱۰۰	۴	۵۳۴۸۱۰۰	۴	۵۳۴۸۱۰۰

(ک)

۱	۷۲۳۰۸	دھڑی	۲	۱۳۲۷۰	دھڑی
۳	۸۹۰۸۲	"	۴	۶۷۳۱۲	"
۵	۲۵۶۰۰۰	"			

(ن)

۱	۳۵۹	کتابیں	۲	۹۹	مکت
۳	۳۴۰۰	فقیر			

نمبر ۶ - صفحہ ۴۸

۱	۳	آنے	۲	۴	آنے	۲	پانی
۳	۵	"	۴	۶	"	۲	"
۵	۲	روپے	۶	۴	روپے	۲	آنے
۷	۳	آنے	۸	۶	"		
۹	۸	"	۱۰	۲	"		
۱۱	۵	"	۱۲	۲	پونڈ	۲	روپے
۱۳	۲	پونڈ	۱۴	۴	"	۴	"
۱۵	۶	"	۱۶	۶	"	۱۰	"
۱۷	۳	"					

نمبر ۷ - صفحہ ۵۰

(الف)

۱	۲۰۸۳	روپے	۲	۶	پانی
۲	۲۹۷۷	"	۳	۹	"

۳	۱۲۷۴	روپے ۴ آنے ۶	
۴	۵۲۰	۱۰ ۴ ۷ پائی	۶
۵	۲۵	۱۵ ۴ ۰	۷
۶	۲۴۷	۱۳ ۴ ۹	۸
۷	۳۱۷	۰ ۴ ۰	۹
۸	۱۱۱	۸ ۴ ۶	۱۰
۹	۱۳۵	۷ ۴ ۹	۱۱
۱۰	۵۱	۱۰ ۴ ۰	۱۲
۱۱	۱۲۳۹۴	۱۵ ۴ ۰	۱۳
۱۲	۶۰۴	۱۲ ۴ ۰	۱۴
۱۳	۳۹۸	۱۰ ۴ ۱	۱۵
۱۴	۴۸	۲ ۴ ۶	۱۶
۱۵	۵۵	۵ ۴ ۱ پیسہ	۱۷
۱۶	۶۹	۱۳ ۴ ۰	۱۸
۱۷	۱۲۰		۱۹
۱۸	۱۴	روپے ۹ آنے ۲ پیسے ۸ کوڑی	۲۰
۱۹	۷	۱۵ ۴ ۱	۲۱
۲۰	۴	۱۳ ۴ ۲	۲۲
۲۱	۵۶۸۳	روپے ۸ آنے ۶	۲۳
۲۲	۱۹۶۱۳	۲۳ ۴ ۳۷ ۱۳ روپے	۲۴
۲۳	۹۴۶۶۴	۸ آنے ۶	۲۵
۲۴	۱۶۹۵۱۴۱	روپے ۱۲ آنے ۶	۲۶
۲۵	۲۴۴۶۶۳	۱۲ ۴ ۰	

۲۷	۱۰۸۲۰۹	روپے ۸	آنے *
۲۸	۳۹۳۳۲۸	۴	۴
۲۹	۲۹۰	۸	۳ پائی *
۳۰	۳۲۵	۳	۱۱
۳۱	۱۳۵۲۷	۱۴	۳
۳۲	۲۰۸	روپے ۵	آنے ۲ پیسے ۴ کوڑی *
۳۳	۸۹	۳۴	۲۵ روپے ۳ آنے *
۳۵	۳۶۵	۵ پائی *	۳۶ ۲۲۵ ۴
۳۷	۵۹۴	۳	۱۲ ۲۵۰ ۳۸
۳۹	۱۲۱۸۸	روپے ۷	آنے ۹ پائی *
۴۰	۱۶۲۸	۵	۱۱
۴۱	۲۱	روپے ۱۵	آنے ۲ پیسے ۵ کوڑی *
۴۲	۱۴۷	۱۷	روپے *
۴۳	۸	روپے ۷	آنے ۱۰ پائی *
۴۴	۱۴۴۳۶۵	روپے ۱۲	آنے ۳ پائی *
۴۵	۲۲۵۰	۴	۸
۴۶	۲۲۵۹	۱۴	۶
۴۷	۲۲۳۹	۱۴	۲ پیسے ۵ کوڑی *
۴۸	۲۳۸۵۷	۴	
۴۹	۱۷۰۰	۴	۱ پیسہ *
۵۰	۱۶۲۲۴	۷	۱
۵۱	۲۲۱۴	۸	۶
۵۲	۲۶۸۸	۱	۹

۵۳	۳۶۹	روپے ۸	پائی *
۵۴	۱۰۲	ایک آنہ	۶ پائی *
۵۵	۱۶	۴ آنے	۴ پائی *
۵۶	۲۱۹۱	۱۴	۶ //
۵۷	۴۳۹	۶	۲ //
۵۸	۱۱۰۷۱۳	۰	۶ //
۵۹	۵۴۰	۲	۱۱ //
۶۰	۴۲۸۰	۱۰	۹ //

(ب)

۱	۳۶۶۱۹	پونڈ ۲	روپے ۱۰	آنے ۲	پائی *
۲	۹۵۱۵۲۵۲	پونڈ ایک	روپیہ ۱۰	آنے *	
۳	۱۲۲۴۲۳	۱۳	روپے ۴	//	*
۴	۱۳۰۴۱۷۰	۶	//	*	
۵	۷۹۱۴۵۹۴	۱۲	//	*	
۶	۹۳۲۱۸۲۲	۱۳	//	*	
۷	۸۳	پونڈ ۵	روپے ۷	آنے ۱۱	پائی *
۸	۳۳۱	۱۳	//	۳	۵ //
۹	۲۶۴	۱۳	//	۳	۲ //
۱۰	۱۶۰۵	۱۰	//	۳	+
۱۱	۲۳۲	۷	//	۱۰	پائی *
۱۲	۲۹۲	۶	//	۴	۵ //
۱۳	۲۴۵۰	۲	//	۲	۱۰ //
۱۴	۸۳	۵	//	۱۳	+

۱۵	۷۴۴	پونڈ ۵ روپے ایک آنے	۱۵
۱۶	۶۰۰	۹ " ۱۳ آنے ۲ پیسے	۱۶
۱۷	۱۹۳۱۶	۶ " ۹ " " " " "	۱۷
۱۸	۲۵۸۰	۱۳ " ۱۰ " ۲ " " " " "	۱۸
۱۹	۲۶۴	۱۱ " ۱۰ " ۲ " " " " "	۱۹
۲۰	۱۲۵۴	۱۱ " ۵ " " " " " " "	۲۰
۲۱	۷۳۷	۱۳ " ۴ " " " " " " "	۲۱
۲۲	۶۲	۱۱ " ۲ پیسے	۲۲
۲۳	۹۶	پونڈ ۱ روپیہ ۶ آنے ۳ پیسے ایک دھیلہ	۲۳
۲۴	۸۸۷	۸ " ۲ " ۲ " ۱ " " " " "	۲۴
۲۵	۹۹۱	۱۱ " ۶ " ۳ پائی	۲۵
۲۶	۹۴	۱۳ آنے	۲۶
۲۷	۸۸۷	۱۱ روپے ۸ آنے ۲ پیسے	۲۷
۲۸	۸۸۷	۸ " ۱۲ " ۲ " ایک دھیلہ	۲۸
۲۹	۱۳۲	۵ " ۱۳ " ۱ " " " " "	۲۹
۳۰	۹۳۹	۱۳ " ۱۳ " ۶ پائی	۳۰
۳۱	۵۷۶	۰ " ۴ " ۱ ٹکہ	۳۱
۳۲	۱۴۶۷	۹ " ۴ " " " " "	۳۲
۳۳	۱۷۷۵	پونڈ ۱ ایک روپیہ	۳۳
۳۴	۵۶۳	۷ روپے ۱۱ آنے	۳۴
۳۵	۵۸۴	۳ " ۸ " ایک ٹکہ	۳۵
۳۶	۴	۶ " " " " " "	۳۶
۳۷	۱۴۶	۱۱ " ۱۲ " " " " "	۳۷

پانی	روپے	پونڈ	۲۱۶۳۷	۳۸
۴	۸	۳	۵۸	۳۹
۴	۸	۴	۵۸۸	۴۰
۴	۱۱	۴	۱۴۹۸	۴۱
۴	۸	۰	۸۶۷۶	۴۲
۴	۶	۷	۵۸۵	۴۳
۴	۵	۴	۱۲۷۹	۴۴
۴	۸	۱۳	۲۱۰۹۲	۴۵
۴	۲	۴	۷۰۳۷	۴۶
۴	۱۱	۴	۸۲۲۹۱	۴۷
۴	۱۵	۱۳	۵۶	۴۸
۴	۵	۰	۳۲۸	۴۹
۴	۱۲	۱۲	۸۷۶	۵۰

7.

۱	۱۵۶۲	روپے ۸ آنے ۶
۲	۶۹۴۴	پونڈ ۶ روپے ۱۰ آنے ۸ پائی ۶
۳	۲۰	روپے ۵ آنے ۴ ۱۲ روپے ۱۲ آنے ۶
۵	۱۵	۱۰ ۶ ۱۰ ۶ ۸ ۶ پائی ۸
۷	۶۲۵	۶ ۸ ۶ ۴
۹	۸	۲ آنے ۱۰ ۳ ۴

نمبر ۸ - صفحہ ۵۸

۱۔ ۳۰ روپے ۸ آنے ۶ ۱۰ روپے ۶

۱۶	۱۳۹۸۸۳	روپے ۵ آنے ۲ پائی	+
۱۷	۱۵۷۷۴۹۹	۰	+
۱۸	۸.۹۹۷	۹	+
۱۹	۱۴۵۷۲	۹	+
۲۰	۷۴۷۹۷	۹	+
۲۱	۱۸.۱	۱۵	+
۲۲	۱.۷۷۸	۱۵	+
۲۳	۱۴۹.۸	۵	+
۲۴	۴۹۹۹۹	۱۴	+
۲۵	۱۱۲۸۷۹	۲	+
۲۶	۳.۱۳۱	۸	+
۲۷	۳۶۱۵۲۸	۱۳	+
۲۸	۴۱۲۷	۱۵	+
۲۹	۱۶۵۲۸۷	۵	+
۳۰	۱.۸۸۲۹	۳	+
۳۱	۳۷۲۲۴۸	۹	+
۳۲	۱۵۲۹۴۲	۱۱	+
۳۳	۱۶۱۴۶۱	۱۰	+
۳۴	۱۲۹۳۳۱۹	۵	+
۳۵	۸.۶۰۰۰	۱۰	+
۳۶	۴.۵۸۳۴	۱۵	+
۳۷	۱۴۱۴۵۹۷	۱۴	+
۳۸	۳.۵۰۶	۱	+

✱	۳۱	۴	۲	۱۰	۲	۱۲۴۴۹۴	۳۹
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۱۰۴۲۴۱	۴۰
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۲۹۵۸	۴۱
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۸۹۹۸۵۴	۴۲
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۱۴۹۴۴۴۴	۴۳
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۸۴۴۵۴۴۴	۴۴
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۵۵۴۹۴۴۹	۴۵
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۱۰۴۸۹۵۱۰۴	۴۶
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۵۰۴۹۱۴	۴۷
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۴۱۰۹۰۴۴	۴۸
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۵۴۴۴۰۴۴۴	۴۹
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۴۴۴۹۱۸۴	۵۰
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۹۰۹۱۱۵۰	۵۱
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۴۴۴۴۴۴	۵۲
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۹۴۴۰۴۴۴۸۸	۵۳
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۱۴۱۱۰۴۹۴	۵۴
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۸۸۴۴۴۴	۵۵
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۵۰۵۵۱	۵۶
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۱۱۱۴۱	۵۷
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۴۸۱۴۴۵۹۱۹	۵۸
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۸۴۹۹۴۴۸۵۹	۵۹
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۱۴۸۴۴۵۹۸	۶۰
✱	۴	۴	۴	۴	۴	۸۱۴۰۹۴۴۸۵	۶۱

✧	پائی	۸	آنے	۵	روپے	۱۱۱۸۱	۶۲
✧	✧	۵	✧	۱۳	✧	۱۲۶۳۰	۶۳
✧	✧	۰	✧	۱۲	✧	۲۴۷۰	۶۴
✧	✧	۶	✧	۲	✧	۱۷۲۴	۶۵
✧	✧	۶	✧	۱۰	✧	۷۴۵۹	۶۶
✧	✧	۱۰	✧	۱	✧	۱۰۱۲۲۴	۶۷
✧	✧	۱۰	✧	۳	✧	۱۸۷۵۴	۶۸
✧	✧	۳	✧	۸	✧	۳۹۰۱	۶۹
✧	✧	۴	✧	۱۰	✧	۴۱۷۶	۷۰
✧	✧	۷	✧	۱۴	✧	۷۵۷۴	۷۱
✧	✧	۹	✧	۱	✧	۲۰۱۸	۷۲
✧	✧	۱۱	✧	۱	✧	۱۱۳۶۱	۷۳
✧	✧	۵	✧	۱۴	✧	۴۵۵۴	۷۴
✧	✧	۳	✧	۲	✧	۴۲۱۹	۷۵
✧	✧	۳	✧	۳	✧	۳۸۳۵۰	۷۶
✧	✧	۱۰	✧	۱۰	✧	۱۲۰۱	۷۷
✧	✧	۶	✧	۹	✧	۵۶۹۸	۷۸
✧	✧	۱۰	✧	۹	✧	۵۷۳۵	۷۹
✧	پائی	۶	آنے	۱۴	روپے	۲۶۲۰۱۲	۸۰
✧	✧	۱۰	✧	۶	✧	۲۶۵۶۶۲۱	۸۱
✧	✧	۷	✧	۴	✧	۲۴۱۸۸۲	۸۲
✧	✧	۶	✧	۸	✧	۵۱۷۰۷	۸۳
✧	✧	۲	✧	۴	✧	۱۹۳۹۷۴	۸۴

۸۵	۱۰۰۷۴۲	روپے ۸ آنے ۱۱ پائی	۰
۸۶	۲۲۲۳۵۹	۱۰ // ۳ // ۰	+
۸۷	۳۷۳۵۲	۵ // ۴ // ۰	+
۸۸	۶۷۱۷۷۵۵۸	۸ // ۱ // ۰	+
۸۹	۹۷۴۵۶	۳ // ۲ // ۰	+
۹۰	۲۲۱۷۹۵	۵ // ۵ // ۰	+
۹۱	۷۹۷۲	۲ // ۸ // ۰	+
۹۲	۱۷۱۶۳۱	۹ // ۷ // ۰	+
۹۳	۵۸۹۰	۹ // ۸ // ۰	+
۹۴	۱۲۴۶۵۷	۴ // ۷ // ۰	+
۹۵	۷۹۹۹۷۷	۸ // ۱۱ // ۰	+
۹۶	۱۱۸۱۱	۱۲ // ۸ // ۰	+
۹۷	۲۱۳۱۵۱	۱۰ // ۴ // ۰	+
۹۸	۴۰۰۳	۳ // ۹ // ۰	+
۹۹	۷۷۹۳	۴ // ۵ // ۰	+
۱۰۰	۱۴۹۲۳	۱۵ // ۰ // ۰	+
۱۰۱	۲۱۲۱	۱ // ۶ // ۰	+
۱۰۲	۱۳۴۶۶	۱۰ // ۶ // ۰	+
۱۰۳	۳۳۲۱۳	۱ // ۹ // ۰	+
۱۰۴	۶۸۷۸۱	روپے ۹ آنے ۱۰۵	+
۱۰۶	۵۳	روپے ۱ آنے ۱۰۷ پائی ۲۰۰	+
۱۰۸	۱۲۳۹۰۰	روپے ۸ آنے ۱۰۹	+
۱۱۰	۷۶۴۴	۸ // ۱۳ // ۱۳۰	+

۱۱۲ ۸۳ روپے ۸ آنے ۳ پائی ۱۱۳ ۱۸ روپے ۶ آنے ۵ پائی +
 ۱۱۴ ۸۵ ۴ ۱۱۵ ۳۵ ۵ ۱۰
 ۱۱۶ ۳۵ ۱ ۱۱۷ ۱۱ ۳ پائی ۱ ۲
 ۱۱۸ ۸۳۰۰۰ روپے ۱۱۹ ۴۲۲ ۸
 ۱۲۰ ۱۲۳۳۷ ۵ آنے ۸ پائی *

نمبر ۱۰ - صفحہ ۸۶

۱ ۸ آنے * ۲ ۲ روپے ۶ آنے *
 ۳ ۹ * ۴ ۲ ۴ *
 ۵ ایک روپیہ ۷ آنے * ۶ ۳ آنے ۱ پائی *
 ۷ ۳ آنے ۳ پائی * ۸ ۲ ۲ *
 ۹ ۳ پائی * ۱۰ ۳ روپے ۸ آنے *
 ۱۱ ۶ روپے ۱۰ آنے * ۱۲ ۸ ۱۰ *
 ۱۳ ۹ ۱۲ * ۱۴ ۴۴ ۱۲ *
 ۱۵ ۹ آنے ۹ پائی * ۱۶ ۱۱ آنے ۱۰ پائی *
 ۱۷ ۱۴ ۹ * ۱۸ ۴ روپے ۵ آنے ۶ پائی *
 ۱۹ ۹ روپے ۶ آنے ۴ پائی * ۲۰ ۶ ۶ ۱۰ *
 ۲۱ ۸ پائی + ۲۲ ۲ آنے ۷ پائی *
 ۲۳ ۲ آنے ۸ پائی + ۲۴ ۱ ۱۲ *
 ۲۵ ۱ ۱۱ ۱۲ * ۲۶ ۱۲ *
 ۲۷ ۱۲ * ۲۸ ۱۲ *
 ۲۹ ۷ روپے ۸ آنے ۶ پائی *
 ۳۰ ۳ ۹ ۹ *

نمبر ۱۱ - صفحہ ۸۷

۱	۲	روپے ۱۰	آنے ۳	پائی ۲	روپے ۴	آنے ۴	پائی ۲	+
۳	۱۷۱	۱۱	۴	۳۲۵	۱۱	۴	۳	+
۵	۱۷۰	۱۴	۴	۱۳۲	۴	۳	۲	+
۷	۴۰۷	۱۱	۱۱	۱۰۸	۱۱	۱۴	۵	+
۹	ایک پائی +			۹۸	۹	۴	۶	+
۱۱	۴	آنے ۱۱	پائی ۱۲	۲۸۸	۱۲	۱	۷	+
۱۳	۷۰۷	روپے ۳	آنے ۱۰	پائی ۱۴	۲۹۷	۸	۲	+
۱۵	۶	۶	۸	۱۰	۱۶	۸	۹	+
۱۷	۹۸۸	۸	۷	۱۸	۹۱	۱۲	۹	+
۱۹	۱۶۱۸	۸	۸	۲۰	۹۰۹	۱	۷	+
۲۱	۸۹۸	۴	۳	۲۲	۲۲۶	۱۳	۵	+
۲۳	۹۹۰	۱۰	۵	۲۴	۱۰۲۸	۱۰	۴	+
۲۵	۱۱۲۰	۷	۱۱	۲۶	۲۹۴	۱۲	۵	+
۲۷	۱۶۳۶	۲	۶	۲۸	۹۹۸	۲	۷	+
۲۹	۵۹۲	۶	۴	۳۰	۱۸۸	۴	۹	+
۳۱	۹۵۵	۱۲	۱۱	۳۲	۸۰۹	۷	۵	+
۳۳	۷۹۱	روپے ۱۳	آنے ۱۰	پائی +				
۳۴	۸۷۸۸	۹	۶					
۳۵	۴۸۹۸۸	۱۱	۹					
۳۶	۸۶۸۷	۷	۷					
۳۷	۸۲۸	۸	۱۰					

۳۸	۳۹۸۷۱	روپے ۱۴	آنے ایک	پائی *
۳۹	۴۶۵۸	۱۰	۷	+
۴۰	۱۴۲۰۵	۱۲	۱۰	+
۴۱	۸۷۸۸	۱۱	۷	+
۴۲	۹۰۰	۱۵	۲	+
۴۳	۴۶۹۹۸	۱۴	۱۰	+
۴۴	۲۲۸۹۹	۱۳	۱۱	+
۴۵	۹۳۴	۱۴	۱۱	+
۴۶	۸۹۸	۱۳	۳ پیسے	+
۴۷	۹۸	۱۵	۱	+
۴۸	۲۰	روپے ایک	دھیلا + ۴۹	۹۶ روپے ایک دھیلا +
۵۰	۱۹	۱۱	۵۱	۳ آنے ۲ پیسے +
۵۲	ایک آنہ ۲ پیسے	ایک دھیلا +		
۵۳	۳	۱۱	۱۱	+
۵۴	۱۰۹۰۰	روپے ۱۴	آنے ۴	پائی *
۵۵	۱۸۹۸	۱۴	۱۱	+
۵۶	۱۶۹۸	۱۴	۱۱	+
۵۷	۸۹	۳	۲	+
۵۸	۱۱۲۰	۱۴	۱۱	+
۵۹	۱۴ آنے ۱۱ پائی +			
۶۰	۹۸۶	پونڈ ۱۴	آنے ۱۱	پائی *
۶۱	۸۸۶	روپے ۱۴	۱۱	+
۶۲	۵۰۲۸	۱۴	۱۱	+

۴۳	۹۰	پونڈ	۹	روپے	۵	آنے	+
۴۴	ایک	۱۳	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	+
۴۵	۱۰۰	پونڈ	۱۴	روپے	۵	آنے	+
۴۶	۲۱۹	۹۴	۱۳	۱۵	۱۵	۱۵	+
۴۷	۴۴	۹۹	۱۰	۱۵	۱۵	۱۵	+
۴۸	۱۰۳	۳۹	۱۴	۱۰	۱۰	۱۰	+
۴۹	۲۳	۲۸	۱۵	۳	پیسے	۳	+
۷۰	۸	۱۳	۱۳	۱	۱	۱	+
۷۱	۸۹	۱۳	۱۵	۱۵	آنے	۳	پیسے
۷۲	۴۰	۲	۹	۴	۳	۳	+
۷۳	۹۹	۸	۵	۱۴	۳	۳	+
۷۴	۹۹	۰	۱۰	۱۵	۳	۳	+
۷۵	۱	۲	۱۵	۲	۲	۲	+
۷۶	۸۸	۹۷	۵	۱۵	۲	۲	+
۷۷	۹۹	۹	۲	۱۵	۳	۳	+
۷۸	۴۶	۱۱	۱۵	۳	۳	۳	+
۷۹	۱۰۲	۰	۱۵	۳	۳	۳	+
۸۰	۱۰۱	۱	۱۵	۳	۳	۳	+
۸۱	۱۳	۱۴	۱۲	۹	پائی	۹	+
۸۲	۹۹	۹	۱۴	۱۳	۱۱	۱۱	+
۸۳	۹۹	۸	۱۴	۱۴	۱۱	۱۱	+
۸۴	۱۰۰	۹۸	۱۴	۱۴	۱۱	۱۱	+
۸۵	۹۹	۱	۰	۲	۱۱	۱۱	+

۸۶.	ایک پونڈ ۵ آنے ۹ پائی *	
۸۷	۱۰۱ پونڈ ۱۴ روپے ۳ آنے ۷ پائی *	
۸۸	* " ۱ " ۱ " ۰ " ۱۰۰	
۸۹	* " ۱۱ " ۱۴ " ۱۴ " ۱۰۰۱۱	
۹۰	* " ۱۱ " ۱۴ " ۱۴ " ۴۰۱۱۳	
۹۱	* " ۱۱ " ۷ " ۰ " ۵۶۸۹	
۹۲	* " ۱۱ " ۱۴ " ۱۴ " ۴۰۰۱	
۹۳	* " ۱۰ " ۱۴ " ۱۴ " ایک ٹکہ *	
۹۴	* " ۱ " ۳ " ۱۴ " ۱۹۹۹۸	
۹۵	۱۶۰۵۴ روپے ۳ چوٹیاں ۳ آنے *	
۹۶	۱۱۴۰۰ " ۶ دواٹیاں ایک آنہ ۱۱ پائی *	
۹۷	۳۰۰ روپے ۳ آنے * ۹۸ ۱۰۸ روپے ۷ آنے *	
۹۹	۱۹۶۹۷ روپے ۷ آنے *	
۱۰۰	۲۱۶ " ۷ " ۳ پیسے *	
۱۰۱	۲۱۵۳ " ۷ " ۹ پائی *	
۱۰۲	۷ آنے ۹ پائی *	
۱۰۳	۹۹۸ روپے ۲ چوٹیاں ۳ آنے ۳ پیسے *	
۱۰۴	۳۹۸۳۶ " ۳ " ۳ " ۱ " *	
۱۰۵	۴۷ " ۱ " ۳ " ۱ " *	
۱۰۶	۹۲۹۷ " ۲ " ۲ " ۳ " *	
۱۰۷	۲۲۹۳۶ " ۳ " ۳ " ۱ " *	
۱۰۸	۳۷ " ۱ " ۳ " ۳ " *	
۱۰۹	۱۸۰۰ پونڈ ۲۵ اٹھتیاں ۵ آنے *	

۱۱۰	۲۰۹۵	پونڈ ۲۷	اشتیان ۶	آنے +
۱۱۱	۲۶۷۰۰	۲۸	۶	÷ ÷
۱۱۲	۱۰۱۰	۲۸	۷	÷ ÷
۱۱۳	۴۱۹۶۷	۲۲	۱	÷ ÷
۱۱۴	۲۲۰	۲۹	۴	÷ ÷
۱۱۵	۱۲۵۹۴	۲۸	۷	÷ ÷
۱۱۶	۳۱۵۰	۲۷	۶	÷ ÷
۱۱۷	۱۱۱۱۰۱	۲۹	۶	÷ ÷
۱۱۸	۹۹۰۷	۲۵	۷	÷ ÷
۱۱۹	۱۰۵۵۴	۲۸	۰	÷ ÷
۱۲۰	۱۱۱۱۰۱	۲۷	۳	÷ ÷
۱۲۱	۱۴ روپے ۷	پانی ۱۲۲	۱۴ روپے ۷	آنے ۱۱ پانی +
۱۲۳	۱۳	۷	۱۱	÷ ÷ +
۱۲۴	۲۴۲	پونڈ ایک	روپیہ ۱۵	آنے ۹ پانی ÷
۱۲۵	۳۲۹۰	۱۲	روپے ۱۵	÷ ÷ ۹
۱۲۶	۲۰۹۴۹	۱۳	۷	÷ ÷ ۹
۱۲۷	۱۹۴۹۹	۱۳	۱۵	÷ ÷ ۱۱
۱۲۸	۲۵۰۸	۱۳	۷	÷ ÷ ۹
۱۲۹	۲۰۹۸	۱۳	۱۵	÷ ÷ ۱۰
۱۳۰	۲۰۱۹۶	۱۴	۰	÷ ÷ ۲
۱۳۱	۵۹۸۶	۱۴	۱۵	÷ ÷ ۱۱
۱۳۲	۱۵۱۴۰۰	۱۴	۷	÷ ÷ ۱۱
۱۳۳	۹۸ روپے ۵	۱۳۴	۱۸۲۴ روپے ۲	چرتی ۴۷

۱۳۵	۶۳۹۹۸	روپے ۲ چوٹیاں	۷	مٹے	۶
۱۳۶	۴۹۹۹۸	۲	۷	۷	۶
۱۳۷	۱۲۰۹	۲	۷	۷	۶
۱۳۸	ایک روپیہ	۷	مٹے	۶	
۱۳۹	۶۹۹۶	روپے ۲ چوٹیاں	۷	مٹے	۶
۱۴۰	۳۱۰۲۰	۱	۷	۷	۶
۱۴۱	۱۱	روپے ۳ چوٹیاں اور ۱۹۱	روپے ۹	آنے	۶
۱۴۲	۲	آنے ۳ پائی	۱۴۳	۱۱	آنے ۹ پائی
۱۴۳	۱۸	روپے ۱ آنے ۶ پائی	۱۴۵	۶۹	روپے ۴ آنے ۸ پائی
۱۴۶	۸	۱۳ آنے ۶	۱۴۷	۱۵	آنے ۹ پائی
۱۴۸	۱۳۵	روپے ۶	۱۴۹	۶	روپے ۱۴ آنے ۸ پائی
۱۵۰	۱۴۸	۱۵۱	۲۲	۹	۳
۱۵۲	۷	روپے ۲ آنے ۶ پائی	۱۵۳	۹	۱۳
۱۵۴	۲۸	۸	۱۵۵	۳۷	۱۰
۱۵۶	۳۶۸	روپے ۸ آنے			
۱۵۷	۵۹۶۰۷	روپے ۲ آنے ۲ پائی			
۱۵۸	۳	۱	۱۰		
	۲	۱۵	۶		

نمبر ۱۲ - صفحہ ۱۰۱

۱	ستھتر لاکھ سات ہزار ستر	۲	۳۰۵۰۰	۱۱	۳۰۵۰۰
۳	۳۳۰۱۸	۴	۲۰۵۳۶۹	۵	۲۰۵۳۶۹
۵	۱۴۱۲۸۸۴	باقی ۵۰۰	۶	۱۱۲	روپے ۱۰ آنے ۸ پائی

- ۵۰ ۶۲۶ روپے ۳ آنے ۴ پائی سالانہ منافع *
- ۵۱ ۳۲۲۷۳۲ و ۳۸۵۴۷۰ ... ۳۴۲۶۴ *
- ۵۲ ۶۱۱ باقی ۳۹۹ * ۵۳ ۱۵۰۰ ۳۹ *
- ۵۴ $۴۱ \times ۴۱ = ۱۶۸۱ = ۹ \times ۹ + ۴۰ \times ۴۰$ *
- ۵۵ ۱۸۹ پشکے * ۵۶ ۱۳۰۴ ... ۵۷ ۴۰۸۸ - ۴۶ *
- ۵۸ ۱۱ روپے ۳ آنے نقصان * ۵۹ ۱۲۰ *
- ۶۰ ۴۲۱۰ و ۴۲۳۱ و ۳۳۸۴۸ * ۶۱ ۴۳ مرتبہ *
- ۶۲ ۱۲۰۰۲۱۲۱۴۴۱ * ۶۳ ۴۵۳ روپے ۳ آنے اپائی *
- ۶۴ ۳۵۰۰۰۰ * ۶۵ ۵۹۳۴۹۶ *
- ۶۶ ۵۸۶۵۴۳۶ باقی ۲۰۶۷ *
- ۶۷ ۳۹۹۰۶ باقی ۱۱ * ۶۸ ۴۸ ۴۹۷۸۸ * ۶۹ ۴۹
- ۷۰ (۱) ۸۴ روپے ۹ آنے (۲) ۷۱ روپے ۲ آنے ۱ پائی *
- ۷۱ ۲۴۲ میل * ۷۲ ۲۳۰۳ ... ۷۳ ۴۳ * ۷۴ ۲۳۰۸۲۵۶
- ۷۵ ۲۳۰۸۲۵۶ * ۷۶ ۷۴۰ باقی ۲۲۱ * ۷۷ ۷۴ ۷۵۶ = ۱۲۲ * ۷۸ ۷۴ ۲۲ روپے ۴ آنے ۱۳
- ۷۹ ۸۱ ۳۲ صفحے * ۸۰ ۱۷۴ *
- ۸۱ سات ارب تریس کروڑ ساٹھ لاکھ دو ہزار پندرہ *
- ۸۲ ۱۵ باقی ۳۰۴۳۲ * ۸۳ ۸۴ ۷۳۲۷۷۷ *
- ۸۵ ۱۴۹ روپے ۹ آنے ۷ پائی * ۸۶ ۱۳ ۸۶
- ۸۷ $۱۱۵ + ۱۱۵ + ۲۳۶ \times ۲۳۶ = ۶۸۹۲۱ = ۲۶ \times ۲۶ \times ۲۶$ *
- ۸۸ ۵۲ روپے ۱۳ آنے ۴ پائی موبن لال شام چند کو دے *

۸۹	۱۸۵۸۶۵	۹۰	نین لاکھ پچھتر ہزار نو سو اسی
۹۱	۱۱۴۴۱۴۷۶	۹۲	۵۷۸ صدوق
۹۳	۱۵۴	۹۴	۹۴۰۴۸۰ پائی ایک آنے
۹۵	۲۴	۹۶	۱۰۸۰۴۷۵ روپے ۶ پائی
۹۷			نین دہائی اور ۴ اکائیاں
۹۸			ستر ارب ستر لاکھ سات ہزار ستتر
۹۹	۴۱۰۹۲۱۹۸۴	۱۰۰	۲۰ ۲۱۵۱ برس
۱۰۱	۵۵۰۳۵	۱۰۲	۱۳۸ اور ۱۰۳ پائیاں
۱۰۳	۴۴۴	۱۰۵	۵۷۳۰ پکیے
۱۰۶	۷۸۵۶۱۳۶	۱۰۷	۱۷۵۱۶۴
۱۰۸	۴۹۹۵۰	۱۰۹	۷۸ اور ۷۵
۱۱۰	۲۰۹	۱۱۱	۱۱۱
۱۱۲	۳۴	۱۱۳	۷۷۰ روپے ۹ آنے
۱۱۴	۱۷۰	۱۱۵	۲۱۲ روپے ۸ آنے
۱۱۶	۹۹۲۸۱۷		
۱۱۷			ستر لاکھ اسی ہزار دو سو تیرہ
۱۱۸	۲۶۵۵۵۲	۱۱۹	۷۰۸۰۰ باقی ۱۵۶۹
۱۲۰	۶۷۰۸	۱۲۱	۳۷۹۹۰۰۹۲
۱۲۲	۳۷۷۷۲۱	۱۲۳	۴۴۸۸۴۷
۱۲۴	۷۹۹	۱۲۵	۹۳۷ روپے ۳ آنے
۱۲۵	۱۳۷	۱۲۶	۹۳۷
۱۲۷	۹۳۰۰۰	۱۲۸	۱۷۷ روپے ۷ آنے
۱۲۹	۲۳	۱۳۰	۱۰۷۰ اور ۱۷۴۶

نمبر ۱۳ - صفحہ ۱۲۲

- ۱ ۱ روپیہ و ۱ روپیہ ۸ آنے و ۲ روپے *
- ۲ ۱ // ۱۱ آنے و ۲ روپے ۴ آنے و ۲ روپے ۱۳ آنے *
- ۳ ۲ // ۱۲ // ۳ // ۷ // ۴ // ۲ // ۲ *
- ۴ ۳ // ۱۲ // ۴ // ۸ // ۵ // ۴ *
- ۵ ۳ آنے و ۳ آنے ۳ پائی و ۳ آنے ۶ پائی *
- ۶ ۳ // ۴ پائی و ۵ آنے و ۵ // ۴ *
- ۷ ۳ // ۴ // ۵ // ۶ // ۸ *
- ۸ ۵ // ۶ // ۶ آنے ۶ پائی و ۷ // ۶ *
- ۹ ۶ // ۵ پائی و ۷ آنے و ۸ // ۴ *
- ۱۰ ۱۲ روپے ۲ پیسے و ایک روپیہ ایک آنہ ۲ پیسے و ایک روپیہ ۴ آنے *
- ۱۱ ۱۰ آنے ۲ پیسے و ۱۱ آنے یک پیسہ و ۱۲ آنے *
- ۱۲ ۹ // ۱۱ آنے ۲ پائی و ۱۳ آنے ۶ پائی *
- ۱۳ ۱۰ // ۸ پائی و ۱۳ آنے ۴ پائی و ایک روپیہ *
- ۱۴ ۸ // ۳ // ۱ روپیہ ۶ // ۷ // ۳ *
- آنے ۳ پائی *
- ۱۵ ۱۱ // ۴ // و ایک روپیہ ۶ آنے ۸ پائی و ایک روپیہ ۱۲ آنے ۴ پائی *

نمبر ۱۴ - صفحہ ۱۲۳

- ۱۰ ۱۷ روپے ۳ روپے و ۲۵ روپے ۴ آنے ۶ پائی *

پانی	آنے	روپے	پانی	آنے	روپے
۴	۹	۴۱۳۲	۱۴	۱۴	۳۹۶۸
۰	۱۱	۱۱۰۹۰	۴	۴	۱۰۷۰۸
۷	۲	۸۵۵۹	۹	۱۰	۸۴۰۷
۱۰	۷	۱۳۵۹۳	۹	۱۱	۱۳۸۱۶
۰	۰	۱۱۸۰۰	۸	۱۰	۱۱۷۰۱
۴	۵	۱۲۹۱۳	۸	۱۰	۱۲۸۱۶
۰	۷	۴۲۳۹	۴	۴	۱۷۵۴
۲	۱۰	۷۵۷۹	۱	۱۴	۴۷۷۷
۰	۱	۲۲۷۴	۸	۷	۱۱۱۲۲
۰	۱۳	۱۷۱۹	۱۴	۱	۷۲۹۹
۴	۵	۱۲۰۷۳	۴	۵	۵۷۲۹۵
۰	۲	۱۲۰۳۷	۰	۱۳	۹۵۰۷۷۲
۷	۱۲	۳۳۳۴	۷	۱۰	۲۸۷۸۳
۷	۱۳	۷۷۱۷	۷	۴	۲۵۷۲
۰	۰	۱۵۵۴۸	۰	۰	۵۱۸۲۷
۰	۳	۷۲۱۹	۴	۷	۲۴۰۷۷
۰	۷	۱۰۷۷۴	۰	۰	۵۳۸۲
۰	۱۲	۲۹۵۸۱	۰	۱۱	۷۲۹۵۴
۰	۱	۱۷۲۸۴	۰	۸	۵۷۷۱
۰	۷	۴۵۹۰۷	۴	۴	۱۳۷۰۱۰
۲	۵	۱۸۹۸۷	۵	۵	۱۲۷۷۲
۰	۲	۲۱۰۹۰	۱۲	۱۲	۱۴۱۲۷

۴۶ ۲۰۱۳۳ روپے ۱۱ آنے ایک پیسہ و ۲۲۶۷۷۹

روپے ۵ آنے ۲ پیسے *

۴۷ ۱۲۶۶۴ روپے ۷ آنے ۲ پیسے و ۱۵۳۲۱۱ روپے

۱۵ آنے *

۴۸ ۲۱۸۴۱ روپے ایک آنہ ۲ پیسے و ۲۸۰۸۱ روپے

۶ آنے ۲ پیسے *

۴۹ ۲۶۶۰۸ روپے ۸ آنے ۲ پیسے و ۲۱۷۹۶۶ روپے *

۵۰ ۱۷۰۶۲ روپے ۱۵ روپے ۱۳۸۸۰ و ۷ آنے

۲ پیسے *

۵۱ ۱۶۷۸۶ روپے ۶ آنے ۲ پیسے و ۱۷۷۱۸ روپے

۱۵ آنے ۳ پیسے *

۵۲ ۸۹۸۱۱ روپے ۱۲ آنے ۳ پیسے و ۱۱۸۳۴۰ روپے

۴ آنے *

۵۳ ۶۹۳۵۳ روپے ۹ آنے و ۱۲۴۱۰۶ روپے ۶ آنے *

۵۴ ۳۷۶۸۶۶ روپے ۶ آنے و ۲۶۶۲۶۶ روپے

۶ آنے ۲ پیسے *

۵۵ ۶۴۵ پونڈ ۱۱ روپے ۳ آنے ۲ پائی و ۱۲۹۱ پونڈ

۷ روپے ۶ آنے ۴ پائی *

۵۶ ۲۱۱۰ پونڈ ۴ روپے ۶ آنے ۴ پائی و ۶۹۴ پونڈ

۲ روپے ۱۰ آنے ایک پائی *

۵۷ ۲۵۸۲ پونڈ ۱۱ روپے ۳ آنے ۴ پائی و ۲۱۹۲

پونڈ ۴ روپے ۱۵ آنے ۸ پائی *

۵۸ ۷۱۳۵ پونڈ ۴ روپے ۴ آنے و ۷۲۳۳ پونڈ

- ۶۰ روپے ۶ آنے ۵ پائی +
 ۵۹ ۷۹۳ پونڈ ۶ روپے ۶ آنے ۶ پائی و ۵۳۵ پونڈ
 ۱۰ روپے ۵ آنے ۶ پائی +
 ۶۰ ۷۹۴ پونڈ ۱۰ روپے ۸ آنے ۵ پائی و ۵۳۷ پونڈ
 ۷ روپے ۹ آنے ۱۱ پائی +
 ۶۱ ۷۹۵ پونڈ ۹ روپے ۹ آنے ۵ پائی و ۵۳۵ پونڈ
 ۹ روپے ۶ آنے +
 ۶۲ ۷۹۶ پونڈ ۲ روپے ۹ آنے ۳ پائی و ۵۳۶ پونڈ
 ۱۲ روپے ۳ آنے +
 ۶۳ ۷۹۷ پونڈ ۶ روپے ۱۱ آنے ۶ پائی و ۵۳۵ پونڈ
 ۱۰ روپے ۱۲ آنے ۶ پائی +
 ۶۴ ۷۹۸ پونڈ ۹ آنے ۶ پائی و ۵۳۸ پونڈ
 ۱۲ روپے ۵ پائی +
 ۶۵ ۷۹۹ پونڈ ۲ روپے ۳ آنے و ۵۳۸ پونڈ
 ۱۲ روپے ۳ آنے +
 ۶۶ ۸۰۰ پونڈ ۶ آنے ۳ پائی و ۵۳۹ پونڈ
 ۲ روپے ۳ آنے ۸ پائی +
 ۶۷ ۸۰۱ پونڈ ۱۰ روپے ۵ آنے ۹ پائی و ۵۳۹ پونڈ
 ۱۰ روپے ۲ آنے ۸ پائی +
 ۶۸ ۸۰۲ پونڈ ۲ روپے + ۵۴۰ پونڈ ۱۰ روپے ۲ آنے +
 ۷۰ ۸۰۳ پونڈ ۲ روپے ۱۱ آنے ۱۱ پائی + ۵۴۰ پونڈ ۱۰ روپے ۲ آنے +
 ۷۲ ۸۰۴ پونڈ ۲ روپے ۶ آنے +
 ۷۳ ۸۰۵ پونڈ ۳ روپے ۳ آنے ۳ پائی

۴۴	۶ روپے ۱۳	آئے ۳ پائی	+
۴۵	۱۷۱۲	۱۵	۶
۴۶	۱۸	۱۱	۳
۴۷	۶۸۰	۱۲	۱۳ روپے ۵ آئے +
۴۸	۲۵۷۵	۱۳	۲ پائی +
۴۹	۱۰۴۲	۱۰	۸
۵۰	۶۵	۴	۲۸۳ روپے ۸ آئے +
۵۱	۳۵۱	۷	۳ پائی +
۵۲	۱۱۹۲۷	۸	۳
۵۳	۴۸۱	۱۲	۲۳۶ روپے ۱۱ آئے +
۵۴	۲۶	۱۰	۶ پائی +
۵۷	۲۳	۴	۸
۵۸	۵۱۳	۱۲	۷۰ روپے ۱۱ آئے ۳ پائی +
۶۰	۷۲۰		بچے +
۹۱	۱۶۸۷۳	۶	آئے ۳ پائی +
۹۲	۱۳۸۶	۱۲	۸

نمبر ۱۵ - صفحہ ۱۳۰

۱	۲	بچے ۱۰ آئے ۷ پائی ب ۱ و ۱ روپیہ ۱۲ آئے ۳
		پائی و ۱ روپیہ ۵ آئے ۲ پائی ب ۱
۲	۲	روپے ۲ آئے ۵ پائی ب ۱ و ۱ روپیہ ۹ آئے ۱
		پائی و ۱ روپیہ ۴ آئے ۸ پائی +
۳	۲	روپے ۱۰ روپے ۱۰ پائی ب ۳ و ۲ روپے ۳ آئے

- ۸ پائی ب ۵ و ۱ روپیہ ۱۴ آنے ۷ پائی ب ۴ ۵
 ۴ روپے ۱۰ آنے ۸ پائی و ۳ روپے ۳ آنے ۴ پائی و
 ۵ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۵ پائی ب ۷ و ۱ روپیہ ۱۲ آنے ۸ پائی ۶
 ۶ روپے ۱۳ آنے ۹ پائی ب ۳ و ۱ روپیہ ۱۴ آنے ۶
 پائی ب ۳ و ۱ روپیہ ۱۱ آنے ۱۰ پائی ب ۷ ۶
 ۷ روپے ۱ آنے ب ۳ و ۱ روپیہ ۷ آنے ۷ پائی ب ۳
 و ۱ روپیہ ۲ آنے ۴ پائی ب ۴ ۵
 ۸ روپے ۴ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۳ پائی و ۲ روپے ۵ آنے ۷ پائی ب ۲ ۶
 ۹ روپے ۳ آنے ۶ پائی و ۱ روپیہ ۱۱ آنے ۷ پائی ب ۳ و
 ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۱۰ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ب ۵ و ۱ روپیہ ۸ آنے ۸ پائی ب ۳ ۴
 ۱۱ روپے ۱ آنے پائی ب ۲ و ۲ روپے ۴ آنے ۱۰ پائی و
 ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۱۲ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ب ۵ و ۱ روپیہ ۱۴ آنے ۶ پائی ۶
 ب ۵ و ۱ روپیہ ۱۳ آنے ۹ پائی ب ۱ ۵
 ۱۳ روپے ۱۱ آنے ب ۶ و ۳ روپے ۵ پائی ب ۴ و
 ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۱۴ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 ۳ پائی ب ۵ و ۳ روپے ۶ آنے ۵ پائی ب ۳
 و ۵ روپے ۴ آنے ۸ پائی ب ۱ ۵

۱۵	۵ روپے ۱۲ آنے ۱۰ پائی ب ۳ د ۴ روپے ۱۰ آنے ۲
	پائی ب ۴ د ۲ روپے ۹ آنے ۳ پائی ب ۴ د
۱۶	۳ روپے ۶ آنے ۶ پائی ب ۳ د ۲ روپے ۸ آنے ۱۰ پائی
	ب ۷ د ۴ روپے ۱ آنے ۵ پائی ب ۲ د
۱۷	۴ روپے ۵ آنے ۳ پائی ب ۲ د ۱ روپے ۳ آنے ۸
	پائی ب ۳ د ۳ روپے ۳ آنے ۱۱ پائی ب ۳ د
۱۸	۳ روپے ۵ آنے ۱۱ پائی ب ۳ د ۴ روپے ۷ آنے ۱۱ پائی
	ب ۱۱ د ۴ روپے ۶ آنے ۳ پائی ب ۴ د
۱۹	ایک روپیہ ایک آنہ ۴ پائی د
۲۰	۴ ۱ ۴ ۴
۲۱	۳ ۲ ۲ ۲ ب ۴ د
۲۲	۲ ۱ ۲ ۲ ۳ ۳ ۵ آنے د
۲۳	۱ ۲ ۱۱ ۲ ۲ ۲ ۲
۲۴	۶ ۱ ۲ ۲ ۲ ۲ ۲
۲۵	۹ ۳ ۲ ۲ ۲ ۲ ۲
۲۶	د ۹ ۳ ۲ ۲ ۲ ۲ ۲ روپے ۶ آنے د

نمبر ۱۶ - صفحہ ۱۴۳

۱	۱ روپیہ ۱۱ آنے ۴ پائی د ۱ روپیہ ۴ پائی ب ۴ د
۲	۱۲ آنے ۲ پائی ب ۲ د ۱۱ آنے ۶ پائی ب ۴ د
۳	ایک روپیہ ۴ آنے ۵ پائی ب ۴ د ۱۳ آنے ۷
	پائی ب ۴ د
۴	ایک روپیہ ۶ آنے ۷ پائی ب ۴ د ۱۲ آنے ۱۱
	پائی ب ۲ د

- ۵ ۱۵ آنے ۱۱ پائی ب ۴ و ۲ روپے ۳ آنے ۱۰ پائی
ب ۳۲ *
- ۶ ایک روپیہ ۵ آنے ۱۰ پائی ب ۲۹ و ایک روپیہ ۷
آنے ۳ پائی ب ۵۷ *
- ۷ ایک روپیہ ۱۴ آنے ۱۱ پائی ب ۶۶ و ۴ روپے ۳
آنے ۹ پائی ب ۲۰ *
- ۸ ۴ روپے ۱۲ آنے ۷ پائی ب ۱۷ و ۴ روپے ۷ آنے
ایک پائی ب ۵۲ *
- ۹ ۶۶ روپے ۱۱ پائی ب ۴۵ و ۲۴ روپے ۱۲ آنے ۴
پائی ب ۶۱ *
- ۱۰ ۴ روپے ۳ آنے ب ۴۴ و ۲۵ روپے ایک آنہ
۷ پائی ب ۲۸ *
- ۱۱ ۱۳۴ روپے ۷ آنے ۵ پائی ب ۳ و ۳۰ ۲۰ ۸
روپے ۱۴ آنے ۶ پائی ب ۹۰ *
- ۱۲ ایک روپیہ ۴ آنے ۱۱ پائی ب ۱۲ و ۲ روپے ۷ آنے
۵ پائی ب ۱۶ *
- ۱۳ ۳۶ روپے ۳ آنے ۱۱ پائی ب ۷۳ و ۶۸ روپے ۴
آنے ۱۱ پائی ب ۷۱ *
- ۱۴ ۲ روپے ۳ آنے ۱۱ پائی ب ۴۸ و ۲ روپے ۱۲
آنے ۳ پائی ب ۱۰ *
- ۱۵ ۳۹ روپے ۴ آنے ۵ پائی ب ۲۵ و ۴۹ روپے ۶
آنے ۱۱ پائی ب ۴۲ *
- ۱۶ ۴۶ روپے ۱۴ آنے ۱۱ پائی ب ۳۴ و ۲۲ روپے

- ۱۲ آنے ۱۰ پائی ب ۴۵ *
- ۱۷ ۲۶۸ روپے ۵ آنے ب ۳۳ و ۱۹۳ روپے ۳ آنے
۱۱ پائی ب ۱۶۵ *
- ۱۸ ۲۵ روپے ۷ آنے ایک پائی ب ۸۴ و ۱۳ روپے
۱۱ آنے ۲ پائی ب ۱۶۸ *
- ۱۹ ۷۳۲ روپے ۲ آنے ۱۰ پائی ب ۱۶ و ۴۲۳ روپے
۶ پائی ب ۱۶۸ *
- ۲۰ ۸ روپے ۱۲ آنے ۱۱ پائی ب ۵۳ و ۴۹ روپے ایک
آنہ ب ۱۳۶ *
- ۲۱ ۴۸۰۲ روپے ۱۱ آنے ب ۸۷ و ۶۳۶ روپے ۷
آنے ۱۰ پائی ب ۲۷ *
- ۲۲ ۱۹ روپے ۹ پائی ب ۱۵۹ و ۱۷ روپے ۱۲ آنے
۶ پائی ب ۳ *
- ۲۳ ۲۵۸ روپے ۱۳ آنے ۱۰ پائی ب ۳۸ و ۲۳۷ روپے
۱۳ آنے ۱۱ پائی ب ۱۸۱ *

نمبر ۱۔ صفحہ ۱۴۴

۱	۳۵	روپے	۴	آنے	۲	پائی	*
۲	۴۷	۱۲	۵	ب	۰۲		
۳	۵۰	۱۳	۱	ب			
۴	۹۴	۱۴	۸	ب	۰۲		
۵	۹۲	۶	۹	ب	۰۱		
۶	۱۵۸	۱۳	۸	ب			

۳۰	۲۳۹	روپے ۲ آنے ۶ پائی *
۳۱	۱۳۱	۳ // ۲ //
۳۲	۵۴۷	۱۲ // ۲ //
۳۳	۱۷۱	۶ // ۱۱ //
۳۴	۱۷۶	۴ // ۱ //
۳۵	۵۴۹	۱۵ // ۴ //
۳۶	۴	۹ // ۰ //
۳۷	۱۷۶	۹ // ۱۱ //
۳۸	۵۴۶	۱۲ // ۱۱ //
۳۹	۵۰	۱۲ // ۵ //
۴۰	۵۰	۱۲ // ۶ //
۴۱	۳۸	۲ // ۱ //
۴۲	۵۷	۲ // ۴ //
۴۳	۱۲۱	۱۱ // ۵ //
۴۴	۱۰۸	۱۲ // ۵ //
۴۵	۲۵	۶ // ۱۰ //
۴۶	۲۱	۲ // ۲ //
۴۷	۱۷۵	۶ // ۱ //
۴۸	۷۱	۱ // ۶ //
۴۹	۱۰۸	۱۵ // ۵ //
۵۰	۹۹	۱۲ // ۲ //
۵۱	۱۰۹	۱۲ // ۸ //
۵۲	۱۹۰	۱۱ // ۳ //

۵۳	۱۷۲	روپے ۱۰	آنے ایک پائی ب	۶۶	+
۵۴	۱۶۲	.	//	//	+
۵۵	۵۵۸	۳	//	۸	+
۵۶	۵۶۹	۹	//	۷	+
۵۷	۵۹	۹	//	۸	+
۵۸	۱۹	۱۴	//	۱۰	+
۵۹	۵۱۸	۱۳	//	۸	+
۶۰	۳۹۱۷	۱۱	//	۲	+
۶۱	۳۷۹۱۹	۱۲	//	۴	+
۶۲	۲۳۴۳۱	.	//	۱۰	+
۶۳	۶۵	۴	//	۴	+
۶۴	۷	۳	//	۱۰	+
۶۵	۷۱۲	۱۳	//	۱۰	+
۶۷	۱۷۷	۱۵	//	۱۱	+
۶۸	۱۰۵	۹	//	۱۰	+
۶۹	۳۴۵	۴	//	۹	+
۷۰	۶۳۱	۱	//	۸	+
۷۱	۶	۱۴	//	۹	+
۷۲	۷۴۶	۱۵	//	۹	+
۷۳	۳۶۰	۱۱	//	۹	+
۷۴	۶۲۳	۱۲	//	۱	+
۷۵	۱	۷	//	۲	+
۷۶	۹	۱۵	//	۱۰	+

۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۲۱۶۸	۲۱۶۹	۲۱۷۰	۲۱۷۱	۲۱۷۲	۲۱۷۳	۲۱۷۴	۲۱۷۵	۲۱۷۶	۲۱۷۷	۲۱۷۸	۲۱۷۹	۲۱۸۰	۲۱۸۱	۲۱۸۲	۲۱۸۳	۲۱۸۴	۲۱۸۵	۲۱۸۶	۲۱۸۷	۲۱۸۸	۲۱۸۹	۲۱۹۰	۲۱۹۱

۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۲۱۹۲	۲۱۹۳	۲۱۹۴	۲۱۹۵	۲۱۹۶	۲۱۹۷	۲۱۹۸	۲۱۹۹	۲۲۰۰	۲۲۰۱	۲۲۰۲	۲۲۰۳	۲۲۰۴	۲۲۰۵	۲۲۰۶	۲۲۰۷	۲۲۰۸	۲۲۰۹	۲۲۱۰	۲۲۱۱	۲۲۱۲	۲۲۱۳	۲۲۱۴	۲۲۱۵

۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۲۲۱۶	۲۲۱۷	۲۲۱۸	۲۲۱۹	۲۲۲۰	۲۲۲۱	۲۲۲۲	۲۲۲۳	۲۲۲۴	۲۲۲۵	۲۲۲۶	۲۲۲۷	۲۲۲۸	۲۲۲۹	۲۲۳۰	۲۲۳۱	۲۲۳۲	۲۲۳۳	۲۲۳۴	۲۲۳۵	۲۲۳۶	۲۲۳۷	۲۲۳۸	۲۲۳۹

۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۲۲۴۰	۲۲۴۱	۲۲۴۲	۲۲۴۳	۲۲۴۴	۲۲۴۵	۲۲۴۶	۲۲۴۷	۲۲۴۸	۲۲۴۹	۲۲۵۰	۲۲۵۱	۲۲۵۲	۲۲۵۳	۲۲۵۴	۲۲۵۵	۲۲۵۶	۲۲۵۷	۲۲۵۸	۲۲۵۹	۲۲۶۰	۲۲۶۱	۲۲۶۲	۲۲۶۳

۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۲۲۶۴	۲۲۶۵	۲۲۶۶	۲۲۶۷	۲۲۶۸	۲۲۶۹	۲۲۷۰	۲۲۷۱	۲۲۷۲	۲۲۷۳	۲۲۷۴	۲۲۷۵	۲۲۷۶	۲۲۷۷	۲۲۷۸	۲۲۷۹	۲۲۸۰	۲۲۸۱	۲۲۸۲	۲۲۸۳	۲۲۸۴	۲۲۸۵	۲۲۸۶	۲۲۸۷

- ۱۰۷۔ ۳۵ روپے کے نوٹ اور ۴ روپے ۶ آنے +
 ۱۰۸۔ ۱۸ = ۱۵ آنے + ۱۰۹ ۱۳ روپے ۴ آنے +
 ۱۱۰۔ ۱۴ = ۵ = ۶ پائی + ۱۱۱ ۱۵ آنے ۱۱ پائی +
 ۱۱۲۔ ۱۴ آنے ۳ پائی + ۱۱۳ ۳ = ۶ +
 ۱۱۴۔ ۵۲۳۴ روپے ۱۵ آنے ۱۰ پائی +
 ۱۱۵۔ ۸۷ روپے ۸ آنے ۵۰ روپے ۵۰ روپے +
 ۱۱۶۔ مزدوروں کا حصہ ۷۰ روپے۔ عورتوں کا حصہ ۳۰ روپے + ۱۱۷ ۲ روپے ۳ آنے ۹ پائی +
 ۱۱۸۔ ایک آنہ ۷ پائی +
 ۱۱۹۔ پہلے کو ۱۰ روپے۔ یاقیوں میں سے ہر ایک کو ۹ روپے +

نمبر ۱۸ - صفحہ ۱۵۳

- ۱۔ (ا) اٹھتیاں - (ب) ۹۵ چوتیاں - (ج) ۱۵۱ دواڑیاں +
 ۲۔ ۱۵ ۳ ۳ ۳ ۳ (رو) ۳ آنے ۲ پائی - (ب) ۴ روپے
 ۶ آنے - (ج) ایک روپیہ ایک آنہ ۹ پائی - (د) ۳۲
 روپے ۷ آنے + ۳۰ ۳۲ ۳۴ ۳۶ +
 ۵۔ ۷ آنے ۳ پائی ۷ روپیہ ایک آنہ ۶ پائی +
 ایک روپیہ ایک آنہ ۳ پائی ۵ روپے ۳ آنے
 ۶ پائی ۱۲ روپے ایک آنہ ۹ پائی ۱۹ روپے ۱۵ آنے
 ۳ پائی + ۱۴ ۹۶ ۴۷ +
 ۷۔ ۶ آنے ۹ آنے ۱۵ آنے ۷ روپیہ ۲ آنے +
 ۳ روپے ۹ آنے ۶ روپے ۷ آنے ۷ روپے ۱۴ آنے
 ۱۶ روپے ۷ روپے ۶ آنے ۸ ۷ ۱۰ ۳ +

۴۸ ۲ روپے ایک آنہ پائی ۴۸ آدمی +
 ۴۹ ۸۶۵۶۳۸۹ + ۵۰ ۱۸۰ دن + ۵۱ ۱۷۴ +
 ۵۲ ۱۲۰ دن + ۵۳ ۸۴ +
 ۵۴ ۲۵ سیر ۸ چھٹانک چنے +
 ۵۵ ۱۶۸۸ روپے ۱۰ آنے + ۵۶ ۱۴۸ آدمی ۴ پائی +
 ۵۷ ۷۸۹۴۴۶ + ۵۸ ۹۳۹ + ۵۹ ۱۰۹۷۶ +
 ۶۰ ۶۴ آدمی ۲ ایک روپیہ ۴ آنے +
 ۶۱ ۱۲۹۳ من + ۶۲ ۱۵۰۰ + ۶۳ ۱۰۵۰۰ +
 ۶۴ ۲۳ روپے ۱۲ آنے + ۶۵ ۱۵۰۰ روپے ۳ آنے +
 ۶۶ ۵۲۴ + ۵۵۵ +
 ۶۷ ۵۰۴ روپے ۷ آنے ڈیڑھ پیسہ +
 ۶۸ ۲۸۰۴ + ۶۹ ۶۳ روپے ۱۳ آنے ۱۰ پائی +
 ۷۰ ۲۴۰۷ + ۷۱ ۱۹ + ۷۲ ۸ +
 ۷۳ ۴۰ سال + ۷۴ ۵۴ + ۷۵ ۱۰ +
 ۷۶ ۲۲ سیر ۱ چھٹانک + ۷۷ ۴۵ سال +
 ۷۸ زید کا حصہ ۱۲۰۰ روپے ۷ عمرو کا حصہ ۱۰۰۰ روپے +
 ۷۹ بکر کا حصہ ۶۵۰ روپے ۷۷۷ سال ۱۷ سال +
 ۸۰ آلف کا حصہ ۱۰۰ روپے ۷ تب کا حصہ ۸۰ روپے +
 ۸۱ ج " " " ۷۰ " + ۸۲ ۶۱ درخت +
 ۸۳ ۱۹ روپے ۷ آنے ۶ پائی +
 ۸۴ ۳۶۰۰۰۹۰۰ + ۸۵ ۱۲۱ روپے ۸ آنے +
 ۸۶ ۳۱۰۰۸۳ + ۸۷ ۸۴ سوا سیر + ۸۸ ۸۵ +
 ۸۹ ایک آنہ ۴ پائی ۷ روپے ۵ آنے ۴ پائی +

فہرست کتب مؤلف مولوی عبداللہ خاں

مولوی عبداللہ خاں کی تصنیف کی چوٹی کتابیں طالب علموں اور عام شائقین کے واسطے بہت مفید ثابت ہوئی ہیں۔ جناب ڈاکٹر صاحب بہادر سوشلہ تعلیم پنجاب نے سلسلہ حساب کی کتابوں اور نیز گلدستہ مضامین کو یکوجہ سرکلر نمبر پہلے نمبر ۶ فروری ۱۹۱۹ء تکسٹ بک مقرر کیا ہے۔ کل کتابیں نمونی سکیم کے مطابق ہیں جو آج کل رائج ہے۔ ہر ایک کتاب کا نام اور اس کی مختصر کیفیت ذیل میں درج ہے جن صاحبوں کو اندر راہ قد دانی منگانی ہوں ایک کارڈ بھیج کر بذریعہ وی بی پارسل خواہ راج سے یا تاجران کتب سے جن کے نام نامی اس اشتہار نے آخر میں درج ہیں منگالیں۔ زیادہ کتابوں کی خریداری پر معقول کشن دیا جاتا ہے۔ جس کا فیصلہ بذریعہ تحریر ہو سکتا ہے۔ گلدستہ مضامین حصہ دوم اور حکایات شیریں بھی داخل فہرست سررشتہ و تعلیم ہیں۔

نوٹ۔ کتابوں کا آرڈر دینے میں بہت احتیاط کرنی چاہئے۔ بعض کتابیں صرف ورنیکلر سکولوں کے لئے ہیں اور بعض صرف انگلو ورنیکلر سکولوں کے لئے اور بعض دونوں کے لئے یکساں ہیں۔ سلسلہ نمبر ۱ سے ۲ ورنیکلر اور انگلو ورنیکلر سکولوں کے لئے یکساں ہیں۔ نیز دو نو قلم کے سکولوں کے لئے یکساں ہے لیکن ورنیکلر سکولوں کے لئے ایک قیمتی علامہ کتاب کے صرف ایک آنہ (۱) قیمت پر دیا جاتا ہے۔ نمبر ۶ و ۷ اور ۸ ورنیکلر اور انگلو ورنیکلر سکولوں کے لئے مجد ابجد ہیں۔

عطر چند کپور اینڈ سنر لاہور

حساب کی کتابیں اردو میں

۱۔ سلسلہ حساب نمبر ۱۔ پہلی جماعت کے لئے۔ تصویروں اور مختلف قسم کی شکلوں کے ذریعے ایک سے ۱۰۰ تک گنتی سکھانے کی بے نظیر کتاب ۱۰×۱۱ کے برابر ہے۔ چھوٹے عددوں کی جمع و تفریق بھی درج ہے۔ قیمت ۲۰ محمول ۲۰۔

۲۔ سلسلہ حساب نمبر ۲۔ دو تفریق جماعت کے لئے۔ قاعدے:-
(۱) گنتی ۱۰۰۰۰۰ تک۔ سادہ جمع و تفریق۔ ہارے ۱۶×۱۶۔ چھوٹی ضرب و تقسیم سادہ جس میں مقرب فیہ یا مقسوم علیہ ۶ سے زیادہ نہ ہو۔ و ۱۰ و ۱۰۰ کا انصوڑ شکلوں اور اعداد مقرون کے ذریعے۔ قیمت ۵ محمول ۱۰۔

۳۔ سلسلہ حساب نمبر ۳۔ تیسری جماعت کے لئے۔ قاعدے:-

میں ضرب و تقسیم سلوہ۔ کمسوری پہاڑے $20 \times \frac{1}{4}$ و $20 \times \frac{1}{2}$ مع مشقی سوالات۔ دیہیتی
نقدی کے پیمانے۔ تجویل۔ جمع و تفریق مرکب۔ قیمت ۵۔ محصول ۱۲۔

۴۔ سلسلہ حساب نمبر ۴۔ جو تھقی جماعت کے لئے۔ قاعدے :-
ضرب و تقسیم مرکب۔ وزن لمبائی اور وقت وغیرہ کے پیمانے۔ تجویل۔ اجڑے ضربی۔
عدد اور مفرد مرکب۔ عدا اعظم و ذواضعاف اقل۔ کمسور قلم کے قاعدے (کمسور مفت و
مستسل کے سوا) کمسوری پہاڑے $20 \times \frac{1}{4}$ و $20 \times \frac{1}{2}$ و $20 \times \frac{3}{4}$ مع مشقی سوالات۔

۵۔ سلسلہ حساب نمبر ۵۔ بانجھیں جماعت کے لئے۔ قاعدے :-
اکائی کے قاعدے سے سوالوں کے حل کرنے کا طریق۔ تجارت مفرد۔ سود مفرد۔
نسقات۔ پھیلاؤ۔ قیمت ۶۔ محصول ۱۲۔

ضمیمہ ۱۔ صرف ورنیکلر سکولوں کے لئے۔ قاعدے :- دیہی طریقہ حساب۔

۶۔ سلسلہ حساب نمبر ۶۔ ورنیکلر سکولوں کی پہلی جماعت
کے لئے۔ قاعدے :- تجارت مرکب۔ کمسور مفت و مستسل و کمسور اعشاریہ۔

۷۔ سلسلہ حساب نمبر ۷۔ انگلو ورنیکلر سکولوں کی پہلی جماعت
کے لئے۔ قاعدے :- کمسور مفت و مستسل۔ تول ماپ وغیرہ کے انگریزی پیمانے۔
میسری پیمانے۔ کمسور اعشاریہ۔ اوسط فیصدی۔ سود کے سوالوں میں اصل زر مقرر۔

اور مدت دریافت کرنا۔ قیمت ۵۔ محصول ۱۲۔

۸۔ سلسلہ حساب نمبر ۸۔ ورنیکلر سکولوں کی دوسری جماعت
کے لئے۔ قاعدے :- اوسط فیصدی۔ وقت اور کام۔ نفع نقصان۔ تناسب۔

تقسیم راجا کے تناسب۔ جذر۔ قیمت ۵۔ محصول ۱۲۔

۹۔ سلسلہ حساب نمبر ۹۔ انگلو ورنیکلر سکولوں کی دوسری
جماعت کے لئے۔ قاعدے :- حتمی حساب۔ حروف کی قیمت ہندسوں میں۔
مسافات درجہ اول جس میں صرف صحیح عدد ہوں بغیر بارہی سوالوں کے۔ تجارت
مرکب۔ کام اور وقت۔ نفع نقصان۔ (الف + ب) کی توضیح شکلوں کے ذریعے۔

تقسیم راجا کے تناسب۔ قیمت ۵۔ محصول ۱۲۔

۱۰۔ سلسلہ حساب نمبر ۱۰۔ ورنیکلر سکولوں کی تیسری جماعت
کے لئے۔ قاعدے :- مجسمات قیمت نقد و مٹی کا۔ سود مرکب۔ چھٹے قاعدوں

کی مشق۔ قیمت ۶۔ محصول ۱۲۔

۱۱۔ سلسلہ حساب نمبر ۱۱۔ انگلو ورنیکلر سکولوں کی تیسری
جماعت کے لئے۔ قاعدے :- سرچ لینا۔ (الف + ب) کے اصول پر۔ جذر۔

مساوات درجہ اول۔ مجسمات۔ سود در سود۔ قیمت ۶۔ محصول ۱۲۔

۱۲۔ حساب کا پہلا حصہ۔ اس حصے میں چاروں ابتدائی قاعدے مفرد و مرکب نئی طرز پر لکھے ہیں۔ قیمت ۴۰۰ محصول ۱۰۰
 ۱۳۔ حساب کے چیدہ سوالات مع حل۔ حساب کے مشکل سے مشکل سوالات کو ایسے آسان طریق سے حل کر کے دکھایا ہے کہ جس شخص کو معمولی حساب بھی آتا ہو وہ اس کتاب کو پڑھ کر پورا محاسب بن سکتا ہے۔ اردو میں ایسی کوئی کتاب اس فن میں اب تک نہیں لکھی گئی۔ قیمت ۵۰ محصول ۱۰۰
 نوٹ۔ مذکورہ بالا کتابیں پٹواریوں کا امتحان دینے والوں کے لئے بھی نہایت مفید ہیں۔

حساب کی کتابیں انگریزی میں

- ۱۴۔ اکسپریٹسز ان اریٹھمٹک۔ یہ کتاب انگلو وریکٹر ڈیل۔ انٹرنس۔ پریس۔ ایف اے۔ ٹریننگ کالج اور امیدواران امتحان مقابلہ و اکسپریٹسز وری کی کالج کے لئے از حد مفید ہے۔ قیمت ۸۰ محصول ۱۰۰
 ۱۵۔ اکسپریٹسز ان منسوریشن۔ یہ کتاب امیدواران امتحان ڈیل انٹرنس وری کی کالج کے لئے نہایت مفید ہے۔ قیمت ۶۰ محصول ۱۰۰
 ۱۶۔ ڈیفینیشنز آف اریٹھمٹک۔ یہ کتاب ڈیل و انٹرنس کے لئے مفید ہے۔ قیمت ۳۰ محصول ۱۰۰
 ۱۷۔ فارمولی ان منسوریشن۔ یہ کتاب بھی ڈیل و انٹرنس کے طلباء کے لئے نہایت مفید ہے۔ قیمت ۱۰۰ محصول ۱۰۰
 قاعدوں کو ایک جگہ نہایت مختصر طریق سے جمع کیا ہے۔ قیمت ۱۰۰

اردو کی کتابیں

- ۱۸۔ گلدستہ مضامین حصہ اول۔ اپر پرائمری کی پانچویں جماعت کے لئے۔ بچوں کو تہذیب اور اخلاق سکھانے اور ان کی عام معلومات بڑھانے کے لئے بے مثل کتاب۔ قیمت ۴۰ محصول ۱۰۰
 ۱۹۔ گلدستہ مضامین حصہ دوم۔ ڈیل سکولوں کے طلباء کے لئے بمنظر سکھانے۔ ان کی عام لیاقت بڑھانے اور ان کے دلوں میں اخلاقی جوہر پیدا کرنے کے لئے بہترین کتاب۔ قیمت ۶۰ محصول ۱۰۰
 ۲۰۔ گلدستہ مضامین حصہ سوم۔ انٹرنس کے طلباء کے لئے نایاب اور چیدہ چیدہ مضامین کا مجموعہ۔ قیمت ۶۰ محصول ۱۰۰
 ۲۱۔ حکایات عجیب۔ بچوں کے لئے نہایت دلچسپ کہانیاں اور قصے

اس کتاب کو یہ نسخہ نسخہ کمال ہے اور صواب سے بڑی خوبی یہ ہے کہ تمام کتاب میں کوئی نسخہ یا فقرہ ایسا نہیں جو خلاف تہذیب ہو۔ قیمت ۵۰ محمول ار

۲۲۔ فرہنگ حکایات عجیب بزبان انگریزی { انگریزی میں کہنے کے لئے نہایت مفید فرہنگ۔ قیمت ۲۰ محمول ار

۲۳۔ فرہنگ حکایات عجیب بزبان فارسی { فارسی میں کہنے کے لئے نہایت مفید فرہنگ۔ قیمت ۱۰ محمول ار

۲۴۔ عجیب و غریب لطیف حصہ اول { یہ کتاب اسم بسمت ہے خوبی دیکھنے پر منحصر ہے۔ قیمت ۱۰ محمول ار

۲۵۔ عجیب و غریب لطیف حصہ دوم { اس کتاب میں علماء و فضلا اور شعرا و عوام طبع کا نایاب نسخہ ہے۔ قیمت ۱۰ محمول ار

۲۶۔ کارواں { میں عربی زبان میں لکھے گئے تھے اور اب پہلی مرتبہ اردو میں شائع کیے جاتے ہیں۔ قیمت ۱۰ محمول ار

۲۷۔ شیخ اسکندریہ اور اس کے غلام { یہ کتاب بھی مثل کارواں کے ہے اس کتاب میں ایران اور ویاں کے باشندوں کے

۲۸۔ ایران اور ایرانی { نہایت دلچسپ حالات درج ہیں۔ مع تصاویر و نقشہ ایران۔ قیمت فی جلد مجلد ۱۰ ار

۲۹۔ مشاہیر عالم (حصہ اول طبقہ حکماء) { اس کتاب میں دنیا کے مشہور دلچسپ حالات درج ہیں۔ تعداد صفحہ ۳۲۰۔ قیمت ۱۲ ار

۳۰۔ حکایات شیریں حصہ اول { قیمت ۱۲ محمول ار

۳۱۔ حکایات شیریں حصہ دوم { قیمت ۱۲ محمول ار

۳۲۔ حکایات شیریں حصہ سوم { قیمت ۱۲ محمول ار

۳۳۔ حکایات شیریں حصہ چہارم { قیمت ۱۲ محمول ار

۳۴۔ رباعیات حالی مصنفہ شمس العلماء مولوی لطاف حسین صاحب حالی۔ قیمت ۱۲ ار

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعد
 لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
 صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

کتب خانہ
 جامعہ اسلامیہ
 ۱۔ اگر کوئی کتاب لکھی جائے تو اس کا نام
 علم و فضل کا ہو اور اس کا موضوع
 ۲۔ مسلمانوں کی اصلاح ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۳۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۴۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۵۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۶۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۷۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۸۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۹۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا
 ۱۰۔ علم و فضل کا ہو اور اس کا
 اثر کوئی اور نہ ہو اور اس کا

